

ЗАПОРОЖЕЦЬ

КАЛЕНДАР ДЛЯ НАРОДА

НА РІК ЗВИЧАЙНИЙ

1-9-2-1

Богдан Хмельницький, гетьман України
1648—1657. р.

ВІДЕНЬ 1920.

**ЗАПОРОЖЕЦЬ
КАЛЕНДАР
ДЛЯ НАРОДА
НА РІК ЗВИЧАЙНИЙ
1921**

УЛОЖИВ

ДОКТОР **КИРИЛО ТРИЛЬОВСЬКИЙ**

ДВАНАЙЦЯТИЙ РІЧНИК

ВІДЕНЬ 1920 РОКУ.

ДРУКОВАНО В ДРУКАРНІ „АДРІЯ”
НАКЛАДОМ ДР. КИРИЛА ТРИЛЬОВСЬКОГО.

Р І К 1921

є роком звичайним,
що числить 365 днів, то є 52 тижні і 1 день.

В 1921 році будуть два сонічні, а два місячні затьміння, з котрих в середній Європі буде видне: перше частинне затьміння сонця 8. квітня (7 год. 51 мін. перед пол. — 12 год. 37 мін. по пол.) і друге частинне затьміння місяця 16. на 17. жовтня (10 год. 14 мін. в ночи — 1 год. 33 мін. рано).

Пори року.

Весна починається 21. марта о 4 год. 51 мін. рано. Того дня маємо веснянне зрівнання дня і ночи.

Літо починається 22. червня о 12 год. 36 мін. рано; зворот сонця, день маємо найдовший, ніч найкоротшу.

Осінь починається 23. вересня о 3 год. 20 мін. попол. Того дня маємо осіннє зрівнання дня і ночи.

Зима починається 22. грудня о 10 год. 8 мін. пер. пол. На цей день припадає зимовий зворот сонця, день найкоротший, ніч найдовша.

Майбутня погода.

Столітний календар віщує, що рік 1921 буде на загал більше сухий і зимний, ніж теплий, і тому дуже врожайний.

Весна: З початку тепло, до 25 квітня погода, відтак дощі і холодно.

Літо: Перепадають часті дощі, мимо того однак не буде вогко і не пошкодить засівам.

Осінь: З початку дощевито і хопить вчасний мороз; по 15 жовтня випогоджувється, знова гаркі дні аж до грудня.

Зима: Вже з початком грудня хоплять морози і впаде багато снігу. До лютого буде дуже студено, відтак два тижні тепліїше, а від половини лютого до 4. марта знова морози, а потім до кінця зими студені вітри.

1. СІЧЕНЬ, має 31 днів.

День	н. ст.	с. ст.	Українські свята	Латинські свята
С	1	19	Груд. Боніф. €	Новий Рік 1921.
Н	2	20	Нед. п. Рожд. І.	Макарія
П	3	21	Юліяни муч.	Ієновефи
В	4	22	Анастасії муч.	Тита еписк.
С	5	23	10. муч. на Кр.	Емілії і Телеф.
Ч	6	24	Св. Вечір. Евг.	Трьох Королів
П	7	25	Різдво Христове	Лукіяна
С	8	26	Соб. Пр. Бог.	Северина
Н	9	27	Св. Стефана ●	Юліяна
П	10	28	2000 мучеників	Павла пуст.
В	11	29	Маркила	Гіпнія папи
С	12	30	Анісії муч.	Гонорати
Ч	13	31	Мелянії	Гіларія
П	14	1	Н. р. 1921. Василя	Фелікса
С	15	2	Сильвестра рим. п.	Мавра оп.
Н	16	3	Нед. по Пр.	Маркила папи
П	17	4	Соб. 70 апост. ♀	Антонія пуст.
В	18	5	Навеч. Бог. Г.	Приски діви
С	19	6	Богояв. Госп.	Фердинанда
Ч	20	7	Соб. св. Ів. Хр.	Фабіяна і Себ.
П	21	8	Юрія і Омел.	Агнішки діви
С	22	9	Полієвкта	Вінкентія
Н	23	10	Нед. по Пр.	Обр. Пр. Д. М.
П	24	11	† Теодосія пр. ♂	Тимотея
В	25	12	Татяни муч.	Наверн. св. Павла
С	26	13	Єрмила і Стр.	Полікарпа
Ч	27	14	Св. Отців в С.	Івана Хрест.
П	28	15	Павла Тив., Ів.	Карла Бел.
С	29	16	П. ок. с. Петра	Франца Салез.
Н	30	17	30 Нед. Ант. €	Мартина
П	31	18	Атанасія і Кир.	Петра з Нолі

2. ЛЮТИЙ, має 28 днів.

День	в. ст.	с. ст.	Українські свята	Латинські свята
В	1	19	Січень. Мак.	Ігнатія
С	2	20	† Евтимія вел.	Марії Грозн.
Ч	3	21	Максима	Блажея
П	4	22	Тимотея	Вероніки
С	5	23	Климентія	Алати діви
Н	6	24	31. Нед. по С.	Дороти діви
П	7	25	† Григорія Б.	Ромуальда еп.
В	8	26	Ксенофонта	Івана з Мальти
С	9	27	† Пер. мощ. Ів.	Апольонії
Ч	10	28	Ефрема Сирін.	Схоластики
П	11	29	Ігнатія Бог.	Лукіяна
С	12	30	Трьох святих	Евлядії
Н	13	31	32. Нед. по С.	Катерини
П	14	1.	Лют. Трифона	Валентія еп.
В	15	2	Стрітєння Госп. ☿	Фавстина муч.
С	16	3	Симеона і Анни	Юліяни діви
Ч	17	4	Сидора	Констанції
П	18	5	Агафії муч.	Флявіяна еп.
С	19	6	Вуколи еп.	Конрада пуст.
Н	20	7	Нед. Митаря	Льва еп.
П	21	8	Теодора стр.	Андрія
В	22	9	Никифора муч. ☿	Петра Кат.
С	23	10	Харлампія	Романи
Ч	24	11	Власія	Матея
П	25	12	Мелетія	Зігфрида
С	26	13	Мартиніяна	Александра еп.
Н	27	14	Нед. о блуд. с.	Віктора
П	28	15	Онисима і Паф.	Романа

3. МАРТ, має 31 днів.

День	н. ст.	с. ст.	Українські свята	Латинські свята
В	1	16	Лют. Памфіла	Альбина еп.
С	2	17	Теодора влмч.	Сімпліція
Ч	3	18	Льва папи	Кунегунди
П	4	19	Архипа	Романа
С	5	20	Тимотея, Ев.	Казимира Кр.
Н	6	21	Нед. мясоп.	Фридриха еп.
П	7	22	Пер. м. мч. Е.	Маркіяна
В	8	23	Поликарпа	Томи в Акв.
С	9	24	† Пбр. гл. Ів.	Івана
Ч	10	25	Тараса археп.	Францішки
П	11	26	Порфирія	40 мучеників
С	12	27	Прокопія ісп.	Константина
Н	13	28	Нед. Сироп.	Григ. Вел.
П	14	1	Март, Евдокії	Матильди діви
В	15	2	Теодота	Льонгіна мч.
С	16	3	Евтр. закона	Любіна
Ч	17	4	Гарасима	Гертруди
П	18	5	Конона муч.	Кирила
С	19	6	42 муч. в Ам.	Йосифа обруч.
Н	20	7	1. Нед. посту	Йоахима
П	21	8	Теофілякта	Бенедикта еп.
В	22	9	† 40 м. Севаст.	Октавіана
С	23	10	Кіндрата	Віктора
Ч	24	11	Софрона патр.	† Гаврила арх.
П	25	12	Теофана Гр.	В. Пятниця
С	26	13	П мощ. Ник.	Емануїла
Н	27	14	2. Нед. посту	Великдень
П	28	15	Романа і Аг.	Світлий пон.
В	29	16	Савина, Троф.	Кирила діяк.
С	30	17	† Алексія	Валерія
Ч	31	18	Кирила, ер. е.	Бальбіни д.

4. КВІТЕНЬ, має 30 днів.

День	н. ст.	ст. с.	Українські свята	Латинські свята
П	1	19	Март. Хриз., Д.	Гугона еп.
С	2	20	Отців убитих	Франца з Пад.
Н	3	21	3. Нед. посту	Ришарда еп.
П	4	22	Вас. с. і Ісаака	Благовіщення
В	5	23	Нікона і уч.	Вінкентія
С	6	24	Захарії	Келістіна
Ч	7	25	Благовіщення	Германа
П	8	26	Соб. арх. Гавр. ●	Діоніза еп.
С	9	27	Мануїла	Марії Егип.
Н	10	28	4. Нед. посту	Езекиїла
П	11	29	Марка, Кир.	Льва папи
В	12	30	Пр. Івана Ліст.	Зенона б. м.
С	13	31	Іполита	Юлія папи
Ч	14	1	Квіт. Марії	7 болів ПДМ
П	15	2	Тита еп. ☿	Людвіни
С	16	3	Никити	Урбана
Н	17	4	5. Нед. посту	Рудольфа
П	18	5	Теодора і Аг.	Апольонія
В	19	6	Евтихія преп.	Емми діви
С	20	7	Григорія еп.	Сулпіція
Ч	21	8	Ірідіона ап.	Анзельма
П	22	9	Евпсихія ☼	Сотера і Кая
С	23	10	Терентія	Войтіха еп.
Н	24	11	Нед. квітна	Фіделіса
П	25	12	Василя пр. Іс.	Марка ев.
В	26	13	Ромця муч.	Клета
С	27	14	Мартина папи	Анастазії
Ч	28	15	Аристарха	Віталія
П	29	16	В. П'ятниця	Петра муч.
С	30	17	Вел. субота ☾	Катерини Сем.

5. МАЙ, має 31 днів.

День	н. ст.	с. ст.	Українські свята	Латинські свята
Н	1	18	Воскр. Хр.	Филипа і Якова
П	2	19	Світлий пон.	Жигмонта
В	3	20	Світлий Второк	Найд. св. Хр.
С	4	21	Януарія	Фльоріяна
Ч	5	22	Теодора	Вови. Госп.
П	6	23	† Юрія*)	Івана в Ол.
С	7	24	Сави муч. ●	Доміцелі
Н	8	25	1. Неділя Томина	Станислава
П	9	26	Василія свмч.	Григор еп.
В	10	27	Симеона мч.	Ізидора
С	11	28	Максима і Яв.	Адольфа
Ч	12	29	9 муч. в Киз.	Панкратія
П	13	30	† Якова ап.	Серватія
С	14	1	Май. Єремії ☿	Боніфатія
Н	15	2	2. Нед. Мironос.	Зелені свята
П	16	3	† Теодозія	Зел. Понеділок
В	17	4	Пелягії	Пасхаліса
С	18	5	Ірини	Фелікса еп.
Ч	19	6	Йова примч.	Петра Келест.
П	20	7	Знайд. чес. Хр.	Бернарда
С	21	8	† Івана, Арс. ☼	Олени
Н	22	9	3. Нед. по Воскр.	Юлії дів.
П	23	10	і Симеона З.	Дезидерія
В	24	11	Мокія і Мет.	Іванни вдови
С	25	12	Еліфенія і Г.	Урбана
Ч	26	13	Ілікерії, Алекс.	Боже Тіло
П	27	14	Ізидора	Івана папи
С	28	15	Пахомія Вел.	Вільгельма
Н	29	16	4. Нед. по Воскр. ☿	Максима
П	30	17	Андроніка	Фелікса папи
В	31	18	Теодота і Юл.	Петронелі д.

*) Православне свято.

6. ЧЕРВЕНЬ, має 30 днів.

День	н. ст.	с. ст.	Українські свята	Латинські свята
С	1	19	Май. Патрікія	Якова
Ч	2	20	Талалея	Марцеліна
П	3	21	† Конст. Олен.	Еразма
С	4	22	Василиска	Квірина
Н	5	23	5 Нед. по Воскр.	Норберта еп.
П	6	24	Симеона ●	Боніфатія
В	7	25	† Найд. ч. Ів. Х.	Роберта
С	8	26	Карпа ап.	Медарда еп.
Ч	9	27	Вознес. Госп.	Феліціяна
П	10	28	Никити, Евт.	Маргарети
С	11	29	Теодовії діви	Варнави
Н	12	30	6 Нед. по Воскр. 9	Івана Фак.
П	13	31	Еремії апост.	Антонія з П.
В	14	1	Черв. Юст.	Василія
С	15	2	Никифора	Віта і Мод.
Ч	16	3	Лукіяна	Бенона еп.
П	17	4	Митрофана	Адольфа
С	18	5	Доротея свмч.	Маркелія
Н	19	6	Зелені свята	Герв. і Прот.
П	20	7	Пон. пр. Тр. ☉	Сальвія
В	21	8	Теодора Стр.	Якова Стр.
С	22	9	Кирила, Марти	Павлина еп.
Ч	23	10	Тимотея	Агрипіни
П	24	11	Вартоломея	Івана Хр.
С	25	12	† Онуфрія	Вільгельма
Н	26	13	Нед. Вс. Свят.	Івана і Павла
П	27	14	Елисея і Мет.	Серця Ісус. Вл.
В	28	15	Амоса прор.	Льва папи
С	29	16	Тихона чуд.	Петра і Павла
Ч	30	17	Мануїла	Емілії і Лук.

7. ЛИПЕНЬ, має 31 днів.

День	н. ст.	Б. С.	Українські свята	Латинські свята
П	1	18	Черв. Леонт.	Теобальда
С	2	19	† Юди апост.	Пос. Пр. Д.
Н	3	20	2. Нед. по З. Св.	Альфреда
П	4	21	Юліяна, Тарс.	Івана Каляса
В	5	22	Евсебія ●	Фільомени
С	6	23	Агрипіни муч.	Ісаї прор.
Ч	7	24	Рівдво св. Ів.	Пульхерії
П	8	25	Февронії	Елисавети
С	9	26	Давида преп.	Кирила еп.
Н	10	27	3. Нед. по З. Св.	Амалії
П	11	28	Пер. м. К. і Ів.	Пія папи
В	12	29	Петра і Павла ☉	Генриха
С	13	30	† Соб. 12 апост.	Маргарети
Ч	14	1	Липень. К. і Д.	Бонавентури
П	15	2	† Пол. риз П. Б.	Розісл. Ап.
С	16	3	Якннта і Ан.	Пр. Д. М.
Н	17	4	4. Нед. по З. Св.	Алексія
П	18	5	† Кирила і Мет.	Симеона
В	19	6	Атанасія	Вінкентія
С	20	7	Томи преп. ☼	Чеслава
Ч	21	8	Прокоп. вмч.	Пракседи
П	22	9	Панкратія, Ф.	Марії Магд.
С	23	10	† Антонія п.	Аполінарія
Н	24	11	5. Нед. по З. Св.	Христини діви
П	25	12	Прокла і Ілар.	Якова і Христ.
В	26	13	† Соб. Ар. Гавр.	Анни, М. П. Д. М.
С	27	14	Акили і Онис.	Пантелейм.
Ч	28	15	† Володимира ☾	Вікторія
П	29	16	Афиногена	Кунегунди
С	30	17	Марини вмч.	Абдона, Юліти
Н	31	18	6. Нед. по З. Св.	Ігнатія Льойл.

8. СЕРПЕНЬ, має 31 днів.

День	н. ст.	ст.	Українські свята	Латинські свята
П	1	19	Липень. Мокр.	Петра в Ок.
В	2	20	† Ілїї прор.*)	Пр. Д. М. Анг.
С	3	21	Симеона і Ів. ●	Знайд. св. Стеф.
Ч	4	22	Марії Магд.	Домініка
П	5	23	Трофима	Н. Д. М. Сп.
С	6	24	† Мч. Бор. і Г.	Преобр. Госп.
Н	7	25	7. Нед. по З. Св.	Кастана
П	8	26	Ермолая, Пар.	Кіріяка
В	9	27	† Пантелеймона	Романа
С	10	28	Прохора ☾	Лавра мч.
Ч	11	29	Каленика	Зузанни
П	12	30	Сили і Силуана	Кляри діви
С	13	31	Евдокима	Іполіта мч.
Н	14	1	8. Нед. по З. Св. Серп.	Евсебія еп.
П	15	2	Пер. м. Стеф.	Усп. П. Д. М.
В	16	3	Ісаака	Іоакима
С	17	4	7 молод. в Еф.	Ліберта
Ч	18	5	Евсигнія ☼	Олени
П	19	6	Преобр. Г.	Бенігні
С	20	7	Доматія премч.	Бернарда
Н	21	8	9. Нед. по З. Св.	Іванни
П	22	9	† Матія ап.	Тимотея
В	23	10	Лаврентія	Филипа еп.
С	24	11	Евпла муч.	Вартоломея
Ч	25	12	Фотія і Аникит.	Людвика кор.
П	26	13	Максима іспов. ☼	Зефірина
С	27	14	Михея прор.	Іосифа
Н	28	15	10. Нед. по З. Св.	Августина
П	29	16	† Пер. нер. Ом. Г.	Усіхн. св. Ів.
В	30	17	Мирона мч.	Рожі
С	31	18	Фльора і Лав.	Раймунда

*) Православне свято.

9. ВЕРЕСЕНЬ, має 30 днів.

День	н. ст.	ст.	Українські свята	Латинські свята
Ч	1	19	Серпень. Анд.	Іди, Егідія
П	2	20	Самуїла прор.	Стефана кр.
С	3	21	Тадея ап. ●	Бронислави
Н	4	22	11. Нед. по З. Св.	Розалії
П	5	23	Лука мч.	Лаврентія
В	6	24	Евтихія	Захарії прор.
С	7	25	Вартоломея	Ретіні мч.
Ч	8	26	Адріана і Нат.	Рівдв. Пр. Д. М.
П	9	27	Пімона, Сави ☿	Горгонія
С	10	28	Августина	Миколи з Т.
Н	11	29	12. Нед. по З. Св.	Яцка і Прот.
П	12	30	Александра	Івідона
В	13	31	П. пояс. П. Д.	Товії
С	14	1	Верес. Сим.	Воздв. ч. Кр.
Ч	15	2	Маманта	Нікодима
П	16	3	Антима, Теок.	Людмили
С	17	4	Мойс., Вавили ☼	Лямберта
Н	18	5	13. Нед. по З. Св.	Томи з Вілян.
П	19	6	† Чудо Ар. Мих.	Януарія
В	20	7	Созонта мч.	Евстахія
С	21	8	Рівдво Пр. Д. М.	Матія
Ч	22	9	† Якима і Анни	Томи
П	23	10	Мінодори	Ліна, Теклі
С	24	11	Теодори преп. €	Герарда еп.
Н	25	12	14. Нед. по З. Св.	Клеофи
П	26	13	Корнила сотн.	Кипріяна
В	27	14	Воздв. Ч. Хр.	Володислава
С	28	15	Никити влмч.	Вячеслава
Ч	29	16	Евфимії влмч.	Михайла Арх.
П	30	17	Софії, Віри	Ероніма

10. ЖОВТЕНЬ, має 31 днів.

День	н. ст.	с. ст.	Українські свята	Латинські свята
С	1	18	Верес. Евменія ●	Ремігія
Н	2	19	15. Нед. по З. Св.	Оттона еп.
П	3	20	Евстахія мч.	Кандила м.
В	4	21	Кіндрата ап.	Франца
С	5	22	Фоки і Йони	Ілакида мч.
Ч	6	23	† Зачате Ів. Хр.	Брунона
П	7	24	Теклі првмч.	Юстини
С	8	25	Евфрозини ●	Вінкентія
Н	9	26	16. Нед. по З. Св.	Лаврентій
П	10	27	Калистрата	Франца
В	11	28	Харитона пр.	Ідеона
С	12	29	Киріяка преп.	Максима
Ч	13	30	Григорія вірм.	Едварда
П	14	1	Жовт. П. Пр. Б.	Калікста
С	15	2	Кипріяна, Юст.	Ядвіги
Н	16	3	17. Нед. по З. Св.◎	Сатурніна
П	17	4	Еротея свмч.	Віктора
В	18	5	Харитона мч.	Петра і Алек.
С	19	6	† Томи ап.	Уршулі
Ч	20	7	Сергія	Фелікіяна
П	21	8	Целягії	Луки єв.
С	22	9	† Якова	Филипа
Н	23	10	18. Нед. по З. Св.	Ігнатія
П	24	11	Филипа апост. ●	Івана Кант.
В	25	12	Прова, Тар. А.	Криспіна
С	26	13	Карпа мч.	Евариста пап.
Ч	27	14	† Параск. Наз.★)	Сабіни
П	28	15	Лукіяна	Симеона, Юди
С	29	16	Льонгіна	Зеновія
Н	30	17	19. Нед. по З. Св.●	Маркила
П	31	18	† Ев. Луки	Люції мч.

★) Православне свято.

11. ПАДОЛИСТ, має 30 дн.

День	н. ст.	с. ст.	Українські свята	Латинські свята
В	1	19	Жовт, Йоїла пр.	Всіх святих
С	2	20	Артемія вмч.	† Вадушний день
Ч	3	21	Іляріона Вел.	Губерта
П	4	22	Аверкія еп.	Карла Бор.
С	5	23	† Якова апост.	Захарія прор.
Н	6	24	20. Нед. по З. Св.	Фл. і Леонарда
П	7	25	Маркіяна	Амаранта
В	8	26	Вел. Дмитра	Опiki П. Д. М.
С	9	27	Нестора мч.	Теодора
Ч	10	28	† Параск мч.	Андрея
П	11	29	Анастасії	Мартина
С	12	30	Зеновія і Зен.	Христіяна
Н	13	31	21. Нед. по З. Св.	Станислава Кост.
П	14	1	Падол. Коз. і Д.	Йосафата
В	15	2	Акидина муч.	Леопольда
С	16	3	Акефими, Айт.	Едмунда
Ч	17	4	Йоанкія	Сальомей
П	18	5	Галактіона	Оттона, Ром.
С	19	6	Павла іспов.	Елисавети вд.
Н	20	7	22. Нед. по З. Св.	Фелікса Вел.
П	21	8	Михайла Арх.	Введенє П. Д. М.
В	22	9	Онисифора	Цецилій
С	23	10	Ераста, Олим.	Климента
Ч	24	11	Міни, Вікн.	Івана від Кр.
П	25	12	† Івана Милост.	Катерини
С	26	13	† Івана золот.	Сильвестра еп.
Н	27	14	23. Нед. по З. Св.	Валеріяна
П	28	15	Гурія Сим. муч.	Руфіна
В	29	16	† Марія ап. Ев.	Сатурніна
С	30	17	Григорія еп.	Андрія ап.

12. ГРУДЕНЬ, має 31 днів.

День	н. ст.	с. ст.	Українські свята	Латинські свята
Ч	1	18	Падол. Плят.	Елігія
П	2	19	Авадія прор.	Альбіни
С	3	20	Григ. і Прокла	Франца Кс.
Н	4	21	24. Нед. Введ.	Варвари
П	5	22	Филип., Кик.	Сави
В	6	23	Амфілоха	Миколи еп.
С	7	24	Катерини мч. ☿	Амброзія
Ч	8	25	Климент пап.	Н. Зач. Н. Д. М.
П	9	26	Аліпія	Леокадії
С	10	27	Якова мч.	М. Б. Л.
Н	11	28	26. Нед. по З. Св.	Дамазія
П	12	29	Парамона мч.	Александра
В	13	30	† Андрія перв.	Лукії і От.
С	14	1	Груд. Наума	Спіридіона
Ч	15	2	Авакума, Атан. ☿	Віктора
П	16	3	Софрона прор.	Евсевія
С	17	4	† Варвари	Лазаря еп.
Н	18	5	25. Нед. по З. Св.	Іраціяна мч.
П	19	6	Николая Чуд.	Тимотея
В	20	7	Амброзія еп.	Теофіля
С	21	8	Потана прп. ☿	Томи
Ч	22	9	Н. Зач. Н. Д. М.	Зенона
П	23	10	Міни, Еморгена	Вікторії
С	24	11	Данила ст.	Адама і Еви
Н	25	12	Нед. Пр.	Різдво Христ.
П	26	13	† Евстрат.	Св. Стефана
В	27	14	Тирса і Фил.	Івана еванг.
С	28	15	Елевтерія	Д. уб. у В,
Ч	29	16	Аггея прор. ●	Томи еп.
П	30	17	Данила	Давида
С	31	18	Себастіяна мч.	Сильвестра

Михайло Драгоманов * 1841. † 20. червня 1895. р.
(Після рисунку проф. Н. Івасюка).

ІВАН ФРАНКО.

Народе мій!

(Заспів до „Мойсея“)

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожу,
Людським призи́рством, ніби струпом вкритий!

Твоїм будущим душу я тріваю,
Від сорому, який нащадків пізних
Палити-ме, заснути я не можу.

Не вже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїздних?

Не вже по вік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоем

Тебе скував і заприсяг на вірність?
Не вже тобі лиш не судилось діло,
Щоб виявило твоїх сил безмірність?

Не вже за дармо стільки серць горіло
До тебе найсвятішою любовю,
Тобі офіруючи душу й тіло?

За дармо край твій весь политий кровю
Твоїх борців? Йому вже не пишаться
У красоті, свободі і здоров'ю?

За дармо в слові твому іскряться
І сила й м'якість, дотеп і потуга,
І все, чим може в гору дух піднятися?

За дармо в пісні твоїй летиться туга
І сміх дзвінкий і жалощі кохання,
Надій і втіхи світляная смуга?

О, ні! Не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа.
І в день воскресний твого повстання.

О, як би хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!

О, як би пісню вдать палку, вітхненну,
Що мільйони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!

Як би!... Та нам знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим сльозом, —
Не нам тебе провадити до бою!

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережешся Бескидом.

Покотиш Чорним морем гомін волі,
І глянеш як хазяїн домовитий
Посвоїй хаті і по своїм полі.

Прийми-ж сей спів, хоч тугою повитий,
Та повний віри; хоч гіркий, та вільний;
Твій будущині задаток слізми злитий,
Твоєму генію мій скромний дар весільний.

Дня 20. липня 1905.

**Іван Виговський, гетьман України,
вирігав і витопив 30.000 Москалів
під Конотопами 1659. р., пізніше
розстріляний Поляками.**

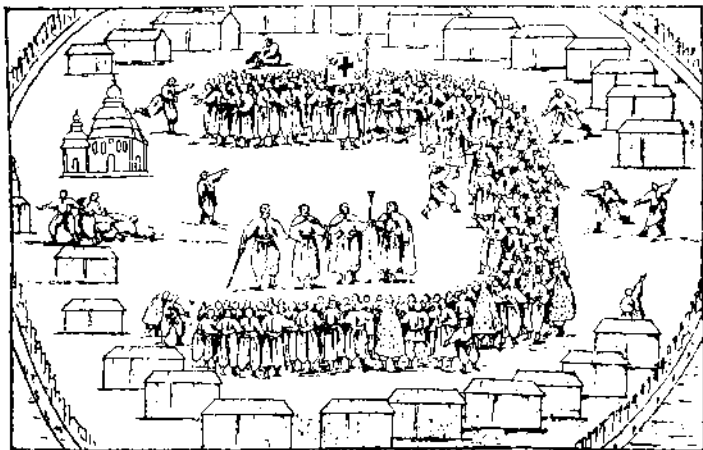
ДО ДІЛА!

Одиннадцятий річник „Запорозжя“ був в руках наших читачів коли вибухла всесвітня війна.

Вона не застала нас цілком неприготованим, бо „Український Січовий Союз“ відчув надтягаючу бурю і тому вже від марта 1913. р. розпочав закладати „Товариства Січових Стрільців“. А розпочав він це робити віді Львова, де голові „У. С. Союзу“ д-рови К. Трильовському по довгих і горячих стараннях у Відні і Львові удалося позискати прийняття до відома зі сторони властей статутів першого такого товариства.

„Укр. Січовий Союз“ отворив отже особну стрілецьку секцію, на чолі котрої станув енергійний генеральний обозний Союзу Дмитро Катамай — і робота пішла скорим ходом. Випечатано статuti, поширено по цілій Східній Галичині ідею стрілецьку при помочи „Січових Вістей“ редагованих Миколою Балицьким і товариств цих повстало стільки, що вже дня 25. грудня 1913. р. можна було устроїти перші полеві вправи, котрі відбулися під Сокалем в присутности голови „У. С. Союзу“ а під проводом наказних отаманів Осипа Демчука і Осипа Семенюка.

Ідея стрілецьких товариств найшла такий податний ґрунт тому, що був він уже приготований горячою роботою „Січей“, котрих по 14 літній роботі було в часі вибуху всесвітньої війни понад 900. „Січи“ розбудили в народі стару козацьку традицію, вони зорганізували його і здисциплінували так, що ідея вже цілком явних мілітарних „Товариств Укр. Січ. Стрільців“ могла відразу запустити дуже глибоко коріння і до вибуху війни було у Східній Галичині вже 96 таких стрілецьких това-

**Козацька Рада
на запорожській Січі.**

риств. Виступили вони перший раз зі зброєю в руках і з прегарними вправами дня 28. червня 1914. р. на великім ювілейнім Шевченківськiм здвизі у Львові.

Шевченко взивав: „Вставайте, кайдани порвіте“ — а „Укр. Січ. Союз“ сто літ по його уродинах виставив 96 товариств, що в стройних рядах, з крісом в руці станули готові до бою за Самостійну Україну, щоби вражою кровію окропити її волю. Та не лиш ті товариства, а всі Січі, ціла могуча січова організація станула готова до бою за ідею народнього визволення, коли по словам Богдана Лепкого „ударив підземний дзвін і заголосили сурми“.

Коли лише Австро-Угорщина подала Сербії ультімат в справі убитого в Сераеві 28. червня 1914. р.

архикнязя „Франца Фердинанда, вислав „Укр. Січ. Союз“ свого голову д-ра К. Трильовського до Відня

Іван Мазепа,
гетьман України (1687—1709).

для переговорів з австро-угорським правительством
в справі організації осібного українського ле-

гіону. Ті переговори удалися і коли війна вибухла, голова Союзу вернув до Львова і обіймив прові

Гонта записує Ярему до реєстру (1768. р.).
З „Гайдамаків“ Т. Шевченка, рисунок Сластьона.

„Боевої Управи“ Укр. Січ. Стрільців. До тої Управи зголосилося протягом перших чотирох неділь війни над 28.000 охотників і лише глупота Австрі-

яків підюджуваних Поляками не допустила до виставлення цілого стрілецького корпусу. — Та всьо це вимагає особного, докладного історичного представлення. Нам тут вистарчає зазначити, що „Січи“ розбудили ідею самостійної України, — з „Січей“ вийшли під енергічним проводом Укр. Січ. Союзу „Товариства Українських Січових Стрільців“, а разом із „Січей“ і тих „стрілецьких товариств“ вийшов славний легіон: „Українські Січові Стрільці“, що боровся в рядах австро-угорської армії за визволення надніпрянських Братів з оков московського царату.

Та на тім ще не кінець: много Укр. Січових Стрільців та давних Січовиків попало до московського полону, а коли в Росії дня 15. марта 1917. р. вибухла революція — вони еднаються на Великій Україні в нову воєнну організацію „Січових Стрільців“, котрі станули головним осередком нової української армії, головною опорою „Укр. Центральної Ради“ в Києві.

І так у всіх визвольних роботах і боях видно січову працю, видно ту червону січову ленту, якою „Укр. Січовий Союз“ зв'язав тисячі палких, завзятух сердець для переведення великої січової ідеї в життя, для великого визвольного діла.

Дмитро Вітовський — славний визвольник Січинського, той, що дня 1. падолиста 1918. р. обсадив Львів і викинув на вежі львівського ратуша синьо-жовтий прапор, той, що став першим міністром війни західної української республіки — це Укр. Січовий Стрілець, це осавул повітові Січі в Станиславові.

Роман Данкевич — організатор і бригадир артилерії „Січових Стрільців“ на Великій Україні — це отаман Повітової Січі у Львові, це кошовий „Товариства Укр. Січових Стрільців II.“ у Львові.

І сотки і тисячі таких славних борців за визволення України вийшло з рядів січової організації, а пострах ворогів України — найліпші стрільці між „Укр. Січ. Стрільцями“ і між „Січовими Стрільцями“ — славні Гуцули, — це всьо були члени наших „Січей“.

Та діло визволення ще не скінчене!

Польща і Росія не хотять так легко зречися багатих і урожайних українських земель. Предстоять нові бої, треба нових оборонців рідної землі.

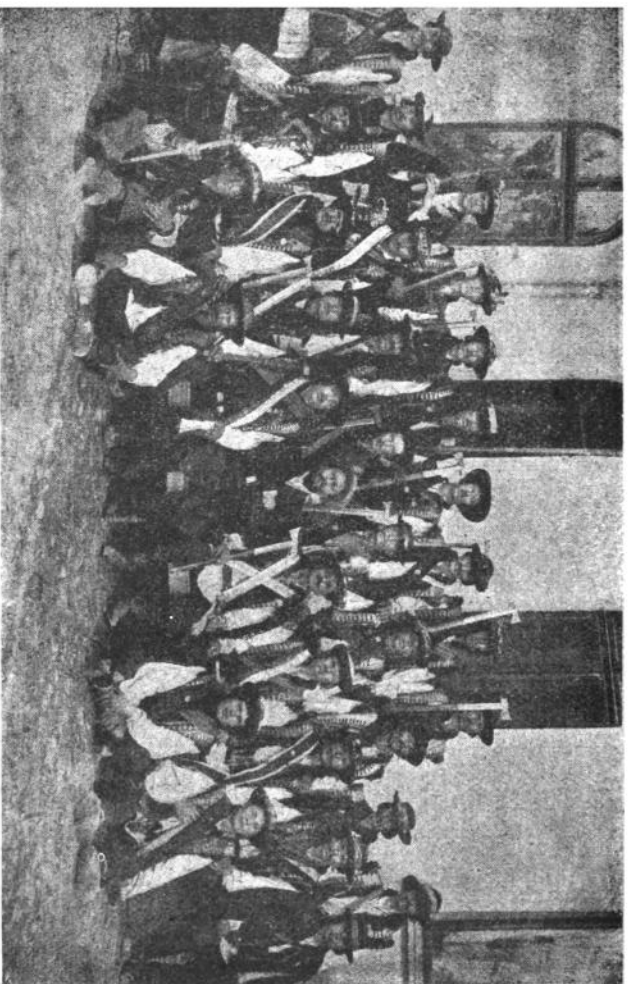
А крім того і на землях визволених з під чужого ярма треба розпочати січову роботу — треба навчити український народ європейських форм організації. Січові орачі і сівачі мають перед собою широку і розлогу ниву. А і та — ново роздобута, невелика, а так запущена нивка — Прикарпатська (бувша угорська) Україна потребує робітників, а зложений др. К. Трильовським в Ужгороді „Головний Січовий Комітет для Прикарпатської України“ і перша „Січ“ в тім городі потребують ще і матеріальної помочі від братів з других українських земель таї від заморської еміграції.

Куда не глянеш — треба помочі, треба робітників, треба оружної і завзятої боротьби, треба невтомної праці.

Дня 27. червня 1914 р. на торжественних вечерницях у Львові в день перед великим Шевченківським здвигом сказав др. К. Трильовський у вступній промові:

„Братя! може вже не далека та хвиля, коли прийдеться нам зачерпнути шеломами нашими води з Дніпра — Славутиці забагреної кровію наших ворогів.

„Може вже недалеко та хвиля, коли прийдеться нам поострити багнети крісів наших на каменях Тарасової моги!“

Делегати гучульських Січей косівського повіту. По середині Др. Кирило Травловський, а по його лівій руці Юрко Соломійчук, кошовий Січи в Жабо (номер 14 червня 1918. р.).

І та хвиля прийшла була; і сталося таки так і проминуло, а Тарасова могила далі під чужою, бо московською кормигою. А Холм, Підляше, Волинь, Східна Галичина — під страшним польським гнетом.

Люде! Українці! Де би доля і не кинула Вас! За котре море широке, за котрі гори високі!

Слухайте! Край Ваш у неволі, у ворожій нарузі. Ваші братя і сестри у тяжкім пониженню! Одні зі збруєю в руках боронять своїх сіл від варварських наїздників, другі придоптані ворожою ногою тяжко стогнуть, примираючи голодом, вимираючи на пошестні недуги.

Забудьте давні чвари, киньте на бік свари! Це, що „Січи“ доси зробили для визволення любої і дорогої Вітчини, це лише початок. Треба дальшої боротьби і безвпинної праці. Треба ширити її на всі українські землі ба навіть на цілій земській кулі, де живе лиш хочби 10 щирих Українців.

„Запорожець“, що так завзято ширив січову ідею, тепер по сімох роках воскресавши на чужині, став знова на службу тій ідеї, тому великому ділу.

Ширіть же його по всім-усюдам, а читаючи про історію січового руху, про наших славних „Українських Січових Стрільців“ (У. С. С.) і не менше славних „Січових Стрільців“ (С. С.) пам'ятайте, що все це лише початки визвольної боротьби і що багато ще треба буде понести жертв, багато проляти крові, заки удасться нам визволити цілу нашу многострадальну Вітчину і — як каже наш національний гимн: „запанувати в своїй сторонці“.

Видавництво „Запоро́жця“.

Др. В. ЩУРАТ.

Поход на Жовті Води.

(1648. р.)

Вже знявся наш стяг і несеться як страх
новим шляхом свободи.

А з брязку стремен бє голос оден:
в поход на Жовті Води!

З нас мирний був люд, що зривався із пут
хиба до свого бога.

Та бачить сам бог, що досить нам тривога —
тепер Ляхам тривога!

На нашій землі ми рабами були,
були волами в плузі;

аж в наших руках плуг розприся на прах —
тепер кінець нарузі!

Днесь берло чуже ми замінимо вже
своею булавою.

Хто більше нас всіх натерпівсь від чужих,
той нас веде до бою.

З могильних задум прокидається шум
весняної погоди.

Степ кинувся в рух, бє луною в округ:
в поход на Жовті Води!

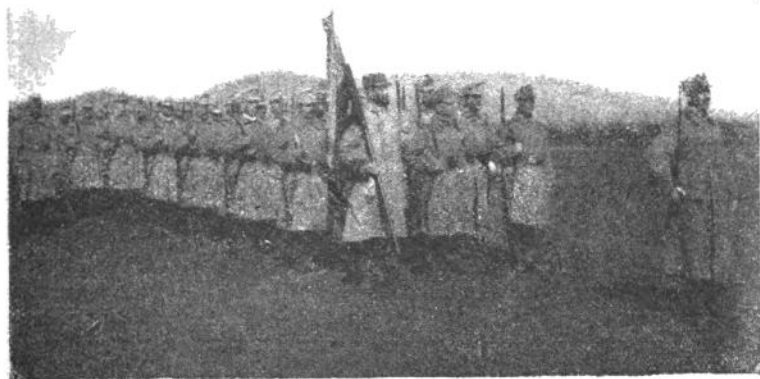
Не наш був покїс, що від наших впав кіс,
і днесь не наш він буде.

Та вже у нас світ не внесе чужі
безкарних слів облуди

Не наш був і бір, що ждав наших сокир,
Тепер він нашим бором.
І вже нам жінок, і вже нам дочок
не кине пан у сором.

Як звір наш топір, а коса як оса,
як смерть в їх удари.
Коб тільки огні запалили значні,
а дим заступить хмари.

Вже знявся наш стяг і несеться як страх
новим шляхом свободи.
Брати вже нас ждуть. В дорогу-ж, у путь!
в поход на Жовті Води!

У. С. С. в поході.

ПРО СІЧОВИЙ РУХ.

Першу „Січ“, (пожарничо-гімнастичне) товариство, заложив в Завалю, снятинського повіту, Др Кирило Трильовський. Ту першу „Січ“ від-

Перша Генеральна Старшина Січового Союзу вибрана в грудні 1912. р. З ліва на право сидять: С. Винників, г. скарбник, Др. Кирило Трильовський, г. отаман, † Ярослав Весоловський, г. осавул. Стоять: Федь Калинович, г. чотар, Микола Балицький, г. писар, Дмитро Катамай, г. обозний. В марті 1919. р. вибрано нову генеральну старшину: Др. Кирило Трильовський, Антін Оницьук, Іван Чупрей, Петро Шекирик Доників, Кость Тимувльський, Гриць Дувірак.]

крито 5. мая 1900 р. і з нагоди того свята уложив Др. К. Трильовський навіть пісню, яку знайти можна в Січовім Співанику. Скоро по цім заложив

Др. К. Трильовський більше таких товариств в снятинському повіті, а коли в грудні того року перенісся він на стало до Коломиї, то це місто стало осередком цілого січового руху.

В слідуючій році, то є 1901, дібрав він собі дуже доброго співробітника на січовім полі, молодого гімназиста Івана Чупрея, котрий з малою перервою (учителі укр. гімназії в Коломиї вигнали

Кравець Січове Снято в Станиславові 1901. р.

його 1903 р. зі школи за це, що учив діти у „радикала“ Дра К. Трильовського) працював в організації січового руху аж до грудня 1912 р., то є до основання Українського Січового Союзу у Львові.

Січи поширювалися з незвичайною бистротою передовсім на Покуття в повітах: Снятин, Коломия, Косів, Городенка, Надвірна, а потім пішли й далі в повіт станиславівський і товмацький, а згодом обняли цілу східню Галичину і українську часть Буковини.

16. червня 1902 р. відбулося перше публичне січове свято в Коломиї, на котрім продукувалася головню Січ з Балинець, коломийського повіту. Був це взагалі перший публичний виступ селян-гімнастиків і те свято (злет, здвиг) причинилося ще більше до популяризації січової ідеї. В святі тім взяли участь делегати всіх до того часу заложених Січий.

В чім же лежить суть січової роботи?

Січи — це товариства головню молодіжи обох полів, хоча й старші належать до них і знаходять собі у них відповідну роботу.

Січ організує передовсім пожарну сторожу в селі і в тій цілі устроювано в Коломиї що року краєві січові курси, на котрих однак попри пожарництво учено також гімнастичних вправ призначених до масових продукцій: вільних, топірцями і списами а дальше воєнних оборотів (муштри), ставлення дзвінниць (пірамід) і т. и. та ратованя в наглих случаях. Попри те кожда Січ удержувала відповідний льокаль (кіш), в котрім збиралися члени на товариські сходини. В тім льокалі лежали часописи, там містилася бібліотека призначена для членів. Старшина Січи обовязана надто устроювати курси для неграмотних, вокально-декляматорські вечерниці та забави з танцями.

Січи стали популярними в громаді і околиці через агітацію проти п'янства і відтягання молодезі від корчем, а вже найбільшою популярністю тішилися все т. зв. народні фестини (місцеві січові свята). Коли в однім селі устроювано такий фестин, то Січи з других громад, ба навіть з сусідних повітів сходилися на це свято торжественними походами, котрі виглядали ось як:

На переді йшов а часто їхав на кони зі своїми
прибічниками кошовий перев'язаний через плечі
відзнакою кошового то є синьо-жовтою, 10 см.
широкою, тканию з вовни лентою. За ним ішов

**Старшина Повітової Січи у Львові в січових одностроях.
По середині отаман Роман Дашкевич.**

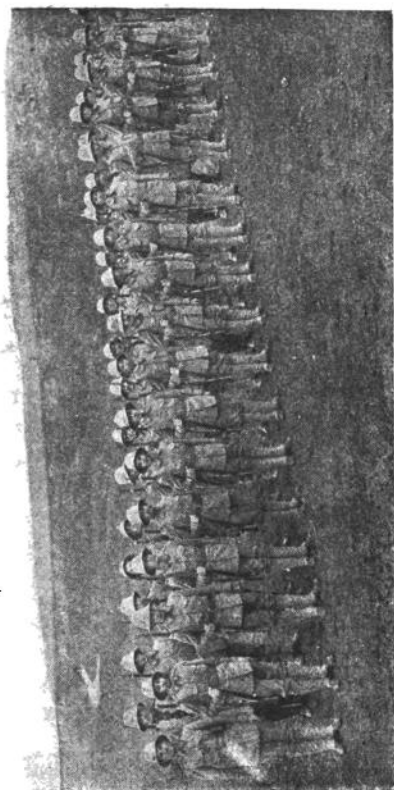
хорунжий і ніс січовий прапор, звичайно мали-
нового цвѣту. Пізнійше установлено, що прапор
Повітової Січи має бути синьо-жовтий. При ма-
линовім прапорі синьо-жовта лента, а при синьо-
жовтім малинова. Відзнакою хорунжого є 10 см.
широка рівнож синьо-жовта лента з тою ріжницею,

що поздовж неї йдуть краски в тім порядку: синя жовта, синя. Зауважимо, що й відзнака осавули, то є заступника кошового, є рівнож синьо-жовта, але лише 9 цм. широка. Іменно середина є синя, а по боках має жовті паски на 1½ цм. широкі. Коло хорунжого іде двох Січовиків з топірцями в руках, а за ними проча старшина а то: писар, обозний і скарбник. За ними — о скільки нема зорганізованої орхестри — ідуть звичайно сільські музики (скрипка, бас, решітка і т. и.). Коли це гуцульська Січ, так перед музикою ідуть тримбітники з довжезними триметровими тримбітами крученими з кори. Тепер доперва ідуть чвірками з переду Січсвички, а за ними Січовики і то поділені на чотири чети під проводом четарів. Четарі мають червоні 9 цм. широкі ленти з такими пасочками по боках як у осавули. Паски ті у першого четара сині, у другого зелені, у третього жовті, а у четвертого чорні. Писар має синьо-червону ленту, обозний червоно-зелену, а скарбник червоно-жовту. Відзнакою сурмача і барабанщика є лента чорна з червоними пасками по боках. Прибічники (адютанти) носять синю, 9 цм. широку ленту. Кождий инший Січовик і Січсвичка мають обовязок при публичних виступах носити червону 9 цм. широку ленту. Ленту носитья з правого плеча на лівий клуб. На кождій ленті є з переду напис: „Січ в (назва місцевости)“. Так як кошовим є звичайно старший чоловік, то осавула заступає його в команді. Обовязки старшин є впрочім подані в статутах.

Яке головне значіння Січий?

Січи вже самою своєю назвою, назвою своїх старшин, своїми козацькими піснями і звичаями

обновлюють в нашім селянстві давні історичні, козацькі традиції. Український селянин в Галичині був незвичайно пригноблений тою цілою ша-

Товариство Укр. Січових Стрільців II у Львові.

раною польських їурядовців, а особливо польсько-австрійських жандармів. Ще від часу панщини (кріпацтва) позістало у нього почуття пониження

і покірности перед кождим панком і підпанком і він перед кождим з них здіймав капелюх і рвався до цілювання рук. Надто відомим є індивідуалізм українського мужика. Вправді в Галичині звісна пословиця: „Громада — великий чоловік“, однак цього в життю не було видно, а противно на кождім кроці справджувалася друга пословиця: „Кожда рука д' собі крива“.

А Січ учить власне єдности, карности і спільного, громадянського поступовання, і та єдність була в очи при походах, вправах, а символом тої єдности і карности є січова червона лента. І тому то так зненавиділи її польські дідичі та урядовці і вели завзяту війну проти неї так, що цілі тисячі людей понесли невинну кару, а то „адміністративним порядком“ так грошеву як і арешту.

Січові діячі, (головно гімназіяльна і університетська молодіж) в своїх популярних викладах старалися розбудити історичну традицію між Січовиками. Робили це також і січові видавництва. Відповідно до того на прямую на кождім січовім прапорі є представлений якийсь славний український герой чи заслужений громадянин як н. пр. Хмельницький, Виговський, Дорошенко, Мазепа, Драгоманів, Шевченко, Федькович і др. На другій стороні прапора є намальований або галицький лев, або січова осмокінчаста зізда з двома руками держачими серп по середині. Відзнаку ту прийняли Січи від українських радикалів, між котрими впровадив ту відзнаку Др. К. Трильовський на кравім радикальнім вічу у Львові дня 4. жовтня 1900 р.

Очевидна річ, що тепер найвідповіднішим знаком на січовий прапор буде державний український герб, тризуб. Особенно належить уникати уживання як українського гербу якого небудь

ангела чи святого з мечем. С це герб „воеводства кйовского“ з часів польського панування над Україною. Треба було бути крайним дураком, щоби цей знак нашого порабочення під польським буком робити гербом соборної України. А прецінь знайшовся туман, що перед кількома роками видав той видимий знак нашого холопства яко герб соборної України і тисячами пустив в розпродаж.

Кождий Січовик крім ленти носить в руці гуцульський топірець, дорощий або дешевший, як кого стати.

Що до ноші, то в Січах обов'язув слідуєча постанова:

Кожда Січ має уживати вірну етнографічну (народну) ношу, якої уживає народ дотичної громади. Оскільки заходять які ріжницї особливо з уваги на пору року, на примір чи шапка, чи капелюх і який, чи чоботи, чи черевики і т. д. то має установити кошовий до кожного виступу з осібна однакож з тим застереженням, що всі мають бути убрані однаково, н. пр. як в капелюхах то всі в суконних чорних або в солом'яних білих; всі в полотняних білих штанах, всі в сардаках або без них а лише в киптарях (кожушках без рукавів) і т. д. Окрім того як січову відзнаку уживається червоне перо пришпилене січовою зіззодою до капелюха з лівого боку, а до шапки з переду на шторц.

Від весни 1910 р. заведено в „Січах“ також осібні однострої (мундури). Є це синьо-сірі широкі штани впуцені в чоботи, та такаж чемерка з червоними закаврашами, вишивана чорними шнурками після гуцульських узорів. Попід драгони на раменах іде через плечі і груди грубий чорний шнур, котрого уживається коли чемерку береться на опашки. При тім має бути вишивана українська сорочка і темно синій пояс такий широкій як

лентаї з такого самого матеріалу. Січову ленту береся також на однострій, а коли чемерку береся на опашки, то лента іде через сорочку як звичайно з правого плеча на лівий клуб. На голову прихо-

† Сотник У. С. С. Дмитро Вітовський, що викрав Мирослава Січинського з тюрми, 1. листопада 1918. р. обсадив Львів, а потім вістав полковником і державним секретарем (міністром) війни. Згинув 5. серпня 1919. р. під час їзди літаком з Німеччини на Україну.

дить чорна суконна, кругла, середньої висоти шапка з червоним шликом (мішком) на лівий бік, що має на кінці чорний дармовіс. На переді шапки високе, рівне, червоне перо притримане січовою зіркою. Чемерка має ззаду місто гузиків, три малі червоні

трикутники; на переді записується на гаплики, має однаковий для прикраси шість чорних гудзів в однім

Гриць Косак, отаман, пізніше полк. У. С. С., зі своїм штабом.

ряді. Старшина Повітової Січі у Львові, представлена тут на однім малюнку, убрана власне в такі січові однострої.

Січовий однострій не є примусовим для всіх Січовиків, а призначений головню для міщан і взагалі для тих громад, де народна ноша вже перевелася. Булоби дуже сумно, колиби ми касували гарну народну н. пр. гуцульську ношу, а заводили однострої. Противно — ми повинні як найдовше заховати гарну, мальовничу ношу нашого народа.

Що до Січий в Америці, то як чуємо — Американці не дуже долюблюють яскравих мундурів. Найпрактичніше отже булоби, щоби американські Січовики виступаючи в параді убиралися в звичайний, чорний одяг, то є чорні штани, камізельку і чорну куртку (sacco); до того вишивана сорочка і січова лента, на голову широкий чорний капелюх з червоним пером і січовою зіззодою з лівого боку, а в руці гуцульський топірець.

Що до Січовичок, то й для них обовязковою є народна ноша дотичної громади; в тих громадах, де народна ноша перевелася, мають Січовички справити собі звичайне українське убрання, треба однакж уважати, щоби в кожній Січи було воно однакове і лишень сорочки та запаски можуть бути вишивані довільно. Найвідповіднішим є: синя спідниця з золотими гальонами, білий фартушок вишиваний в народні взори, пояс довільний, але не червоний, чорний корсет, намисто і вишивана сорочка.

На голову червона хустина завязана однаково без згляду на це чи дівчина, чи молодиця. Іде тут о одностайність вигляду при масових вправах. Очевидно мусить бути й лента. Не треба забувати, що так мушини як і жевщини стаючи до вправ мусять убрати лише червоні ленти без згляду на то чи належать до старшини, чи ні. І тут іде о однамітне вражінне при вправах.

Кожний судовий повіт в Галичині (менше більше около 20 громад) має повітову Січову Раду, зложену з кошових всіх Січей даного повіта. Рада та вибирає повітову січову старшину, на чолі котрої стоїть повітовий отаман. Повітовий отаман має право уживати на публичних виступах срібної булави, а генеральний отаман Січового Союзу має право уживати булави золотої; звичайно однакож на кожне краєве січове свято з осібна установає генеральна старшина т. зв. наказного отамана, котрий має провадити всю команду і виступає на коні з золотою булавою в руці. Кошовий, то є голова поодинокі Січі, має право уживати срібного пірнача однакож лише тоді, коли виступає публично і має під своєю командою найменше 80 Січовичок і Січовиків уставлених в ряди. Надто при публичних виступах Повітової Січі, коли є зібраних що найменше 500 Січовиків (-ок) даного повіту, повітовому отаманови прислугує право, щоби несено за ним білий бунчук. Червоного бунчука може уживати лише генеральний зглядно наказний отаман.

Так приятелі січового руху, як і його найзавзятіші вороги, польська шляхта і польські урядовці, признають одноголосно, що Січі за чотирнадцять літ свого істновання перед війною надзвичайно переіменили вдачу більшости українського народу в Східній Галичині і на Буковині. Народ почув свою силу і перенявся почуттям солідарности а що найважливіше навчився сам про себе дбати і себе організувати. До того причинилася особливо та постанова січових статутів, що членом Січі може бути лише свіцький Українець і Українка. В той спосіб замкнено до Січей вступ поам і вже з гори звільнено Січі від попівського і клерикального впливу. Бо треба знати, що сотки чи-

талень „Просвіти“ не проявили ніякого життя власне тому, що їх головами були попи. Звичайно діялося так, що коли піп прийшов на перші Загальні Збори читальні, то паламар чи який инший лямполіз ставляв внесення, щоби попа вибрати головою, а селяни з чемности вибирали. Та такий голова певно в 90 случаях на 100 читальнею не

Президія Боевої Урави У. С. С.

Вол. Сінгалевич, заст. голови, Др. Кирило Трильовський, голова, Вол. Темницький, заст. голови.

займався, а як тамті десять коли і займалися, то накидували селянам свою волю, викидували з читальні нелюбі їм соціялістичні і радикальні газети, одним словом з читальні повставала отара безвольних овець, місто організації свідомих горожан. Той протиклерикальний параграф січових статутів зістав прийнятий зі статутів т-ва „Народна Спідка“ в Коломиї, котре особливо в першім

десятку цього століття заложило кількадесят таких товариств на Покуття і причинилося рівнож немало до відпопівщення тамошнього селянства.

Уже на цім місци мусимо звернути увагу на-
ліх Братів Наддніпрянців, щоби не легковажили
так клерикальної небезпеки, як це досі роблять. Вони
виросли взагалі під впливом т. зв. російської куль-

Дмитро Катамай,
генеральний обозний Укр.Січов. Со-
юза, а від марта 1913. р. начальник
Стрілецької Секції, пізнійше началь-
ник Збірної Станиції У. С. С. у Відні.

тури, а вона дуже сумнівна, так би сказати ріжно-
бічна. Ось н. пр. розказують, що многі російські
большевики, члени чрезвычайок чи революційних
трибуналів, ідучи на засідання тих інституцій хре-
стяться перед іконами і поклоняються їм, а безпо-
середно потім засуджують зі спокійним сумлінням
людей на розстріл. Ми бачили також за часів

боротьби нашої Української Народної Республіки з Москалями, що коли наші війська здобудуть який важніший город, то устроюють „парад“ при участі різних попів і архієреїв, причім нераз навіть дуже завзяті ес-деки або ес-сери цілуються на публичних площах з тими звісними чорносотенцями, про котрих Маковей в своїй „Подорожі до Києва“ написав:

„Тут архимандрити, як архибандити,
Єреї, як справжні євреї...“

Нам'ятаймо все, що попівство всюди є і мусить бути реакційне і що воно було, є і мусить бути противником правдивої демократії і суспільних реформ.

Обстава, що в цім або другім селі піп є щирим Українцем і заложив якусь кооперацію — ще нічого не доводить. Церковна „наука“ стоїть в разячій противенстві до світської науки, а кождий піп мусить слухати своєї реакційної вищої власти. Колиж піп спротивився коли своїй вищій власти і вчив не цього, що вчити вища власть казала, так його давнійше палено живцем (ось як Гуса та Джіордана Бруна), а в теперішніх часах викидають на брук. Про це знає в западній Європі кождий просвічений робітник і прямо немислиме, щоби соціялістична влада в якій державі устроювала військові паради при участі попів.

А є і такі наївні Наддніпрянці, що радіби з під православного дощу утечи під католицько-уніятську ринву. Це вже чисте безголова і безгранична глупота. На це вже числить митрополит граф Шептицький у Львові, котрий власне в осени 1920. р. віддав духовний семінар у Львові в руки укр. Єзуїтів то є Василян. Вони власне мають виховати безженне духовенство, котре знова має бути ужите до „навернення“ востока, то є передов-

сім: Великої України. Очевидно нема що дивуватися Наддніпрянцям, коли й на галицькій Україні найшовся такий „радикал“ (?) як др. Лев Бачинський в Станиславові, котрий, коли Шептицький весною 1920. р. приїхав до Станиславова, щоби впровадити тамки латинський орден редемптористів і віддати їм заряд греко-католицької церкви в Книгині-Гірці, то він, цей звісний оборонець унії і противник злуки Галичини з Великою Україною (щоби — мовляв — „свята унія“ не пропала*) привитав його на чолі попів і укр. товариств.

Звісна річ, що Римови обривається чим раз більше на заході і що навіть чеська республіка заводить самостійну (автокефальну) церкву і взагалі відділює церкву від держави. Так римські павки шукають собі нових теренів для експльоатації народа і для наживи.

Остерігаємо отже вже на сім місци наддніпрянських Братів перед клерикалізмом взагалі, а перед римським в особенності. І тому наддніпрянські Січи не сміють приймати в свої члени попів, хочаби й не знати які поступові вони були.

Теократія — себто пановання над народом людей, що себе іменують божими заступниками на землі — всюди однака. — І тому „Січи“ як правдиво демократичні товариства не допускають до себе попів: ані греко-католицьких ані православних!

Щоби цей визвольний січовий рух зломити зачали галицькі клерикали закладати „Сокільські Січи“, котрі допускають до себе попів. Очевидно в це обчислене на розбиття єдності між трудовим народом й через це — на ослаблення нашої національної сили, і нашого національного відпору.

*) Так він заявив на Національній Раді в Станиславові 2. січня 1919. року.

ак би попам не ходило о пановання над народом, то моглиби прецінь сказати собі: „Ось куда ми вже себе не повпихали! Кудя кинеш каменем, а все на попа трафиш. Ось най буде бодай одно таке товариство, де не булоби нашої реверенди і деби народ сам себе організував, без чужої опіки, як повнолітний“.

Та попи в своїм самолюбстві так не поступили, але старалися своїми сокільськими Січами розбивати єдність між народом і киринити січовій роботі. Це очевидно відбилось дуже некорисно тоді, коли на весну 1913. р. Український Січовий Союз зачав закладати „Товариства Українських Січових Стрільців“, з котрих потім 1914. р. вийшов славний легіон: Українські Січові Стрільці. („Уесеси“ не „Усусуси“, що є назвою насмішливою і нічим не узасадненою.)

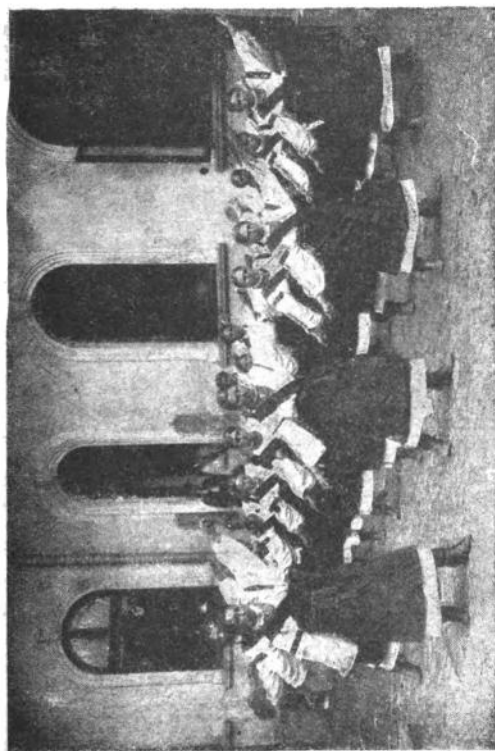
Зауважимо, що й січовий статут для Прикарпатської України також не припускає попів до січових товариств і що організаційні постанови „Головного Січового Комітету для Наддніпрянської України“ також стоять на тім безпопівським становищі. Що безпопівські Січи в Америці зроблять з собою — це вже їх справа.

У виду цього безпопівського становища січової організації відбуваються також всякі січові свята, а особливо вручування прапорів — без попівських парад та посвячень.

Переслідування „Січий“.

Вже з кінцем 1902. р. звернула на рух січовий увагу галицька польська преса. Перша дідичівська „Газета Народова“ помістила допись, що недалеко Заболотова „хлопи збираються по ночах і вправляються сокирами“. Обсаджені Поляками галицькі політичні власти з самим намісництвом на чолі

взялися отже всякими способами докучувати тим товариствам. Найбільше лютили Ляхів червоні січові ленти та топірці. Зачали отже появлятися укази

Вправи Січовичок в Печеніжчині.

проти січових лент, а опираючися на якімсь давнім розпорядку жадали староства, щоби кожда Січ з осібна вносила просьбу о дозвіл на ношення лент. Колиж Січи такі просьби вносили, то власти

взагалі не давали ніякої відповіді. В виду сего Січовики і без дозволу ленти носили, а тоді старости кликали їх сотками на терміни до староств і накладали на них кари арешту або грошеві. Так н. пр. в селі Саджавці, надвірнянського повіту укарано раз арештом відразу 36 людей. Проти тих кар вношено звичайно рекурси, в котрих виразно зазначувано, що в Австрії конституція і що давно вже минули часи, коли власти приписували н. пр. Жидам як мають убиратися. Такі рекурси однакож з регулі не помагали і тисячі людей мусіло тягатися по арештах та платити грошеві кари.

Надто жандарми дуже енергично робили нагінку на ленти і самовільно переводили ревіаї по селянських хатах та перекидували всьо до гори дном.

Всі жалоби до висших властей не помагали, бо намісник Андрій Потоцький виразно сказав одному послови: „Я мушеу зніщиць те товарижиста.“ А Потоцький був властиво віцекоролем Галичини, бо старий Франц Йосиф мав мабуть колись близи зносини з його матерію, великою красавицею, жінкою також колишнього галицького намісника. Граф Андрей дістав найвисший ордер золотого руна і газдував в Галичині як турецький баша в своїм пашалику. Славні з шахрайства в соймові вибори в 1908 р. які він перевів на користь польської шляхти і капців. Тоді то замордували жандарми патріота селянина Каганця. За всі ті кривди вбив Потоцького Мирослав Січинський.

Та заки постигла Потоцького заслужена кара він таки добре погуляв собі по мужицьких плечах. Коли не помагали переслідування зі сторони староств, наказав Потоцький всім прокураторам вичувати Січовикам карні процеси. Переслідувано передовсім за походи Січовиків з одного села в друге на загальні збори або січовий фестин, при чім суда

опиралися на § 2. закону о зборах з 1897 р. після котрого на кожний похід треба дозволу староства. І знову тягано тисячі людей як обжалованих і свідків по термінах і засуджувано на кари арешту та грошей. Суди зачали добиратися поволи і до провідників січового руху як Др. Кирило Трильовський і славний гуцул-січовик Юра Соломійчук*), кошовий Січи в Жабю. Обжаловане проти Дра К. Трильовського і неписьменного селянина Яцка Войчука було і смішне але zarazом і дуже небезпечне: Д-рови К. Трильовському закидувано злочин обиди маєстату так як намовлені жандармами свідки зізнали, що він мав сказати на одних січових зборах: „Я ще буду колись руським королем, а Яцко Войчук моїм заступником“. Надто мав ще похвалювати різню Жидів в Кишиневі, хоча було загально звісною річю, що Др. Трильовський реферував в Коломиї на публичнім вічу, котре протестувало проти кишиневської різні. Відбулася отже в січні 1905 р. у Львові цілотижнева розправа судова, на котрій обом обжалованим дано по кілька неділь тюрми. Самі однак судії встидалися бачити в наведених словах (очевидно ніколи не висказаних) злочину обиди маєстату. В тім процесі боронив Войчука польсько-жидівський соціаліст Др. Лезер, а Дра Трильовського Др. Евген Олесницький. Оба оборонці вже небішки.

Кілька день пізнійше відбулася в Коломиї розправа карна проти Юри Соломійчука, якого рівнож засуджено мимо знаменитої оборони Дра Е. Олесницького.

А менших політичних процесів проти Січовиків за походи, збори і т. д. було безчисленне множество. В кінці наказав Потоцький своїм старостам розв'я-

*) Він помер на жалі 14. червня 1918 р.

зв'язати Січи за яку небудь дурницю. Між іншими перекінчик, староста в Косові Заградник одним почерком пера розв'язав 13 Січий, між тим Січ в Космачи, котра ще не скликала була навіть перших загальних зборів. На краєвім Січовім святі в Ста-

Заприсяження вапасного куріння У. С. С.

24. липня 1915. р. на Дубині коло Скольного в присутности голови Боевої Управи Дра Кирила Трильовського.

ниславові в липни 1904 р. заказало староство публичний похід через місто до ліска в Пасічній, де відбулися публичні вправи (в отсім календари в поміщений образок з цього свята), а на повітовім святі в Снятині (того-ж року) заказало староство вправи топірцями, так що Січовики мусіли вправляти білими лісками з червоними ленточками на кінці.

В місячнику „Зорі“, що видавав Др. Трильовський в Коломиї, помістив він ось яку ілюстрацію: Стоїть гарний замок, а з вежі повіває прапор з написом „Січ“. Мури цього замку підриває рилом свиня. Підпис під образком звучав: „Куме Андрею, не будьте свинею!“

Прокураторія державна сконфіскувала і образок і підпис виходячи з заложення, що хтож инший може бути тою свинею, як не намісник Андрей Потоцький.

В р. 1903. відносини стали вже цілком невисокимі в виду чого зорганізовано демонстративну депутацію до Відня. В жовтні того року явилася та депутація, зложена з 18 делегатів з різних повітів в австрійським парламента, де посол Василь Яворський попровадив її до міністеріяльної кімнати і тамки Др. Трильовський іменем делегації представив міністрови президентови Бекови і міністрови справ внутрішних Бінертови всі ті переслідовання, на які Січі в наражені. Міністри очивидно обіцяли все розслідити, але якогось наглядного поліпшення не було. Будь що будь поява депутації в парламента в гарних народних строях, в січових лентах і з топірцями (між делегатами був також Юра Соломійчук) викликала велике вражіння так в самім парламента, як також у віденській пресі. При тій нагоді скликано у Відні віче місцевих Українців а то під проводом посла Василя Яворського, на котрім то вічу референт Др. К. Трильовський загрозив, що як не буде полекші, то може приїхати ще більша депутація з сурмами і трембітами і устроїть демонстрацію на подвірю цісарського замку. До цього однак не прийшло, бо власне тоді стояла в самім розгарі агітація за виборчою реформою, а далі приготування до виборів на підставі загального голосування.

Дуже прикро докучували старости і жандарми нашим Січовикам переслідуючи їх за ходжене

з колядою. При тій нагоді співали наші люди знамениті коляди уложені славним селянином-радикалом Іваном Сандуляком Лукина з Карлова, снятинського повіту, що пізнійше став соймовим послом і членом Національної Ради (зах. укр. парламенту).

Переслідовано людей за се, що приймали різні дарунки в грошах і збіжу від тих людей, котрим колядовано. Старости чіпилися якогось передпотопового патенту і казали, що це є „збиранем публичних складок і що на таке треба кожному мати від них дозвіл“. І знова тисячі людей тягано по термінах і накладано на них різні карі.

Як велика і безгранична ляцька підлота, що хапалася аж за такі гидкі і низькі способи боротьби з українськими Січачами, за котрими привиджувався їм зараз Умань і Гонта з ножем в руці!

Так і питали нераз „інтелігентні“ (і?) Ляхи Дра. Трильовського: „Пане докторже, а кеди бендзє пан нас різаць?“ Як бачимо -- на злодію шапка горить. Зіставши послом*) Др. К. Трильовський дуже енергічно взявся до боротьби з тими надужиттями, а коли навіть по страченню Потоцького переслідовання не устали, скликав він в перших днях червня 1908 р. разом з послом Масариком (тепер -- президентом Чесько-Словацької Республіки) віче до Праги протестуюче проти переслідовання Січач. В липни т. р. поставив він в парламенті наглед внесення в тій справі і в двох промовах при помочи обширного матеріалу нап'ятував поступовання ляцьких посіпак. По основній конференції його з намісником Бобжинським переслідовання Січач взагалі устали, але всеж таки час

*) 14. мая 1907 р. в двох округах відразу, майже 44.000-ами голосів.

до часу дехто зі старостів на власну руку допускався надужити. Треба було отже знову пятнувати це в парламенті в промовах і інтерпеляціях, хоча нераз і так бувало, що такий „радикал“ як пан Левко Бачинський, теперішній „радикал-уніят“, відмовляв свого підпису, ось як н. пр. дня 6. липня 1909. р.

Початки Укр. Січового Стрілецтва.

Дня 2. жовтня 1912 р. розпочалася т. зв. перша балканська війна, а з уваги на се, що царська Росія усе мішалася в балканські справи, можна було сподіватися, що скорше чи пізніше прийде до війни між нею а Австро-Угорщиною, котра через свої посілости: Боснію, Герцеговину і Дальмацію та свої полуднево-славянські провінції була сильно заінтересована перебігом балканських справ.

На случай війни з Росією, треба було і галицьким Українцям зайняти відповідне становище, тим більше, що від вислідку австрійсько-російської війни залежала взагалі доля цілого українського народу.

Галицько-українські партії порозумілися отже між собою і скликали на день 7. грудня 1912 р. до Львова т. зв. „Зїзд нотаблів“.

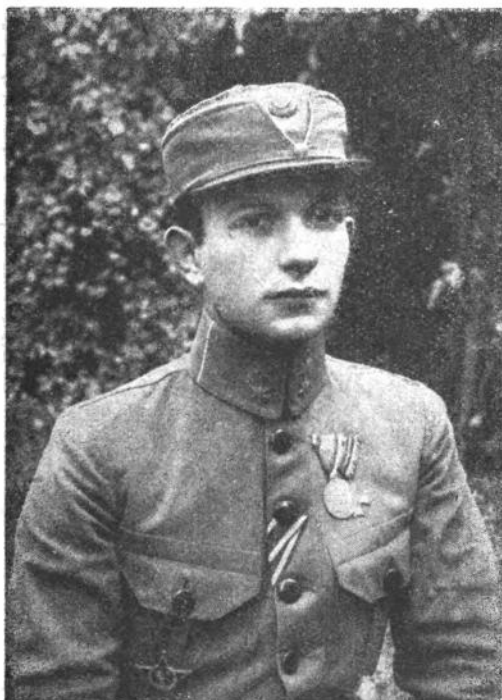
На тім зїзді ухвалено резолюцію в тім зміслі, що галицькі Українці бачать свою будучність в побіді осередних держав.

Та резолюція станула дороговказом для політики австрійських Українців на найближші роки і через цілий час всесвітньої війни взагалі, галицько-українські політики бачили дуже ясно, що Росія зміряє цілком свідомо і пляново до розбиття Австро-Угорщини, щоби в той спосіб прийти до захоплення Східної Галичини, того гнізда цілого визвольного українського руху і щоби в той спосіб прийти в посіданє дуже міцної природної границі, то в Карпат.

„Український Січовий Союз“, що в грудні 1912 р. повстав з заложеного на краєвім Січовім зїзді в Станиславові дня 19. квітня 1908 р. Головного Січового Комітету, з'орієнтував ся дуже скоро в ситуації і видав вже в січні 1913 (ч. 1. „Січових Вістей“, II. р.) горячу відозву до Січій, щоби готовилися до розправи з Москвою, до боротьби за визволення наддніпрянських братів. А далі прийшла Старшина Союзу до переконання, що власне надійшла хвиля, в котрій „Січі“ треба доповнити чисто мілітарією (військовою) організацією.

Допущенє такої організації залежало очевидно від краєвого правительства, котре було в руках дуже розумного, а через се небезпечного, намісника Бобжинського, а з другої сторони від віденських військових кругів, то є від австрійсько-угорського генерального штабу. Ген. отаман У. С. Союзу розпочав отже переговори передовсім з тою последною властю. Случайно попав він при тій пагоді на одного офіцера генерального штабу, котрий доперва при кінці переговорів дав до пізнання, що він також Українець. Був се майор Новак, котрий підчас війни дійшов до степені полковника, та зістав начальником одного важного відділу в міністерстві війни а умер в Софії як австро-угорський атташе. Маючи забезпечену прихильність генерального штабу, вніс У. С. Союз статуту товариства Укр. Січ. Стрільців, котре би обіймало Українців замешкалих у всіх провінціях Австрії, так, щоби можна всюди такі товариства закладати. Статуту того рода товариства обіймаючого більше провінцій, належало після австрійського закона о товариствах подати до міністерства справ внутрішних. В той спосіб хотів У. С. Союз уникнути небезпеки, щоби про принятє статутів до відома рішав Бобжинський. Та се на нічо не придалося, бо міністерство запитало Бобжин-

ського яко намісника о його думку, а сей очевидно спротивився. Так отже статут відкинули.

Осип Букшований,

сотн. У.С.С., 1915 р. дістався до московської неволі і утік в Ташкенту до Перзії. В 1917. р. вернув назад до У. С. С. і стояв в них на Херсонщині. При боротьбі о Львів проводив 1-шим курінем У. С. С.; пізнійше начальник бригади У. С. С.

Тепер взявся Др. Трильовський на дуже простий спосіб: Він дав перевести дословно статут польських товариств стрілецьких, які закладав між Поляками в Галичині польський революціонер з Литви, Пілсудський. З тим статутом в українським переводі пішов отже голова У. С. Союзу до намісника Бобжинського і заявив йому, що Українці нічого иншого не хочуть, тільки того, що вже мають Поляки. Припертий до стіни Бобжинський мусів в кінці згодити ся і лише яко условину подав, щоби українські стрілецькі товариства не були зі собою злучені в Союз. На се радо Др. Трильовський пристав, бо навіть і „Січи“ не були на підставі прийнятих владою до відома статутів злучені разом. Се була певного рода „малоросійская хитрость“, потрібна з уваги на переслідування, на які зі сторони польських властей були „Січи“ наражені. Коли б они були злучені статутарно в „Союз“, тоді мігби намісник одним по черком пера за яку небудь доказану або й недоказану провину якої небудь поодинокі „Січи“ розв'язати не лиш ту одну „Січ“, але і цілий „Союз“ разом з всіми „Січами“, що до него належать. Можна собі уявити, якийби то страшний мало наслідок, особливо коли зважити, що многі „Січи“ мали навіть значні маєтки, як приміром власні дома, бібліотеки і т. п. Ціла дотеперішня організація січова полягала властиво на основі „комітетовій“ так як лише поодинокі „Січи“ мали статуту прийняті до відома намісництвом, а всі висші звена організації були лишень комітетами, котрим польські власти не много могли зашкодити.

Позискавши прийняте до відома статутів першого товариства стрілецького у Львові (т. зв. „У. С. С. І.“) скликав Др. Трильовський в перших днях марта 1913 р. загальні збори того товариства, а зараз потім на засіданню генеральної старшини

У. С. Союзу ухвалено утворити особну стрілецьку секцію У. С. Союзу, а на голову її призначено члена ген. обозного Дмитра Катамая, котрий й поклав на поли дальшої організації стрілецтва вели-

Старшини У. С. С.: сотн. Др. О. Левицький, поруч. П. Дідушок, сотн. В. Дідушок, сотн. О. Будакиновський, сотн. Д. Вітовський.

чезні заслуги. Про ті передвоєнні стрілецько-організаційні праці можемо довідатись більше з поміщеної в сегорічній „Запорожці“ статі отамана львівської Повітової Січі Р. Дашкевича. Досить, що до дня вибуху війни основано в Галичині 96 стрілецьких товариств. Не легке було їх жите, бо польські власти на кождім кроці ставляли їм перепони. І так після розпорядку австрійського міністерства оборони краввої мало право кожде стрілецьке товариство

дістати на кожних 20, а пізніше лише на 10 своїх членів і кріс, системи „Манліхера“ і уживати найближчої військової стрільниці. Дотичне подане мало оно вносити до краєвої команди оборони краєвої. Та тут виходила ось яка заковика: Ся команда відносилася передовсім до дотичного староства з запитанєм, чи люди основуючі дане стрілецьке товариство, зглядно його управи заслугоють на довіре (зглядно чи є они „благонадьожні“) а староста, польський посіпака, або що гірше, український перекінчик або взагалі не відповідав або давав реляцію, що се люди непевні, на котрих не можна спуститися. Так отже мабуть лише одно товариство, а то власне У. С. С. І. у Львові дістало пару крісів з військових магазинів.

Що до польських стрілецьких товариств, то ім уряди трудностей очивидно не робили а і в самій літографованій інструкції для основників сих товариств, стояла довірочна вказівка, щоби в поданнях до команди оборони краєвої наводити значно більше число членів, ніж є в дійсности, щоби в такий спосіб позискати більше число крісів.

З кінцем 1913 р. справа стрілецької організації поступила була вже так наперед, що на примір в Сокальщині можна було приступити до устроєня більших полевив вправ, котрі відбулися дня 28. грудня 1913 р. під Сокалем, коло давних окопів Богдана Хмельницького. Одним відділом доводив Осип Семенюк, другим Осип Демчук. Перебіг вправ був дуже інтересний, а закінчились они загальною збіркою і промовою голови У. С. Союзу Др. К. Трильовського. Того дня відбулися в Сокалі вечерниці в пам'ять славного полковника козацького Богуна, на котрих між иншим голова У. С. Союзу представив його подвиги і заслуги підчас визвольної боротьби Б. Хмельницького.

Від весни 1914 р. почалися приготування до великого Здвигу краювого в честь 100-літних роковин народин Т. Шевченка. Виступ узброєних Укр. Січ. Стрілців на тім здвизі (28. червня 1914 р.) можна уважати справді епоховою подією. Голова У. С. Союза зазначив тоді в промові, виголошеній на торжественних вечерицях, устроєних з цієї нагоди, що може вже недалеко та хвиля, коли прийдеся поострити багнети стрілецьких крісів на каміню Тарасової могили, та напити ся шеломами з Дніпра Слоутуїці води, забагреної кровію наших ворогів.*)

Саме підчас здвигу наспіла відомість, що того дня убито в Сараєві австро-угорського наслідника престолоа. Було очевидним, що прийде до війни між Австро-Угорщиною а Сербією, а неменше було певним і се, що Росія стане в обороні Сербії. В виду сего У. С. Союз вислав свого голову до Відня для переговорів з австро-угорським генеральним штабом. Переговори вінчали ся успіхом, так як обіцяно „всяку можливу поміч“.

Дня 2. серпня вернув голова У. С. Союза до Львова і тут зістав головою т. зв. „Боевої Управи“, утвореної при „Головній Українській Раді“. Дня 4. серпня 1914 р. уложив він начерк організації легіонної для цілого краю, що відносилось особливо до повітових вербункових комісій, однак дотичну відозву польська прокураторія державна первісно сконфіскувала і аж доперва по трійох днях дозволила печатати.

Канцелярія „Боевої Управи“ містилася в укр. Товаристві Педагогічнім при улиці Мохнацького, а приходячі охотники були поміщені в части в „Домі

*)Промова ся поміщена в ілюстрованім числі „Громадського Голосу“, виданім з нагоди Здвигу і в особній відбитці того числа „Вставайте, кайдани порвіть“ як особна стаття,

академічним", в части при улиці Скарги в дяківській бурсі, в части в бурсі „Народного Дому“.

Добровольці зі Львова і львівського повіту зголошувалися в повітовій „Січи“ при ул. Коперника. Крім того „Боева Управа“ висилала на провінцію своїх делегатів, котрі на вічах заохочували нарід, щоби вступав до У. С. Стрільців.

Очевидно підставою цілої акції були вже основані в краю „Товариства Укр. Стрільців“, котрих було разом вже 96. „Січи“, котрих було над 900 відіграли тут також перворядну роль, так як їх провідною думкою була власне боротьба о визволене України.

Ц. К. (цісарсько-королівські) староства, котрі прецінь повинні були заступати передовсім інтерес держави, скинули відразу австрійську маску, з під котрої показало ся чисто польське, шовіністичне обличчя.

Многі старости недозволяли всякого вербунку, а організаторів арештували. Треба було отже висилати депутацію „Головної Укр. Ради“ до намісника Коритовського, а той викручував ся сїном, обіцював дати відповідні зарядження, а зміни на ліпше не було, противно зачала ся шалена нагінка не так на москвофілів, як головно на Українців і тисячі їх, збитих і опльованих товпою, помандрувало до Талергофу*) в Стирії, де поволи вимирали з голоду та

*) Випущені з Талергофу Українці заложили комітет, котрий зібрав величезний матеріял, що дотичить всіх звірств, яких допускали ся на них польсько-мадярсько-німецько-австрійські власти. Матеріял сей уложив і впорядкував мабуть бл. п. др. Олесницький. Зложено також значні фонди на цілє видавництва тих матеріялів.

Питаємо тут пиблично: що робить сей комітет!? Чому не видає тих матеріялів? Чи у тих панів нема ніякого почуття обов'язку, чи они не відчують, що видане таких матеріялів нпр. у французькій мові значило би тепер, коли

холоду або і від австрійських штиків. Було очевидним, що всьо діяло ся після одної системи, уложеної польськими верховодами.

Найцікавійше, що через цілий перебіг війни австрійський генеральний штаб і міністерство крайової оборони стояли на тім ідіотичнім, бюрократичнім становищі, що до легіону У. С. С.-ів (Уесесів) взагалі не можна „вербувати“, але що можна лишень приймати тих, що самі без заохоти зголошуються! Надто вийшов вскорі ще й такий розпорядок, що лиш таких приймати вільно, котрі або ще або вже не обов'язані у війську служити, — отже або діти, або старики!

Будь що будь до кінця серпня, отже в протягу трьох неділь зголосилося прямо через повітове бюро над 28 тисячів добровольців.

Що за величезне політичне і мілітарне значіння мало би виставлення такого українського корпусу під українськими прапорами і командою! Та „нечистива“ і глупа Австрія підбехтувана Поляками „невосхотѣ разумѣти“!

На команданта легіону запропонувала „Бовва Управа“ директора приватної української гімназії в Рогатині, пана Михайла Галущинського, знаючи, що він показався знаменитим організатором цієї гімназії і різних з нею злучених інституцій, що він є австрійським резервовим офіцером а при тім щирим чоловіком і добрим патріотом. На жаль його спокійна вдача цілком не надавалася до воєнного діла і відразу він попав в фальшиве положення, в котрім позіставав аж до переходу до адміністративно-господарської служби. В другій половині серпня

іде дипломатична боротьба о визволене Східної Галичини, чи вони конче хотять іти слідами тих панів що через цілий рік саботували видання галицької „крівавої книги“?

прислано з Відня старого полковника від уланів Моліка, як „організатора“ легіону (піхоти!). Він і відбув перегляд вібраних добровольців на „Кайзервальді“ дня 24. серпня. При тім перегляді доводив

Чет. У. С. С. Олена Степанів, телер
Дашкевич, в боях під Лісовичами коло
Болехова 30. мая 1915.р. попала в мос-
ковський полон, авідки вернула по
двох роках.

відділом др. Волошин. Добровольці, вертаючи з „Кайзервальду“ через місто (в цивільних одягах а значна часть „на босака“) співали українські патріотичні пісні, що відразу до встеклости доводило Ляхів. Він-же і Дм. Вітовський зістали іменовані „Боввою Управою“ отаманами двох перших курінів. Та бюрократ Молік з тим не числився і взагалі не хотів

У. С. С. орять даром селянську ниву.

признати Вітовському офіцерської саржі, бо Вітовський мав її втратити ще підчас мира через якийсь політичний процес. Вітовський мимо того командував сотнею і носив відзнаки сотника (три зірки). Для характеристики австріяцьких мозгів треба піднести, що вже в лютім 1917. р. (отже не так довго вже перед розвалом Австрії) не мали панове з австр. головної команди (А. О. К.) нічого важнішого до роботи, як розпорядити, щоби декотрим сотникам, як Вітовському, І. Коссакови і Ос. Семенюкови відобрати право ношення третьої зірки! Треба було аж голові „Боевої Управи“ і делегатам українського парламентарного клубу дня 2. марта 1917. р. їхати до „А. О. К.“ в Бадені, щоби тих панів опам'ятати.

Легіон У. С. С-ів приділено до 25 ого корпусу армії, в котрім шефом генерального штабу був

Німець Рімль, якого ще перед війною інформував др. Трильовський дуже докладно про національні стремління Українців. Він отже відносився дуже прихильно так до первісних „Товариств Укр. Січ. Стрільців“, як і до початкових організаційних кроків українського легіону.

Четвер 27. серпня, а радше вечер того дня став дуже памятним для всіх, що тоді у Львові були: около години пів до осьмої рознеслася по місті вістка, що Москалі наближаються вже від личаківської рогачки. Вибухла загальна паніка; люди бігали улицями як шалені. Вітовський заалярмував тоді Січових Стрільців, роздав їм „Верндлі“, та уставив в городі „Академічного Дому“. Пачки з набоями до „Верндлів“ були замкнені в пивниці „Академічного Дому“ — так він казав розбити двері і дав кожному стрільцеві по 20 набоїв. Коли паніка показалася безпідставною, наказав він сотням відійти до касарень, але держати через цілу ніч поготівля. Они пішли через місто виспівуючи „Гей там на горі Січ іде“ та другі пісні; були вони в цивільних одягах а кріси несли на рамена на пруський спосіб, бо ременів не було. Сам Вітовський пішов до корпусної команди і там зголосив, що У. С. Стрільці, узброєні в „Верндлі“ а на кріс по 20 набоїв, знаходяться в стані „поготівля“ і стоять до розпорядимости висшої власти. Та тим, що прийняв той звіт в корпусній команді до відома, не був вже полковник Німець, але новий шеф штабу цього корпусу, полковник ген. штабу граф Лямезан*,

*) Граф Роберт Лямезан є сином бувшого прокуратора і президента суду у Відні, котрий був також одним з основників дуже важного товариства ратункового в тім місті. Граф Роберт був перше військовим атташе в Парижі. Оженившись з Полькою, вдовицею Урбанською, став польським шовіністом і страшним україножером. (Увага укладчика.)

єпольщений Німець чи Француз. Цей чоловік був проклоном Укр. Січ. Стрільців майже через цілий час всесвітньої війни. Пізнійше став він кравчим начальником т. зв. військово-господарських експозитур і в тім характері на кождім кроці шкодив українському населенню, що йому на одній господарській конференції, що відбулась в маю 1918. р. під проводом міністра Тогенбурга, виразно до очей сказав др. К. Трильовський.

Він тоді похвалив буцім-то Вітовського, що так гарно справився, але зараз потім висказав своє невдоволенє полк. Молікови, котрий на другий день заявив Галущинському, що як еще раз щось таке повторить ся, то він поставить внесенє на розігнанє цілої „банди“. До того причинив ся немало і той факт, що сотник Сроковський зі своїм золочівським відділом пішов підчас паніки з власної ініціятиви на личаківську рогачку, де його люди віддали на „пострах“ кілька стрілів у воздух. Така ініціятива не могла очевидно подобатися австріяцьким „комісгнопфам“ підбехтуваним безперестанно Поляками. На жаль мусимо зауважати, що і між стрілецькими офіцерами дехто знаходився, що від самого початку називав Стрільців бандою та голотою, котру належало би безпроволочно розігнати, що однак не перешкаджало цілком їм „декуватись“ при спокійнійше ульокованих відділах У. С. С-ців через цілу війну.

Нарешті, коли у Львові стало таки дуже горячо, бо Москва наближав ся а урядові звіти в роді: „*rogodnie i słoneczne*“ не багато помагали, видано приказ, щоби всі Стрільці з краю зізджали ся в Стрий, яко пункт збірний. Так і виїхали в неділю рано 30. серпня 1914 р. наші Уесеси до Стрия. На вечер того дня скликав Др. Трильовський всіх ще у Львові присутних членів „Боввої Управи“ на по-

Сотн. Др. Никифор`Гірняк,
командант коша У. С. С.

сліднє засіданє, на котрім (протоколував І. Чупрей, що і для „Б. У.“ поклав багато своєї праці) на внесенє голови кооптовано до Б. У. Дра Старосольського, а В. Темницького вибрано заступником

голови. Заразом обох послідних делеговано до
легіону, як представників Б. Управи.

В Стрию зібрало ся над 8 тисячів доброволь-
ців. Дня 3. вересня скликано їх на толоку і прого-

Др. В. Старосольський, четар,
пізнійше сотник У. С. С., член
Бової Управи, кошовий това-
риства У. С. С. І. у Львові.

лошено розпорядок висшої військової власти, що
лишень два тисячі добровольців має лишитися
при легіоні, а решта має іти до дому!

Здався, що ціла всесвітня історія не годна ви-
казати приміру більшого ідіотизму а заразом

і злочину як це, чого тим розпорядком допустились (очевидно на підставі клевет Лямезана) Австріяки.

Розганяти людей, що самі жертвують своє життя в обороні даної держави, це-ж прецінь щось нечуваного і неімовірного! А до того розганяти людей в повіти, переважно вже заняті ворогом (тоді було вже до 20 повітів Москалями зайятих і тому лише не зійшлося в Стрию більше добровольців), не даючи людям, переважно молодим хлопцям, ані харчів ані грошей на дорогу, до того в часі, коли потяги вже не ходили, це був дійсно злочин вопіючий до неба о пімсту!

Не диво, що тих 6 тисяч добровольців, що не зістали прийняті до легіону огорнула чорна розпука і глибоке обуренє. Они вийшли зі своїх сіл, випроваджувані цілою людністю, як герої, що ішли битися за визволенє України з під московського ярма, а тепер мусіли вертати привстиджені до дому, побиті не Москалями а польською інтригою і австріяцькою глупотю.

Треба зазначити, що оба ті елементи австрійської політики давалися в знаки У. С. С-цям через ціле треванє всесвітної війни. Щоби це докладно з'ясувати треба би передовсім написати цілу історію Боввої Управи і тих трудностей, які її організаційним заходам на кождім кроці робили австрійські військові власти.

На разі для викінченя образу її діяльності за перші місяці додамо еще декілька даних.

Головна Укр. Рада виїхала також з кінцем серпня до Відня, де тимчасом урядувала її делегація. Голова Б. Управи, що еще 6 серпня у Львові тяжко був занедужав і лише змагаючись з хворобою працював в Б. У. — виїхав 31. серпня до Відня а звідси на лічєнє до Карльсбаду. Вернувши звідтам скликав прибулих у Відні членів Боввої

Управи на нараду, котра відбулася 14. жовтня 1914 р. і тоді ухвалено робити старання в цілі організації другого полку У. С. С-ів. До цього очевидно Австріяки не допустили, так як взагалі

Сотник У. С. С. Іван Косак.

і перший полк до самого кінця війни ніколи повний не був. Дотичні старання Б. Управи, що висилала 21. грудня 1914 р. Дра Трильовського, а 5. лютого йогож і Дра Л. Цегельського до А. О. К. (Агмееoberkommando) в Тешині на ніщо не придалися, бо референт цієї справи, полк. ген. шт. Гранілович був

для неї неприхильно успособлений, інформований очевидно в зловбий спосіб графом Лямезаном. Наші стрільці в поли підслухали телефонічну розмову обох панів „оберштів“ (з котрих Гранілович сидів в Тешині). Ось як вона звучала: „То що думаєш, — булоби найліпше зробити з тим легіоном? Розігнати? — Ні! — відповів Лямезан, — „am besten von sich selbst aussterben lassen.“

На це і згодився Гранілович, бо оба панове були тої думки, що ворожі кулі, хвороби і военні невігоди найліпше розв'яжуть ту немилу для обох панів квестію.

Треба однак признати, що найбільшою заслугою команданта коша У. С. С-ів Др. Н. Гірняка є власне це, що він ріжними штуками і заходами старався все стан легіону удержати можливо на тій самій висоті. За це і грозив йому раз Лямезан воєнним судом.

Дзвінниця (піраміда) Січи в Печеніжині.

Ой устав же він.

Ой устав же він,
Нім ударив дзвін,
Так рано пораненько,
Та орав в розгін
Батьківський загін
Глибоко а дрібненько.

Ой, тверда ріля,
Та суха земля
Хоче хлопського поту !
Тож роби що дня,
Й не питай яка
Заплата за роботу.

Кожда хмара, грім
Кождий хмаролім
Безконечна тривога
У страху блідім
Ти глядиш на дім
І молишся до бога.

Як побачиш миш
Ти й тоді тремтиш,
Щоб збіжка не підїла,
Шараньчу узриш,
Ночи не доспиш,
Щоби не прилетїла.

А минуть дощі
Прийдуть ясні дні,
Від спеки збіжжє гине,

І нема тобі
Нї в день, нї в ночі
Спокійної години.

А як божа власть
Добре жниво дасть,
Позволить збіжжє зжати,
То державна власть,
Що найкрасшу часть
Собі каже віддати.

А прийде зима,
А прийде блїда,
Кождий ситий, ogrітий,
Тільки в мужика
Сухара нема,
Пухнуть з голоду діти.

Що десятий сніп
Взяв на боже піп,
Що пятий на гармати,
А найбільший сніп,
Найсмачнійший хліб
На податки мус дати.

Каже піп — терпи,
Каже пан — роби,
А власть каже — корися
Та ще чувш ти,
Як бють — не кричи,
Лиш на лаву кладися.

Бо для хлопа цїп	Ой устав же він,
А для пана хлїб	Нїм ударив давнї,
Така вже хлопська доля,	Так рано пораненько,
Нагорода грїб	Та орав в розгін
І, як каже піп,	Батьківський загін
У небі щастє й воля.	Глибоко а дрібненько.

Р. ДАВНИЙ.

Початки Українських Січових Стрільців.

В жовтні 1912 р. вибухла перша балканська війна Сербії, Чорногори, Болгарії і Греції проти Туреччини. Ситуація в Європі була непевна, могла розвинутись війна і з Росією. Ввиду сего Австрія оголосила частинну мобілізацію. Взагалі ціла атмосфера була пересякнена воєнним настроєм.

Серед Українців збудилась потреба військової, національної організації — а старання в тім напрямі виходили з двох жерел: від академічної молодіжи та від У. Січового Союзу.

Що до академічної молодіжи то почались передовсім виклади у львівській „Академічній Громаді“ на тему: „Українська справа в евентуальній війні“. По викладах і дискусіях постановила академічна молодіж розпочати військову організацію. В тій цілі вибрано комітет, якого головою зістав студент філь. Іван Чмола (пізніший четар легіону У. С. С. а ще пізніше полковник С. С.).

Комітет почав свою працю. Уладжував справи на площі за містом, а військові виклади в „Академічній Громаді“ і в товаристві техніків „Основа“. Щоби надати вправам і викладам організовані форми, постановлено основати стрілецьке товариство, зглядно Союз Українських Стрілецьких товариств.

Уложено статут — і післано до Міністерства внутрішніх справ у Відні. Комітет приготував також українські військові підручники (склад кріса „Манліхер“ 90 і 95; Теренознавство), установив стрілецький однострій і видав три числа журналу „Відгуки“, де писалось про військові організації.

† Сотник У. С. С. інж. Дудинський, помер в кожухівському лагері (тюрмі) в Москві в серпні 1920. р.

В міру сего як буря Війни відсувалась, то і та організація ставала хиткою, а члени переставали ходити на вправи. Сеж були студенти, які не все жили у Львові і крім сего мали інші заняття. Нестудентів до кружка не приймає. На лихо і міністерство відкинуло статут, а „Відгуки“ слабо редактовані не знайшли відповідної підпори і перестали

виходити. Так отже сей перший стрілецький кружок вправді не перестав існувати, але і не розвивався.

З другої сторони над утворенням військової організації працював „Український Січковий Союз“ під проводом генерального отамана Дра Кирила Трильовського.

† Чл. У. С. С. Софія Галечко,
утопилася случайно в Би-
стриці, в 1918 р.

(Про старання і заходи „Укр. Січ. Союзу“ у тій справі стоїть докладніше написане в статті „Про січковий рух“.)
Будь що будь доктору Трильовському удалося вибороти за-твердження Намісництвом статута „Товариство У. Січових Стрільців у Львові“. Він скликав на 9. марта 1913р. Загальні Збори цього товариства і на його внесення вибрано головою (кошовим) дра В. Старосольського.

Члени академічного кружка, що називали себе „Укр. Стрільцями“, до товариства У. С. С. у Львові не вступили, а задержали свою організацію осібно і почали переговори про злуку обох товариств. Злука прийшла на услівях поставлених стрілецьким академічним кружком, а саме: стрілецькому кружкові відступлено кілька місць в старшині товариства У. С. С. і се товариство мало не признавати „Укр. Січ. Союзу“ за свою центральну

організацію*). Кошовим злучених товариств остався Др. Старосольський, а осавулом Чмола. Мимо цієї влучи це перше стрілецьке товариство не проявило великої діяльності. Страхіття війни минуло, а до цього прийшли вакації 1913 р.; студенти порозїздились, так що товариство майже перестало існувати.

Хотай в 1913 р. війна безпосередно не грозила, стрілецької праці не можна було покидати. Кожний бачив, що до світової розправи таки прийде, та що війна буде відбуватись на українських землях і за українські землі. Тому в першій черзі повинні були тут забрати голос Українці та зі зброєю в руках сказати своє рішуче слово. Кожний бачив, що царська Росія хоче задавити і ту маленьку територію свідомої національно України в Галичині, яка тішилась все таки взглядною свободою. Поляки, які були в подібнім положенню як Українці, організувались поспішно. Польські стрілецькі товариства росли скоро і польських легіоністів можна було бачити в кождім місті. Українці мали „Січи“, але все таки то ще не була чисто мілітарна організація.

По вакаціях 1913 р. товариство У. С. С. у Львові відновило свою роботу, але з тими самими обмеженнями як академічний стрілецький кружок, а ще до того не признавало „Укр. Січ. Союзу“ і його інструкцій. Тоді за спонукою Дра Кирила Трильовського оснувала „Повітова Січ“ у Львові нове „Товариство У. С. С. II.“ — Взагалі рік 1913. був роком найбільшого розвою цієї Повітової Січі**). І тепер стала на черзі перед нею задача взяти всю стрілецьку роботу у Львові і львівським повіті у свої руки та падати стрілецькій роботі широкі рами. Рішено

*) Справді гарне поняття національної карності у годішних академічних діячів! (Увага редакції).

**) Енергічним і неутомимим отаманом її був — Роман Дашкевич. (Увага редакції.)

приймати до Товариства У. С. С. П. всіх без різниці образования і пола, а за ціль поставлено собі виробити зі стрільця не лише доброго вояка, але також доброго горожанина і організатора. Перші Загальні Збори „Тов. У. С. С. П.“ відбулись при кінці 1913 р., а щоби це стрілецьке товариство вело роботу спільно з Повітовою Січею вибрано старшину, в склад якої увійшли члени старшини Повітової Січі. Кошовим У. С. С. П. вибрано отамана Повітової Січі Романа Дашкевича, писарем Миколу Никорака*), скарбником Стефана Фенюка, осавулом Ілію Чайківського, а від жіноцтва увійшла, яко обо-зна, Олена Степанівна.

Нове стрілецьке товариство, що поставило собі таку програму, повитали Українці Львова дуже радо. Передовсім робітництво вступало масово в його члени. В скорім часі У. С. С. П. начисляли около 300 членів. Членів поділено на чети, яких командантами стали люди військові (резервові австр. офіцери). Почались військові вправи і виклади з наук суспільних, з історії України і з історії революцій в Європі. З початком 1914 р. закупили У. С. С. П. около 100 крісів (сист. Верндля) і кілька нових крісів. Це була перша зброя, яка знайшлась в руках Українців. Зброя ця була великою втіхою для Українців загалом і вони покладали на неї великі надії. Часто приходили люди до льокалю товариства прямо лише на се, щоби переконатись, чи се правда, що українські Стрільці вже мають кріси! Робило це велике вражіння передовсім на Придніпрянських Українців, яких часом приводив Др. Трильовський на це тільки, щоб подивились, що се дійсно правда.

Щоби перекинути стрілецьку роботу на села, уладили У. С. С. П. разом з Повітовою Січею в марті

*) Упав в бою!

9114 р. січово-стрілецький курс. На курсі учено крім січового пожежництва і січових вправ також військових вправ. Підчас цього курсу зроблено полеві вправи на „Кайзервальді“ коло Львова і тоді перший раз перейшов відділ стрільців (около 100 людей, з того 20 в одностроях без зброї) через вулиці Львова. (До того часу сходились Стрільці на полеві вправи аж за містом). Коли в цвітні 1914 р. У. С. С. П. були вже добре з'організовані, велика часть узброєна і в одностроях, а Січи в повіті також добре вправлені, зроблено збірку стрільців У. С. С. П. і Січий львівського по-

Сотн. У. С. С. Зенон Носковський.

віту для полевих вправ (маневрів). Вправи відбулись на „Кайзервальді“ і в лісі за личаківською рогачкою у Львові. Одна часть Стрільців і Січовиків обсадила ліс за личаківською рогачкою під командою Сеника і мала за задачу здержувати ворога, який поступав зі сторони Львова. Другою частиною стрільців і Січовиків проводив І. Чайківський.

На вправах стріляно з крісів (сліпими патронами). Се були перші полеві вправи*)

*) Вправи полеві [під Сокалем 28. грудня 1913 р. відбувалися без крісів. Знімки з них поміщено в „Гром. Голосі“.

з оружем, се перший раз від часів козаччини стріляли українські військові кріси!

Сотн. У. С. С. Осип Семенюк, отаман
Повітової Січи в Сокалі.

Повправах перейшли Стрільці і Січовики львівського повіту (около 600 людей, з того дві чети в одностроях з крісами) через Львів від личаківської рогачки до вулиці Коперника, де була Повітова Січ. Це перший раз увидів Львів У. С. Стрільців зі зброєю. Від цього часу полемі вправи зі зброєю відбувались майже щотижня, а кілька разів також нічні вправи. Праця ішла поспішно, бо стрілецькі товариства і Січи приготувались до вели-

кого січового свята в 100-літні роковини уродин Шевченка.

Як бачимо були у Львові два стрілецькі товариства: У. С. С. І. і У. С. С. ІІ. В „У. С. С. ІІ.“ були згуртовані переважно робітники і ремісники, в „У. С. С. І.“ були майже виключно студенти університету і політехніки. Тому

і робота була інакша. У. С. С. I хотіли бути, так сказатиб школою старшин і тому займались виключно фаховим образованием. В У. С. С. II була I чета зложена зі студентів, які крім військової роботи займались просвітною і організаційною роботою по „Січах“ львівського повіту. В прочих четах У. С. С. II. велось крім військового образования також освідомляючу працю. До У. С. С. II, як до революційного війська належали також жінки, які мали свою чету (з якої деякі пішли і на війну, як Олена Степанівна, Дмитерківна, Павлишинівна). У. С. С. II. відкидали поміч держави, яка випозичала стрілецьким товариствам кріси а також позволяла уживати військової стрільниці, бо хотіли виробити самостійного, резолюційного вояка, який помочи від держави не бере. У. С. С. I. випозичали від Австрії кріси і уживали військової стрільниці. У. С. С. II. ходили в синьо-полевих одностроях, зі суконними шеломами на голові, числили около 300 членів і працювали спільно з Повітовою Січею. У. С. С. I. мали около 60 членів. В марті 1914. р. погодились з Укр. Січ. Союзом і признали його верховну власть.

„Український Січовий Союз“ по заложеню першого стрілецького товариства у Львові (У. С. С. I.) з'організував — як свій помічний орган осібну „Стрілецьку Секцію У. С. Союзу“. В склад цієї секції входило від марта 1914. р. трьох делегатів з товариства У. С. С. I., а трьох з товариства У. С. С. II. Секція розіслала відповідні відозви до всіх „Січей“ в краю, — та взірцеві статуту стрілецьких Товариств. Вона скликала також на початку мая 1914. р. анкету в цілі усталення номенклатури стрілецької команди.

Осип Демчук і Осип Семенюк зі Сокаля уложили з увзглядненням ухвал анкети „Правильник піхотинців“, перший військовий під-

ручник в укр. мові*). „Правильник“ сей присвятили оба укладчики Др. Кирилови Трильовському з нагоди 30-літнього ювілею його громадянської роботи. У. С. Союз видав сей підручник саме шість неділь перед вибухом світової війни.

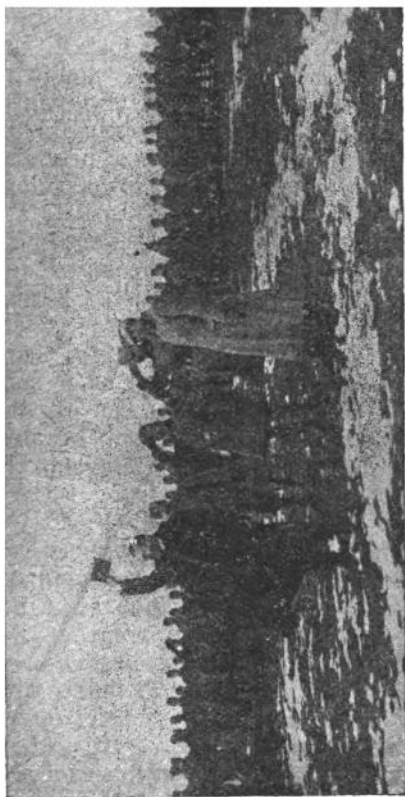

Сотн. У. С. С. Др. М. Волошин, декорує героя У. С. С. Садженицю в липні 1915. р. в Камінній коло Сколього.

Старанням У. С. Союзу і його „Стрілецької Секції“ заложено в Галичині до вибуху війни 96

*) Властиво першою військовою книжкою була малесенька брошура на вісьмох сторінках, що містила команду для галицько-українських ополченців—„пікінерів“ в 1849 р. (Увага редакції).

стрілецьких товариств. До найкращих стрілецьких товариств належали У. С. С. в Бориславі, де працював сотник Гутковський та Лев Лепкий, в Ясе-

Др. Кирило Трильовський, голова Боевої Управи, промовляє під час декорації У. С. С. Дмитра Козака 29. марта 1916. і підносять оклик на славу Україні. Коло нього стоять: сотн. Стафінняк, сотн. Гірняк, сотн. Семенюк, отаман пізніше генерал Тарнавський.

ниці Сільній (дрогобицького повіту) пізніший командант І. полка У. С. С. Гриць Коссак, в Яворові та в Сокали (Демчук і Семенюк).

Ювілейний Шевченківський здиґ 28. червня 1914р. був обрахунком сил січового стрілецтва. Найсильніше виступили львівські У. С. С. II., які виставили: дві чети в одностроях зі зброєю, одну узброєну чету в частині в одностроях, дві чети без зброї і одну жіночу чету*). У. С. С. I. виставили відділ їздців, а піших своїх членів долучили до бориславських У. С. С.-ів. Бориславські У. С. С. поставили одну чету в одностроях з власною зброєю, а Яворівці одну чету в одностроях. Всіх Стрільців було около п'ятсот, з чого половина членів У. С. С. II.

Львівські і бориславські У. С. С. виступили на здиговім майдані з військовими вправами (похід, розстрільна, приступ), що викликало величезне душевлення.

Події ішли скоро. В дни здиґу вбито австрійського престолонаслідника. Війна висіла в воздуху.

Всі стрілецькі товариства почали горячкову роботу. Центром стрілецької організації остав очевидно Львів, де при „Українській Головній Раді“ утворено так звану „Боеву Управу“.

Дня 2. серпня 1914р., львівські У. С. С. I. і У. С. С. II. злучилися разом, узброїли своїх членів в кріси У. С. С.-ів II. (Верндлі) і вислали їх до Гаїв коло Львова на постій. Так повстала перша боева сотня. Рівночасно утворили вони у Львові в льокалю „Повітової Січі“ вербункове бюро, в котрім працювали між іншими дуже успішно Січовички. Се бюро а радше вербункова комісія організувала добровольців в дальші сотні.

Дальша історія стрілецтва зв'язана вже з історією „Боевої Управи“ і легіону „Українських Січових Стрільців“.

*) Доводила нею Олена Степанівна. (Увага ред.).

† У. С. С. Теофіль
Мелень, член Б. У.
Гол. Управи Укр.
Соц.-Дем. Партії.
Упав в бою. (1915. р.)

Гей у Січ!

(На ноту: Не́пора, не пора, не пора).

Гей у Січ, гей у Січ, гей у Січ!

Пристапаймо старі й молоді.

Най щезає недоля народная пріч,

Як той камінь у бистрій воді.

Гей у Січ, гей у Січ, гей у Січ!

Хто бажає позбутись біди.

Хто зазнав вже нещастя і злиднів безліч,

На пораду до Січи іди.

Гей у Січ, гей у Січ, гей у Січ!

Там завзяття сталить нашу грудь.

Як лиш хочеш прогнати безпросвітну ніч,

Рідний брате, січовиком будь.

Гей у Січ, гей у Січ, гей у Січ!

Хто Україні хоче служити

І утерти слезу з темних народніх віч,

Під прапор січовий най спішити.

Дмитро Макогон.

ПИТАННЯ НА ЧАСІ.

У вересні 1890 р. основано у Львові українську, або як тоді говорено „русько-українську — радикальну партію. Так отже власне минуло 30 літ від її заложення і коби не воєнна пора — то певно вже в 25-літній її ювілей появилась би була якась обширніша праця про її історію.

За головних батьків цієї партії треба уважати І. Франка і М. Павлика, що були знова еманациєю духа Мих. Драгоманова. Як звісно — Франко і Павлик — враз з живучою ще сестрою цього другого — Анною — були першими соціялістами українськими в Галичині, за що й натерпілись не мало в австрійсько-польських тюрмах. Колиж заложена ними партія не прийняла назву соціялістичної — то це сталось прямо тому, що вони яко поле діяльності цієї партії — прийняли хліборобську, дрібно-мужицьку клясу. Рік власне перед тим — (в грудні 1889) з'організовано в Гайнфельді австрійсько-німецьку соціально-демократичну партію, що стала партією промислового пролетаріату, за нею пішли польська, чеська і др. Основники укр. радикальної партії відразу поставили собі ясно перед очима — межі ким — вони мають працювати і тому для оминення непорозумінь — не назвали нової української партії соціялістичною, хоч в максимальній частині програми зазначили виразно, що стоять на становищі „наукового-соціалізму“. Для характеристики поглядів і настроїв сього часу треба ще додати, що в тій максимальній частині програми були ще й „раціоналізм в справах віри“ і „реалізм в штуці“. Це тепер незрозуміле, але тоді вважалося це стисло з недавною ще минувшиною обох „Каменярів“, що в другій половині 70-их років підняли духовий

бунт проти всього, у всіх його об'явах — галицько-рутенського — нападництва.

Радикальна партія дев'яťдесятих років — це властива піонірка правдиво-демократичних, європейських метод політичної роботи між робучими масами на селі.

Вона перша ставляє домагання загального голосування до всіх репрезентаційних тіл і розвиває дуже інтензивну агітацію за цим, за що зараз на початку 1891 р. наражаєся на напасти народовецького „Дѣла“. Вона входить в безпосередній контакт з селянськими масами а численні віча, особливо дуже важна анкета в справах громадських учить її, що найбільш болізно селянин відчуває і відповідно до того вишукує вона і ліки.

А вже найбільшою її заслугою це — відклерикалізовання української політики в Галичині. Вона стараєся вирвати селянина з під всесильного впливу духовенства і на сім поли звела вона найзавзятіші бої.

Треба знати що і світська інтелігенція галицька походила в ті часи головню зі священничих родин і що тому і світогляд її був дуже вузкий, зацофаний. Була це мішанина попівського клерикалізму та польського аристократизму обведеного поверху тоненікою плівкою українського, а в переважній більшості твердо-руського націоналізму,

Якже міцно побивав цей світогляд на кождім кроці і на всі способи Михайло „Галицький“ — Драгоманів!

Робота радикалів ішла дуже тяжко, головню для браку матеріяльних засобів. „Народ“ — газета, котру перестудіювати повинен кождий прогресист — виходила за гроші зібрані на Надніпрянщині — другом і прихильником Драгоманова,

М. Ковалевським. „Хлібороб“ — а потім „Громадський Голос“ та „Хлопська Правда“, все боролось з тяжкими фінансовими недомаганнями.

Заложене в 1891 р. політичне товариство „Народна Воля“ (при 20 грейцарах річної вкладки!) не могла дати достаточних доходів*).

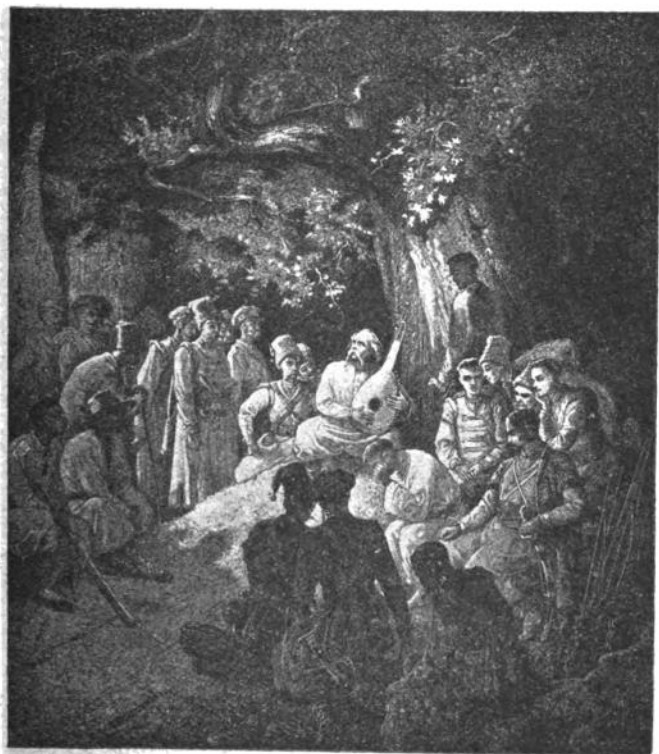
Та найбільше терпіла ця партія через знану політичну безхарактерність буржуазної інтелігенції, котра все похав за наживою, за скорою політичною кар'єрою! А при обов'язуючих тоді законах посередних виборів — радикальні кандидати з правила провалювалися, а як і виходили — то власне або люди слабші, опортуністи — як Окуневський, котрий вскорі й загряв між народовцями, або малопросвічені селяни, як Ст. Новаковський та Остапчук старший (вибрані 1895. р. до сойму) — що самі собі полишені — не могли дати собі ради, а вже ніяк не могли бути атракційною силою!

Страшним для рад. партії ударом була вчасна смерть М. Драгоманова — 20. червня 1895. р. Не стало бука на рутенську безхарактерність. Коли-б він був дальше жив — певно ані Євген Левицький, ані Вол. Охримович не були-б відскочили від радикалів, певно і Франко не був-би дав себе в р. 1899 підмовити до вступлення до новореорганізованої тамтими двома партії народовців (від того часу — нац. демократичної — а від січня 1919 трудової).

А підмовив його муж, що мав як учений величезні заслуги, що однак на політичнім полі — і на галицькій і на наддніпрянській Україні все мав дуже нещасливу руку! Треба-б перечитати отверте письмо

*) Зауважимо, що Драгоманів — *post festum* — дуже був противний назві „Народна Воля“, що нагадувала терористичну рсійську, „Народную Волю“, а він був тероророві все противний.

хлопа Івана Дорундяка до Франка — напечатане з цеї нагоди в „Гром. Голосі“ і Несолодко прийшло

Кобзар вживає запорожських козаків і Гайдамаків до боротьби з Ляхами. З „Гайдамаків“ Т. Шевченка, рисунок Сластьона.

Йому це відступство і він по кількох роках знову наблизився до радикалів.

Е. Левицький і В. Охримович видавали в році 1899 за гроші Крушельницької („Солохи“) — „Будучність“, що мала „напудити“ народовців — а їм облегчити перехід до них. Це їм і удалось — але великої кар'єри на цім не зробили. Охримовичем і досі затикають всякі діри, а Е. Левицького держано все в темнім куті, бо був своїми здібностями — занадто вже небезпечний.

В осени р. 1896. поручила рад, партія кільком своїм членам — в цілі організації промислового робітництва — заложити укр. соц. дем. партію. Першу відозву (лат. буквами) уложили й підписали Франко, Павлик, Евг. Левицький та складач Лозинський.

Вже тоді за цю відозву Франко мало не вилетів з „Kuryer- lwowsk“-ого, де був співробітником.*) Належачий до того часу до рад. партії Никола Ганкевич — й зачав видавати тоді соц. дем. „Robotnik“ а

В р. 1900 відбувалися доповняючі вибори до сойму зі скалатського повіту. Радикал — др. С. Данилович „зробив собі — як казав — того шпаса“ — що поїхав тамтуди на одні передвиборчі збори, став кандидатом, а потім зараз поїхав собі до одного свояка, попа на ваканції, де й пересидів спокійнісенько цілий-час виборів. Селяни — лишені ним без всякої допомоги однак агітували за ним і по тюрмах сиділи. Він очевидно провалився — але за ту злочинну прямо недбайливість дістав кріпку прочуханку в „Гром. Голосі“. Не маючи лиця показуватися на рад. з'їзди — він не надумуючись перейшов до нац. демократів та брав участь в їх з'їздах і нарадах, що „Д'фло“ з натиском підносило. Це впрочім і не диво: ще в р. 1897. підчас виборів до парламенту і консолідації народовців з кацапами — він ходив

*) Вилетів аж 1900 р. за статтю у від. „Zeit“-і під вар. „Dichter des Verrates“ (Міцкевич).

до звісного кацапа Дудикевича — за консолідаційними відозвами!

Десь — коло 1907. р. він знову підлабузвився до радикалів а тепер в віцеголовою „уніяцько-радикальної“ партії. В тім характері й ходив він в осени 1920. р. до польського генер. делегата Галецького у Львові, щоби навязати мирові переговори „з братнім народом“.

В маю 1899. приходилось переживати радикалам тяжку крізу, коли то декотрі з них перли донконче на перехід цілої партії до соц. демократії. Були це передовсім др. Ярославич та брати Нова-

Гетьманська булава.

ківські. Др. Трильовський та селяне Лаврук і Сандуляк — переперли однак на конференції у Львові (23. мая) думку противну. Тамті й перейшли — однак радикальна партія удержалась.

Одною з найкращих рад. маніфестацій — було радик. краєве віче устроєне головно старанням др. Трильовського 4. жовтня 1900. р. у Львові. Щонайкращі бесідники селяне промовляли тоді. Був присутний і артільний батько Н. Левитський — а В. Охримович мусів признати тоді приватно — що цвіт селянства в в таборі радикалів.

Тогож року впровадив др. Трильовський в життя Інституцію, що нової крови увела в радик. організм. Були це „Січи“, що хоч без партійної марки, але

через свій безпопівський характер — стали прибіжником радикальних елементів в селянстві.

Дуже багато помагали радикальній роботі просвітньо-читальняні товариства „Народні Спільки“, в статутах котрих др. Трильовський запровадив 1901. р. рівнож протипопівський параграф. Ті товариства поширив він особливо на Покутю, відбираючи в той спосіб полам вплив на читальні.

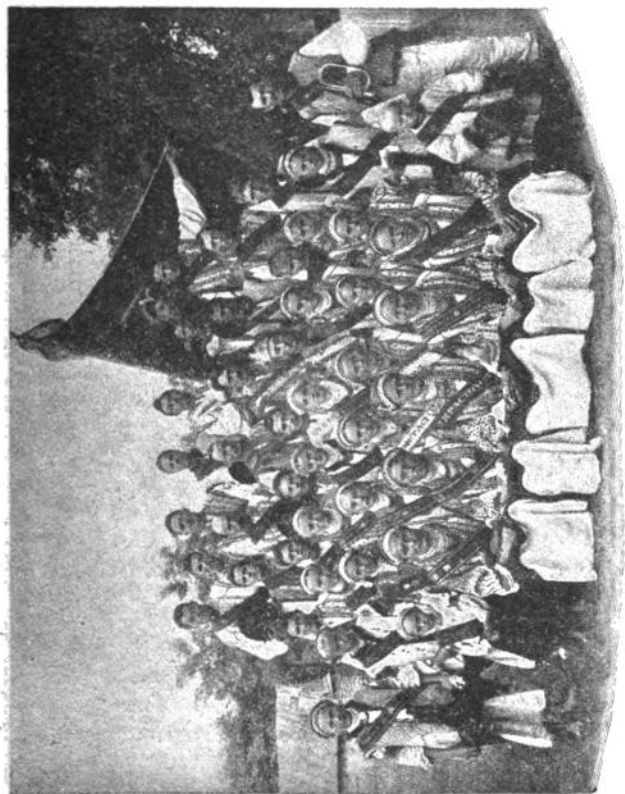
Перед новим роком 1903. р. рад. партія переходила знову тяжку кризу: не було за що видавати у Львові „Гр. Голосу“, в виду чого др. Макух вносив перейти до соц. демократів. Др. Трильовський виратував ситуацію в той спосіб, що в р. 1903 видавав в Коломиї „Хлопську Правду“. Так якось передержано критичну пору, тим більше, що цей рік був часом розцвітту січового руху — а в році 1904 знову почав виходити у Львові „Гром. Голос“.

„Січам“ в першій ряді, а також і „Народним Спількам“ треба завдячувати, що радикали зискали при виборах 1907. р. — чотирох, а в р. 1911. п'ятох послів.

Та зараз по виборах 1907. р. розпочалася інтрига др. Левка Бачинського проти Трильовського; першого боліла особливо кольосальна перемога доктора Трильовського при виборах, при котрих він вийшов рівночасно в двох округах майже 44.000-ми голосів а надто домінуюче становище його у Січовій організації. „Ми вирвемо вам ті Січі з рук“ грозив Бачинський. Та це не удалось попри підступів і клевет. Він взявся отже до іншої політики: саботувати радикальну партію взагалі. Сам квітист, без всякого почину — перепер на голову рівнож квітиста бл. п. Лагодинського, котрий як заступник дра Трильовського увійшов до парламенту.

Всяка партія — а вжеж особливо прогресивна, ліва — може удержатись лише безперестанною ді-

яльністю, почином. Під проводом обох цих політиків рад. партія очевидно заумирала. Навіть утво-

Січ в Красноставцях, пов. Снятин. На прапорі гетьман Дорошенко.

рення осібної радикальної групи в посліднім укр. парламентарнім клубі у Відні перепер др. Трильовський помімо саботажі Бачинського! В літі 1918. р. нарешті скидує пан Левко маску: дня 18. серпня

того року збираються в Станиславові др. Левко Бачинський, його звісне орудіє др. Макух, др. С. Данилович і бл. п. др. Лагодинський і та диктаторська колегія ухвалює радикальну партію розв'язати. О цій ухвалі повідомив дра Трильовського з припоручення цієї честної кумпанії — Лагодинський і лист цей існує і досі.

Тимчасом наступив переворот — а на 2. січня 1919. р. скликано до Станиславова Національну Раду, на котрої першим уже засіданню мала рішатися справа злуки з Наддніпрянською Україною.

День перед тим відбувається в Станиславові віче — а пан Левко Бачинський виступає з величаною філіпікою проти злуки. І на чімже опирає він свої виводи?

Отже — і це для радикала (?) характеристичне — на цім, що через злуку були б загрожені „свята унія і інтереси уніяцького духовенства“!

І це не було лише якесь хвигтєве посовгнення; ні — це був пляновий, демонстративний перехід на право! Бож і на другий день, на повнім публичнім засіданню Нац. Ради — пан Левко в своїй одногодинній промові проти злуки ужив між іншими і того саміського аргументу!

І ніхто зі шановних учасників конвентиклю з 18. серпня не запротестував проти того. всі очевидно були згідні з такою заявою!

Доперва др. Трильовський нап'ятував в острих словах це нечуване ренегацтво і від цієї хвилі було вже очевидним, що правдиві радикали з цею шайкою не можуть мати нічого спільного!

В три неділі пізніше лучився факт майже неімовірний: той самий пан Лев Бачинський, що так гремів на Нац. Раді проти злуки з Великою Україною, поїхав на чолі делегатів тойж Нац. Ради

до Києва, де дня 22. січня 1919. р. виголосив на святі злуки обох Україн на публичній площі горлу промову — славячу злуку всієї України! Члени Нац. Ради, що чули і тамту першу промову — не могли прямо з дива вийти на вид такої перфідії, однак не хотючи псувати настрою — не протестували! Та Наддніпрянці знали добре про стан річей і коли в літі 1920. р. п. Левко хотів будучи в Карльсбаді відвідати бувшого вел. укр. міністра Шаповала — цей не прийняв його, уважаючи його — як пізніше оповідав — прямо за провокатора.

Видячи до чого іде, члени Нац. Ради: др. Трильовський, учитель А. Онищук, селяне Лаврук. Сандуляк, Дувірак і Шекерик організують особний радикальний клуб, а з уваги на це, що кліка Левка держача доси заряд рад. партії в руках — від 1913. р. не скликувала партійного з'їзду, що від трех років не скликувала навіть головної управи, ані парл. групи а 18. серпня 1918. р. постановила навіть рад. партію розв'язати — клуб цей скликав на 16. лютого 1919. р. до Коломиї краєвий партійний з'їзд (конгрес), котрий і відбувся при участі над 300 делегатів!

Цей з'їзд вибрав нову партійну управу, в виду чого кліка Левкова лишилась на леду.

Доперва рада в раду — що робити — і ось і вони скликають і собі якийсь покутний з'їзд, на котрий постягали між иншим індивідуа, що вже у всіх майже партій повитирали кути!

І так один з них був з першу у радикалів, потім у соціалдемократів, потім у народовців а при виборах до повітової ради мав спілку з кацапами — но а тепер опинився — між уніятами Левкової марки!

Другий знову був між народовцями, потім між християнськими суспільниками а в січні 1919. р. занюхавши власну користь — пішов вже недалеко:

бо лиш до уніяцьких радикалів! — Но, але тепер, коли це пишемо він вже є і між соціальними демократами. На запитання: як ви пане взяли між ними? — відповів: „Таж ви знаєте, що я все був соціальним демократом!“

Третій знову був радикалом а з полону московського вернув більшевиком. Це вже незглублена тайна як і цього Левко притиснув до свого уніяцького серця.

Про подвиги Даниловича і його „вицьонгненце братней ренкі“ ми вже знаєм.

За його слідами пішов ще один з „карних“ членів Левкової кліки — Яцків, котрий вже зачав цілком отверто видавати хрунівську газету: „Рідний край!“ Др. Данилович, віцеголова уніяцьких радикалів вернувши з „братней“ Варшави помістив у тій хрунівській газеті опис своїх варшавських „уговорних крокуф!“

Найбільший жаль, що Макух, чоловік дійсно твердої праці попав під беззглядний вплив Левка, котрий прямо в нечуваний спосіб, використовував його для своєї поляколюбної політики!

Левко виголошував в Нац. Раді огневі промови про згоду „з братнім народом, з котрим ми чейже мусимо на одній землі жити“ — а час до часу дивився лише на галерію, чи в там Поляки і чи слухають його „уговорних“ промов! В той спосіб уґрунтував він свою „асекюраційну політику“, щоби на случай побіди Поляків не потребував лишати Станиславова, але щоб міг сидіти собі спокійно на місці — ба! і ще грати ролю патріота!

А в практиці виконував всказівки Левка бідний Макух. Найбільших Вшехполяків-заговірників казав він випускати на волю, а навіть в присутности їх ганьбив ще й патріотичних Українців — повітових комісарів, як на пр. Дра Боцюркова! А

вже для панів-шляхти, то Макух не знав прямо до лаг слів і форм „уніжності“. Його зависимість від Левка ішла так далеко, що не раз з засідань державного секретаріату (міністерства) виходив, та нишком гонив до Левка „на пораду“, щоби лише часом не провинитись проти ляхолюбних засад свого наставника!

Остаточо Макух показався характером:

Хоч міг безпечно „задекуватись“ під крилами Левка — він виїхав з гал. урядом на Велику Україну, коли цей уряд виїхав потім до Відня — він таки тамки лишився, держався повстанців, укривався і сто разів наражався на смерть. Але тоді не мав він вже свого злого духа коло себе і це його спасло в очах сучасних і історії.

Тимчасом Левко далі посувався по похилій площі а припечатав себе на весну 1920 р. коли то до Станиславова зїхав Шептицький, щоби інсталювати тамки латинський (!) чин (закон) Редемптористів з Бельгії і віддати їм заряд греко-католицької (!) церкви в Книгинині-Гірці!

Ось тоді-то — як доносить американська „Свобода“ з 13. мая 1920 р., ч. 58. п. Левко Бачинський привитав Шептицького на чолі делегації духовенства і представників укр. товариств!

Драгоманів та Павлик десь у гробі обернулися на таке поступовання чоловіка, що смів себе називати — радикалом!

І то не в жаден сміх; то в сумна дійсність, що отцего чоловіка поставлено на чоло партії, котру дехто хотів називати радикальною, а котра в дійсности в під таким проводом (Левко-Данилович) лише насміхом над всяким радикалізмом, є собі нічим иншим лише тим, чим її названо зараз по славній сбороні „святої унії“ — в партією

бувших радикалів, що пустилися на унію з найчорнішим клерикалізмом!

Не диво отже, що радикальна партія уконститувавшись на ново на конгресі в Коломиї, а предвиджуючи куда кліка Левкова під таким проводом мусить зайти, приняла ще й додаток

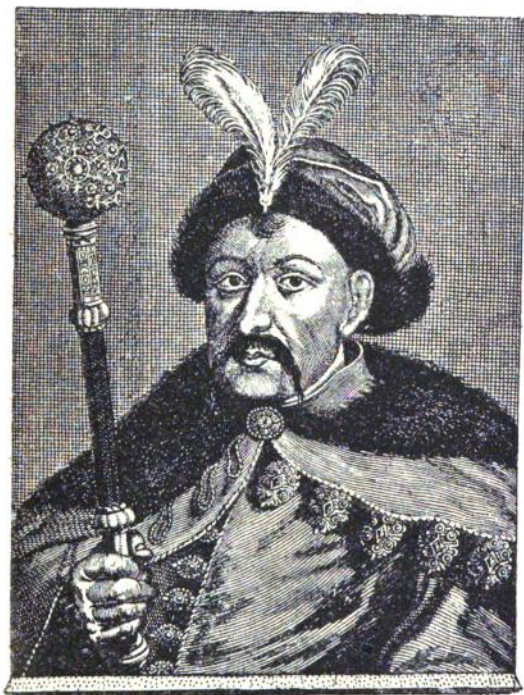
Др. Кость Воввідка, полковий лікар У. С. С.,
пізнійше С. С. щіпить від холери.

„селянська“, так що звеся вона тепер **селянсько-радикальною партією!**

І це є партія, котра є дійсною спадкоємницею давньої, славної, під подихом духа Драгоманова основаної, а працею Павлика, Трильовського, Гарасимовича, Бородайкевича, Сандуляка, Лаврука і др. уgruntованої радикальної партії!

І не тепер розвалювати цю партію — як то плянували добродії Левки та Даниловичі на стани-

с'лавівським заговорі, але тепер власне, при будо-
ванню української держави — тепер пора розви-

**Богдан Хмельницький, гетьман України
1648—1657. р.**

нути сили партії, поширити по всім-усюдам ідеї Драгоманова, згуртувати мільйони під його прапором!

Най ідуть Левки Бачинські і його безкри-
тичні орудія в табор Шептицького, щоби йому
в товаристві Редемптористів, Василян та безженного

духовенства помагати *convertere orientem* (навертати восток)!

Селянсько-радикальна партія уважає, що тепер не пора на ліквідацію радикалізму — але противно, що це власне пора для найкращого його розвитку!

Отже нова епоха розпочинається для нього і для того селянсько-радикальна партія зове всіх перенятих духом Драгоманова громадян:

Ставайте разом з нами до праці, до діла!
Земля наша справлена вже 30 літнюю роботою вірних Його синів: час тепер сіяти нове зерно, час переводити дальшу організацію а навіть на ріжні, власне тепер пекучі питання — знайдемо в 25 літ по Його смерті відповідь у творах Його великого духа! Чейже недовго вже Східна Галичина буде каратись у ляцьких кайданах. Всіми громадянськими силами спільно поможім до її визволення а потім далі до праці в дусі Драгоманівських, провідних ідей . . .

Іван С.

Гимн селянських радикалів.

Написав Іван Франко.

Який то вітер шумно грає
Від Сяну, Прута до Карпат?
Яке то диво визирав
Із тих нужденних хлопських хат?

Гей-же враз, гейже враз гукнемо,
Аби й сліпії нас пізнали:
„Ми в ті, що вас всіх кормимо,
За всіх вас терпимо, —
Ми в селянські радикали,
Що звергли темноти ярмо!“

Ми ті, що гнулися як лози,
Були покірні як вівця,
Котрим неволя, кров і сльози
Ще не доїхали кінця.

Гей-же враз і т. д.

Ми ті оферми, ті рекрути,
Гарматне мясо на війну,
Ті, що їх кривди й голод лютий
Жене за море в чужину.

Гей-же враз і т. д.

Ми ті, котрим заперті двері,
Запертий до свободи шлях,
Ми маєм права на папері,
А обовязки на плечах.

Гей-же враз і т. д.

Та вже не довго тої муки!
Нам час не датися на глум:
Здіймуться дружні хлопські руки
І просьвітлів хлопський ум!

Гей-же враз і т. т.

Ми хочем вчитись, поступати,
Бо кривда в сестрою тьми;
Для себе хочем працювати
І бути люди між-людьми!

Гей-же враз і т. д.

А всіх, що явно або тайно
Нам ладять пута і ярем
Всіх дармоїдів радикально
Ми з свого краю виметем!

Гей-же враз і т. д.

У. С. С-ці з весни 1918. року до перевороту в Австрії.

В 1917 році служив я ще при 13-тім полку
уланів, який складався виключно з українських ко-
заків з околиці Золочева. Тоді вже стояв я в зв'язку

з У. С. С-цями,
які стояли на
південно га-
лицькому
фронті. Доне-
пе приїзджали
частіше стар-
шини У. С.
С-ців як ота-
ман др. Ники-
фор Гірняк,
полковник
Гриць Коссак
та інші. Як
раз в той час
польські ле-
гіони під про-
водом полков-
ника Галлера
перейшли бі-

Василь Вишиваний, полковник У. С. С.

ля Черновець на бік Москалів. Наслідком цього ав-
стрійські військові влади видали приказ розоружити
оставші ще частини польського легіону і інтерну-
вати їх в Мармарошським Сиготі. Проти зрадників
виточено процес.

В початковій австр. команді було багато офі-
церів польської народности, вшехпольської орієн-
тації і вони, займаючи вищі посади в генераль-
ному штабі, старалися всіма силами щоб і У. С. С.
були розв'язані таксамо як польські легіони. Словом

шалені інтриги*) проти бідних У. С. С. почалися з усіх боків. Ці відомости мав я з одного боку з Відня, з другого від тих старшин У. С. С-ців, які приїжджали до мене. Вони жалувалися мені, що грозить розв'язання У. С. С-ців і що це була-б велика втрата для загальної української справи. Я цілком поділяв цей погляд, однак рішучо відповідав їм, що це не може статись і що я сам беру цю річ в свої руки. Не вагаючись ні одної мінuti я зараз поїхав зі свого 13-ого полка уланів до Відня, де я старався всякими способами дістати У. С. С-ців під мою команду. Багато трудностей я мав і багато різних ганебних інтриг я мусів побороти. Про це не можу писати тепер, бо требаби написати окрему книжку — тільки в матеріялу. Вкінці удалось мені, що цісар Карло особисто доручив мені команду над У. С. С-цями. Це рішення викликало велике обурення при генеральнім штабі, в начальній команді і в польських кругах — однак це нічого не допомогло,

Виїхав я зараз в зимі 1917. року до Львова, де я ще порозумівся з деякими старшинами У. С. С-ців.

На весну 1918. року почався наступ австр. військ на великій Україні. Між У. С. С-цями повстала велика радість.

В марті виїхав я через Тернопіль на Одесу, бо в тім районі були У. С. С-ці. Переїхавши через Жмеринку я говорив з австрійським генералом Гофманом, командантом XII. корпусу і спитав о його погляд на У. С. С-ців. Він сказав мені дословно: „Укр. Січ. Стрільці це банда!“ На це я замовчав, обернувся і пішов на станцію, щоби дальше

*) На жаль — було так уже від початку війни в наслідок підбурювання і клевет полковника Лямезана (спольщеного Німця), що був шефом штабу 25 корпусу. (Увага впорядчика).

їхати. Тоді все кипіло в мене з обурення — однак нічого не міг відповісти, бо я У. С. С-ців сам ще не знав добре, окрім деяких старшин, які до мене приїжджали і які зробили на мене надзвичайно добре вражіння.

Приїхав я в Одесу і зараз далі, на Миколаїв, де Стрільці вже тоді стояли.

В перших днях квітня приїхав я до маленької станції Копані, де я дійсно зустрів У. С. С-ців і де я *de facto* обняв команду над ними.

На другий день одержую приказ з 11. австр. дивізії зробити з нею разом наступ на місто Херсон, де були великі московські сили.

- Був чудовий ранок — степ широкий, безкрайї...

Перший раз побачив я тоді У. С. С-ців — і не маю слів для описання моїх вражінь. Гарні, здорові, молоді хлопці, — велика дисципліна, краща чим у австр. війську. Тоді я згадав слова генерала Гофмана: „Це банда!“... засміявся я, щиро засміявся та подумав: ото набрехав той туман! — Вечером по тяжких боях ми заняли Херсон. У. С. С-ці були закватовані в бараках зараз біля станції а я і мій штаб мешкали з одною сотнею У. С. С-ців разом у вагонах. Відносини поміж У. С. С-цями і тамошнім населенням були як найкращі. Ніколи не було якогось непорозуміння. Стрільці стали улюбленими дітьми тамошніх селян, як вони лише ближше їх пізнали. З першого часу дядькам тамошнім було дивно, що наші хлопці тою самою мовою говорять як вони, що вони такі ідейні і що вони боряться за волю України.

Ми стояли там з 10 днів.

Одного вечера я дістав приказ вирушити зі своїми частинами по часті кораблем, по часті залізною дорогою через Нікополь на Александрівськ, то значить в околиці славної Хортиці,

де колись була славна мати Січ. У нас була велика радість що власне ми мали щістю обсадити ті славні землі!

Потревало цілий день, заки військові частини сіли на дніпровські кораблі та у вагони. Цей інтересної їзди не хочу описувати задля браку місця. Нікополь взято легко одною сотнею (1. сотнею У. С. С.), - яка лишилась там яко залого. Решта пішла на Александровськ. Від наших розвідочних частин ми довідались що там стоїть сильна московська залого. Німці наближались з півночі до Александровська, а ми кораблями з півдня. Однак Німці не зважилися наступати на місто, бо як казали — чекали ще на збільшення артилерії, себто чекали на тяжку артилерію. Вони ще і нам відраджували наступати на Александровськ — однак на дармо! наші хлопці прямо горіли бажанням бою і перемоги. Ми тоді мали тільки одну батарею легкої артилерії. На „Великім Лузі“ ми висадили наші частини і поволі і обережно наступали на місто. Мушу підчеркнути, що підчас цілої операції населення нам помагало всіми силами, що для нас було очевидно дуже корисним, але про те пізніше. Ми угруповались перед містом в лісах „Великого Луга“. Я мав в розпорядимости тоді 6000 крісів, 1 батарею (легку) і два літаки. Літаки сповняли розвідочну службу і то дуже добре. Вони й кидали на всі три вокзали Александровська з успіхом бомби, бо на станціях стояло багато московських ешелонів. На другий день рано почався завзятий бій і ворог кидав все нові і нові сили. Підчеркну, що ми почали бій не ждучи приходу Німців з півдня. По перших зустрічах ми мусіли цофнутися знова на „Великий Луг“ а деякі частини на кораблі. Я зтягнув тоді всі частини, які ще мав в розпорядимости і кинув їх на один вузький відтінок, так що я мав на тім відтінку

безумовну перемогу, та прохав німецьку артилерію обстрілювати північну станцію, звідки ворог кидав на нас все нові резерви, щоби в сей спосіб перерізати йому цей шлях і дійсно артилерія німецька допомогла нам. Ворог думав, що наступ буде із півдня і задержав там свої резерви. Ми проламали фронт і обсадили по тяжких боях південну станцію Александровська. Всі стрільці відзначились тоді! Хоробро боролись! Я не маю на це слів похвали, бо таких слів нема! Надзвичайно відзначився тоді четар Никефорук зі Снятина зі своїми частинами.

По тім успіху Москалі втікли в паніці та залишили багато полонених і воєнного матеріалу. На превеликий жаль і ми мали страти, однак ми знали, що герої, які тоді згинули, не згинули даром!

В тих днях бачив я Січ. Стрільців в тяжкім бою і мушу підчеркнути ще раз, що вони всі надзвичайно хоробро боролись. І знова тоді згадував я слова того австрійського генерала в-Жмеринці!..

У. С. С-ці лишилися залогою в місті. Перша сотня У. С. С-ців станула окремо в Нікополі а четверта (гуцульська) сотня, найкраща зі всіх — була відокремлена в Екатеринославі. По тих тяжких хвилях наступили гарні, мирні часи випочинку, де ми блище пізнали тамошнє населення і тамошні обставини.

Цивільна адміністрація до нашого приходу була в руках тамошніх Українців, дуже гарних людей, — а таксамо адміністрація військова. Ми-же уважали себе тільки за рідних братів, які помагають населенню, щоб воно устроїло собі свою власну владу. Таксамо як і в Херсоні стали і тут Стрільці скоро улюбленцями населення. Зорганізовано театр національний і що дня були укр. представлення. На них була майже що вечера збірка всіх славних У. С. С-ців. Музика наша грала кожний вечер в город-

ським саді і вся українська інтелігенція сходилася тамки. Одним словом усе згадую з радістю ті гарні дні вільного і дійсно українського життя! Українці почали зараз там видавати газету „Січ“, в якій працювали також два наші стрільці Кмет і Мирон Заклинський. Всюди, де лише було треба, ішли охотно Стрільці, щоби помагати браттям у відродженню укр. справи.

Ясна річ що я діставав від команди австр. армії різні „гарні“ прикази, як висилка карних експедицій на селян і т. д., однак всі ці цінні папери ішли у мене тільки одною дорогою а то до коша, який стояв під столом в моїй канцелярії. Ясно також, що я через те поступовання мав страшенні труднощі і що прийшло до того, що австр. вища

Чет. У. С. С. Стефан Глушко, учасник виправи на Мармарошський Сигіт в січні 1919. р.

команда уважала мене за політично непевну людину. Ми стояли так вже з 10 днів в Александрівську коли тамтуди приїхала дивізія генерала Натієва, яка була українською національною частиною. Переворот гетьманський застав нас дуже нагло і отверто скажу, що населення як і військо було з нього невдоволене зараз зпочатку. — Він однак заскочив нас, так що ми вже не могли нічого змінити.

Від часу того перевороту почалася для нас може найтяжча пора: пора інтриг, брехні і всяких трудностей. Всюди влада була змінена, Українці усунені а на їх місце посадили Росіян — чорносотенців, які давили всякий укр. національний рух а рука в руку з ними пішли — вибачте за словодурні австрійські команди.

Перший крок нової влади було усунути дивізію Натієва, котра приїхала до нас в Александрівськ з Мелітополя, що був на північ від нас під німецькою владою.

Мушу сказати що ми жили дуже приязно з тим військом (Натієва) і що ніколи не було ніякого непорозуміння поміж нами. Ми Стрільці устроювали часто з козаками тої дивізії різні прогульки — як на Хортицю, до Великого Луга і т. д. В тій дивізії і був 3-й кінний гайдамацький полк, а командантом його був полковник Петрів, що пізніше в році 1919 був військовим міністром в Кам'янці Подільському. Взагалі відносини були чудові: поміж Стрільцями і тамошними козаками не було ніяких різниць — всі були Українцями! Як згадаю ті часи то з обуренням думаю про теперішню політичну пропасть, яка ділить братів Галичан і Наддніпрянців; я вважаю це страшним злочином, бо між обома частинами нема ніякої різниці!

Гетьманська влада з дня на день все гірше і гірше виступала проти населення а з нею спільно

австрійська команда. І знова тут стверджую, що Поляки були тут передовсім винуваті, бо майже всі розвідочні (розвідка, контррозвідка) частини генерального штабу австр. армії були обсажені офіцерами польської народності. Я і мої частини все обороняли місцеве населення і йшли проти австр. військ. влад та проти гетьманського уряду, бо ми ставили на перше місце Україну! Доноси до Відня, Берліна і до Гетьмана на нас що дня збільшались. Я і мої частини були оточені шпіонами німецькими та гетьманськими, бо і гетьман і Німці боялись, що я зроблю переворот. Всі укр. діячі, які боялись гетьманських тюрм, повтікали в район де стояли У. С. С-ці, бо вони знали що вони між У. С. С-цями в безпечні. І так сховали ми багато їх у нас. Дуже часто приїздили до нас укр. діячі порадитись з нами про сучасну ситуацію і ясно, що про те все знали різні шпіони, які нас оточували і що через те знова нова кампанія почалась проти нас. Раз я був покликаний до Відня до тодішнього шефа генерального штабу генерала Арца, який мені вручив може зі 100 доносів на мене і на У. С. С-ців з питанням, що я на це скажу. Я взяв ці бумажки і сказав що перегляну їх та дам йому відповідь. Я дійсно переглянув ті папери, та спалив їх. Моя відповідь Арцови була коротка і ляконічна: „брехня!“ І по тім я знова виїхав назад до У. С. Стрільців.

Так стояли ми з півтора місяця в Александрівську, аж нагло дістали ми приказ щоб відїхати до Єлизаветгорода. Ми за два дні через Катеринослав заїхали туди, де і виконували службу залоги. Тяжко приходилось нам пращатись з нашими приятелями і мабуть і їм тяжко було на серці!

Тільки щойно ми виїхали, як тамошний гетьманський комісар закрити нашу укр. часопись „Січ“

а наших двох стрільців-редакторів замкнув до тюрми. Я зараз довідався про те через наших селян і післав грубу депешу до австр. команди, яка в Александровську залишилась, щоб вона негайно випустила стрільців на волю. — І дійсно це помогло — за два дні вони були у мене в Елізаветгороді і оповідали мені, як там тепер гуляють чорносотенці! — І тут повертаю на стару тему: — це все улаштував був австр. військ. аудитор (судія) Др. Бляйхер з Перемишля, завзятий Вшехполяк. З тим типом я особисто мав непримну справу, бо той чоловік прийшов в одній справі переслухати мене яко свідка і вічно говорив про „Русинів“ а ніколи про Українців, так що я так обурився, що йому в очі сказав, що не дамся переслухати через такого хама і викинув його за двері. Наслідком того було, що австрійська команда прислала мені „einen strengen Verweis“ (строгий виговір); це для старшин рід кари, бо іде в листу кваліфікаційну і через те старшина не може так скоро аванзувати.

Елізаветгород, це істиче виключно заводне (фабричне) місто. Є там багато робітників і австр. військ. власти остерігали нас перед ними. Скоро ми переконались, що це дуже гарні люди і ми дуже дружно з ними жили. Ми стояли тоді під командою 7. австр. дивізії, яка дуже ворожо відносилась до нас і то з ясних причин. Вибачте, що так отверто пишу, але це все факти і правда. Командантом її був старий генерал, який не орієнтувався цілком в нашії справи, так само і не орієнтувався в військових справах! Але за це він, правда вже старий, любився в одній Московці (кажуть що це була навіть якась княгиня, але то байдуже) і ця пані кермувала ним. Я зараз же виїхав до Відня, де і удалось мені, що його змінили, однак наслідник

його Мачяр не був кращий. При дівізії був начальником розвідки натурально Жид і оляк пан Епштайн, який всю свою роботу сконцентрував на інтригах проти С-ців. І того хама я ви адив і удалося мені на його місце дати щирого Українця поручника Кізюка з Бучача. Тоді зараз краще стало. Таксамо при вищій команді-корпуса був наш чоловік сотник Федитник. Я мушу заявити, що оба вони нам дуже помогали і що я їм багато завдячую а тим самим У. С. С-ці. Всі доноси, які вони доставляли на нас, пересилали вони мені, замість пересилати їх до австр. начальної команди.*) Оба щирі Українці, добрі старшини і дуже віддані народові.

Тоді вже був у нас і Др. Володимир Старосольський, котрого всі Стрільці і я дуже любили. В Елісаветгороді були тільки наші боеві частини а близько міста стояв ще кіш У. С. С-ців, який приїхав з Галичини на вишкіл, під командою Др. Н. Гірняка згідно Гриця Коссака. Я мав тоді плян збільшити стан боевий Усс-ів і тому утворив новий курінь, командантом якого став Др. В. Старосольський. Я все спільно працював з Др. Старосольським і нам спільно удалось уратувати життя деяким Українцям, які вже були засуджені на смерть.

Той новий курінь на жаль яко такий не довго існував. Австр. Команда 7. дівізії довідалась зі звітів стану, що я утворив нову частину У. С. С-ців, яких вони взагалі уважали за „небезпечних“.

І скоро прийшов наказ розв'язати цей курінь. Якже тепер задоволити обі сторони? Ми отже на папери розв'язали сей курінь, але в дійсности ми доповнили ним старі частини У. С. С-ців так, що стан

*) Сотн. Федитник спалив сам більше як 300 доносів! (Увага ред.)

був більший, як се було приписано, але на папері, в звітах все було в порядку! Гуцульська сотня У. С. С-ців, що стояла в Масляниківці (село біля міста) zorganizувала малий театр, що в нім тільки грали самі аматори-Стрільці. Він був поміщений в одній stodolі і як представлення були два рази на тиждень, то все село було присутне а по представленню були танці і наші хлопці весело гуляли з дівчатами тамошніми до рана. Як рано була якась служба то всі, помимо того, що гуляли до рана, тримали єї гостро; із того маленького факту знову видно, яке добре було це військо.

Богато Стрільців я*на власну руку відкомандерував по різних губерніях України, щоб вони організували школи і т. п. Четар Микола Саєвич*) і сотн. Д. Вітовський були в тій цілі на Поділля і на Херсонщині і вони дійсно мали багато успіху. Якийсь час був спокій, то значить не було інтриг — однак не довго. Через різних шпівнів команда армії в Одесі довідалась про тих стрільців організаторів і з тої причини викликала мене до себе, щоб я дав пояснення, чому я їх післав, хто се доручив мені і т. ин. Четара Саєвича і його стрільців відіслали з гострим приказом назад до мене, недо-зволюючи мені їх висилати знова. Ту цілу справу підняв підполковник Гемпель з австр. генерального штабу, який був шефом штабу генерала Пельца в Одесі. Він сам—вшехполяк служить тепер в польській армії і був свого часу на галицько-українським фронті під Львовом у польським штабі а мав жінку московку. Щось иншого від того шпівна не було можна і сподіватись. В тім часі лучилась мені ще ось яка пригода: Сиджу я в своїй канцелярії

* Він в'організував на Волині більше як 30 народних шкіл! (Примітка редакції.)

а тут приходить до мене якийсь панич та питався чи я командантом сего округу і чи тут стоять мої війська. Я відповів що так. Однак дуже здивовало мене, що той чоловік так гордо дивиться і навіть не представляється, але по мові пізнав я Москаля. Тоді спитав я його, чим можу йому допомогти, а він на се виймав бумагу і передає мені мовчки. Я читаю та бачу спис імен, мабуть селян і питаюсь його „а то що?“ А він гордо на се „се спис селян мого села, які грабували і яких треба повісити!“ Мов грім на мене вдавив; — я мовчав з початку не знаючи ще у чому річ. Але нагло думка в мене виринула, що се дивізія (7.) післала того панка до мене, щоб я казав моїм жовнірам сих селян повісити! Тоді встав я, подер сей папір, кинув йому в лице та крикнув до нього, щоб він зараз щез, бо інакше я його застрілю. Він зблід і пішов — мовчки. Але зараз поїхав в дивізію (команду) та пожалувався на мене. На другий день кличуть мене туди, збирають згори а я довідуюсь, що се ніхто інший не був, як князь Урусов. Можна уявити собі скільки подібних випадків було на території України і скільки невинних селян погинуло тим шляхом. Одно я можу гордо сказати, що Стрільці нікого не повісили, нічого не спалили, що всюди, де вони були, тільки добро робили і що їх всюди, де лиш вони були, любили.

Давно вже „Ясновельможному“ п. гетьманови, Німцям і Австрійцям себто Полякам була присутність У. С. С-ців на Великій Україні дуже неприємна. Гетьман старався отже через Німців і через Австрійців (графа Форгача в Києві), щоб відкликано, частини У. С. С-ців з території Вел. України. Знова мене завізвано до Відня а потому до головної німецької кватири в Спаа (у Бельгії). Тамки питались мене, чому я виступаю ніби то проти влади. Я сказав їм, що не виступаю проти влади яко такої, тільки

проти тих людей, які ворожо ставляться до населення та до України, без огляду на те, чи це люди з влади, чи приватні особи, а чи це Німці, чи Австрійці то це мені байдуже, бо я під тим зглядом не знаю різниці. Та щира, отверта відповідь мабуть їм не смакувала. Я вернувся на Велику Україну та довго ми вже тамки не лишилися. Нагло прийшов приказ, що всі мої частини мають виїхати на Буковину.

З болючим серцем покидали ми Наддніпрянщину. В перших днях жовтня ми вирушили з Єлисаветгороду в напрямі на Бесарабію. Однак ми не втратили надії, що колись ще повернем. І я і стрільці були дуже пригноблені — однак мовчали і слухали. В Києві на дворі „Ясновельможного“ дуже зраділи, як прийшла вістка про виїзд У. С. С-ців. Населення дуже гарно пращало нас і ми виїхали з найкращими вражіннями та з мріями скоро вертатись знову на вільну Україну!

По дорозі ми вже чули про розвал Болгарії і також вже знали, що скоро і у нас, в Галичині буде воля панувати.

В Буковині ми мали граничний відтинок проти Румунів. Що день в газетах було щось нового! То тут, то там показувались перші знаки близької революції, близького розвалу. Я післав сот. Вітовського до Львова, щоб він зорієнтувався там і щоб нам дав знати коли в данім разі пора виїхати з У. С. С-цями туди!

Кіш У. С. С-ців стояв біля Вижниць і я дав Др. Н. Гірнякови приказ всіми силами вербувати поміж Гуцулами для збільшення нашого стану, але це все очевидно тільки нелегальним способом, бо інакше не було можливо. Так ми ждали....

19. жовтня уконституовалася у Львові Укр. Нац. Рада, і ми вже знали через сотн. Вітовського,

що скоро У. С. С-ці будуть тамки потрібні. Я занедужав тяжко і лежав в шпитали в Чернівцях однак все був в курсі справи. Коротко перед переворотом дістав я наказ від генеральної команди 4. (австр.), щоб вирушити на Чортків і Збруч. Ясно, що і се було зроблено під впливом Поляків. Однак рівночасно дістав я від сотника Вітовського тайне повідомлення про стан річей у Львові та прохання не сповняти наказу відносно Чорткова. Я наказ про Чортків кинув отже до коша та ждав. Румуни² буковинські впливали знову на намістника Буковини графа Ендорфа, щоби У.С.С-ці як найскорше були віддалені з території Буковини. Поміж У. С. С-цями самими були різні погляди: одні хотіли зайняти Чернівці і боронити Буковину перед Румунами а я тимчасом діставав депешу за депешою зі Львова, щоб У. С. С. відправити туди. Тоді я пішов до команданта міста генерала Тільцера і казав йому, що потребую вагонів для відправки У. С. С-ців до Львова. Він відмовився а на се я йому сказав, що як не дасть, то ми силою заберемо, і так і сталось. До нас прилучились всі Українці з 41 полку піхоти, що там стояв. Ми забрали всі магазини, скоростріли і проче. Я лежав хорий в шпитали, однак як перший ешелон У. С. С-ів під Букшованим мав їхати, встав я і поїхав на станцію попрощатись з ними. З болючим серцем вернув я до шпиталю. Найтяжче було переконати тоді самих У. С. С-ців, бо вони думали, що у Львові всьо гаразд і що треба конче боронити Буковини, а я знову від Вітовського знав, що У. С. С-ці там дуже потрібні.

І тим я і кінчу свої короткі спомини, однак хочу на кінець ще кілька слів додати. Тепер У. С. С-ці розкинені на великих просторах. Одні криються в Галичині, другі в Росії, знову інші мучаться по польських тюрмах. Се одно в однак певне, що ми всі тримаємо

ся разом і що ніяка сила нас не розєднає. У нас є один спільний дух, який родився з козацьких традицій і у нас одна ідея, одна програма, оден прапор: одна, зєдинена, самостійна, суверенна Українська Держава! Всі закиди, головнo з боку деяких українських сторін є без ніякої підстави. Ми У. С. С-ці ніколи не дамо сплямити наших традицій, нашої чести а докажем ділами, що ми вірні сини укр. народу. Найкращі наші братя погинули в тяжких боях проти наших проклятих катів, а їх могили показують кровавий шлях, яким ми йшли. Дух стрілецтва з'єднує і мертвих і живих в одну сімю. Ёще прийде пора, коли Стрілецтво покаже свою могучу силу. І я звертаюся до всіх У. С. С-ців з закликом:
„Борімся, доки наш ідеал не буде здійснений!“

На чужині 25. X. 1920.

Василь Вищиваний

Полковник У. С. С.

ВОЛОДИМИР І. МАСЛЯК.

Похід Наливайка.

(1596.)

По Волини, Білій Русі
Пливуть хмари байраками . . .
Ой не хмари — Наливайко
Править військом, козаками.

Від Смотрича до Німану,
Від Німану аж до Богу
Ясно, видно, грізно стало
На землицю всю розлогу.

Вже ярами, чагарами
Грімко кличе звук побіди:
„Буде воля! буде доля!
Бо козацьке військо їде.“

А над військом, над козацьким
Летить сокіл; вкруг крилує,
Бо козацьку пісню славну
Сокіл знає, ворог чує:

„Україна славна мати
Гіркі сльози, мутні лила,
Україна, світ широкий,
Наливайка породила.

„Позлітали всі вірлята,
Сини Непьки — України:
Летять Маму визволяти
Від неволі, від руїни.

„Вже-ж Ляхове, вже-ж панове
Не пишайтесь, не гордіте
Були муки а заплату
Вже козацькі везуть діти.“

Всюда видно, шлях веселий,
Горить свічка не щоденна,
На палатах загоріла
Не воскова . . . стораменна.

„Отамане . . . отамане!
Наша слава — твоя слава;
Наливайку, батьку, пане
Веди там, де рать крівава!

Гей у Бозі ясні філі,
А над Богом степ широкий,
Серед степу кіш козацький,
В коши гетьман чорноокий.

Стоїть гетьман наче сокіл
Вороного обзирає;

Сперся гетьман на кульбаку
Тай думає, тай гадає:

„Коню карий отаманський
Коню жвавий, коню скорий
Понесеш ти свого пана
В світ широкий, в край просторий!

„А за муки України
Польща кровю збагреніє;
Від Словути до Німану
Добро панське спопеліє.

„Коню карий, коню жвавий
Буде бранка тя кормила
Буде тобі вівся, сіна
І водиці доносила!“

Сонце низько заходило
Золотило степ широкий,
В степ з могили позирає
Наливайко бистроокій.

Смотрить, очи протирає;
Глянув бистро, стрепенувся;
Глянув ще раз, зрадів оком,
Моргнув вусом, усміхнувся.

То не громи в далі чути;
Не гармати грають в поліу
Запорожське йде братерство
З отаманом, з Лободою.

„Слава Богу“ — з відтам чути
„Слава“ — з відси залунало,
Наливайка славне військо
Лободі поклін складало.

Сонце згасло, звечоріло;
Оба в йська кіш звивали,
Ішли Матір визволяти,
В Бозі хвилі поставали . . .

Поставали приглядатись
Що за військо? Що та сила?
А до неба піснь летіла:
„Україно будеш жила!“

КЛИМ ОБУХ.

Прикарпатська Русь.

Коли би хто поставив питання:

Чи є преці яка частина України, що зискала
що небудь на всесвітній війні? то можна би від-
повісти: так, є, але хибя лише Прикарпатська --
бувша Угорська-Русь!

Справді і до неї дійшли в літах 1914 і 1915
московські полчища, але вона зістала остаточно увіль-
нена від найтяжшого і найбільше звірського ворога
Славян -- то є від Мадярів.

Колиб не всесвітня війна, що скінчилася роз-
громом Австро-Угорщини і не Сан-Жерменський
мир з 10. жовтня 1919. р. що прилучив цю часть
України до Чеськословацької Республіки, була би
ця гарна, а нещасна країна на віки пропала для
української нації, бо найдалі за яких 50 до 70 літ
булаб вона зістала цілком помадярищена, винародо-
лена. Тепер -- на підставі уступу 11-го повисшого
мирового договору вона має мати якнайдаліше
ідучу автономію, а то, оскільки вона може ще
погодитись з засадою одноцілості Чеськословацької
Республіки.

Основний закон тойж Республіки з дня 29. лю-
того 1920. надав Прикарпатській Русі автономніі

сойм, котрий має право установляти закони в справах мови, шкільних, релігійних, в справах місцевої адміністрації та у всіх інших, котрі зістануть тому соймови відступлені до порішення законами Чехословацької Республіки.

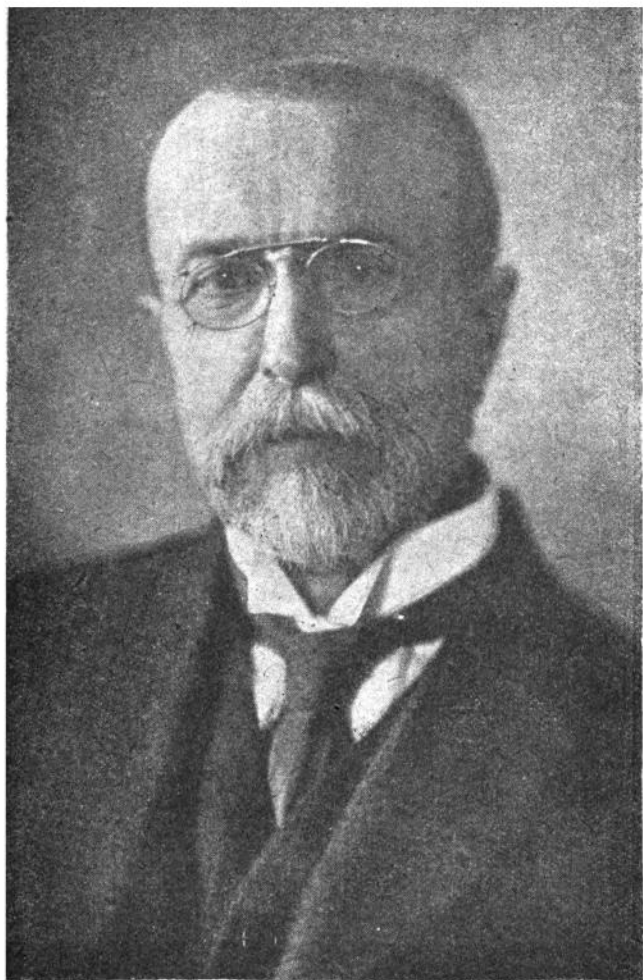
Постанова ця виступає вправді дуже неясна і невизначена, та цілком не відповідає поняттю якнайдаліше ідучої автономії — та всеж таки є вона підставою до дальшого розвою цієї країни.

Прилучена до держави правдиво демократичної — має вона задатки найкращої будуччини; а що ще бракує до „найдаліше ідучої автономії“ то може ще вибороти собі будучий сойм в Ужгороді при помочи тих 9 послів і тих 4 сенаторів, яких цей край має право вибрати і вислати понадто до сойму, зглядно сенату в Празі.

Становище Прикарпаття зглядом прочої України буде подібне, як німецької частини Швайцарії до німецької держави. Прикарпаття буде мати однак ще більше значіння, а то з уваги на своє положення між чехословацькими землями а землями української держави: воно буде мостом межи ними; воно буде тою дорогою, котрою будуть іти українське збіжжя і українська нафта та вовна до Чех і котрою взамін будуть іти з Чех на Україну рільнічі знарядя та машини, сукно та бавовняні вироби.

Чехословаччина оточена з усіх боків смертельними ворогами — має лише з тої одної сторони природних, немов „провидінням“ даних приятелів: Українців, і лишень на їх дружбу а на случай війни — лише на їх skutочну поміч може вона числити.

Бож Франція далеко, тай ще залюблена в сухитничу Польщу; а Україна близко та готова кождої хвилі ударити у бік Польщі, чи неспокоїної і розбійничої її союзниці — Мадярщини.

Томаш Г. Масарик, през. Чес.-Слов. Республики.

Щаслива будучність Чехословаччини залежить від сильного укріплення української державности. Чим більше української території звільнено є з під чужої окупації — тим краще для Чехословаччини, тим краще її положення а існування її тим краще забезпечене!

Прикарпатська Русь числить около пів міліона Русинів. Крім того кількост тисяч „Руснаків“ живе в Злучених Державах півн. Америки, з чого в самім „Союзі греко-католицьких руських братств“ є з'організованих над 100.000 людей! Прикарпаття обіймає більше як 14.300 km^2 простору а 676 громад. Найбільше Русинів живе в жупах мармарошській (около 145.000) і бережанській (над 100.000), а далі ідуть жупи: угочська (38.000), ужгородська (38.000), земплінська (38.000), шаринська (40.000), спижська (16.000) та другі. Всього то числа непевні, бо походять з року 1900. коли то робили і шахрували конскрипцію мадярські урядники.

На захід сягає територія Прикарпатської Руси по Роденські Альпи і поза жерела ріки Вишової. Та ця крайно східна частина, обіймаюча до 2.000 km^2 позістає еще під диким і звірським пануванням Румунів (тут належать Руська Поляна, Шулігули, Нижнє і Вишнє Вишове, Нижнє Селище і др.). Великий гріх мають ці, що цю прегарну закутину, з дуже нещасним людом лишили Румунам!

На заході знову не знати яким правом — около 154.000 нашого народу — і то дуже свідомого відділено від Автономного Прикарпаття а прилучено до Словації! Так отже навіть такі чисто українські околиці як ось ті коло Зборова і Бардієва віддані на поталу Словакам, котрих інтелігенція вивчена на мадярських примірах хопилася за мадярські практики, накидує нашим людям словацькі школи а конскрипцію перекладену 1919. р. пошахрувала так що

Др. Григорій Жаткович, губернатор Прикарпатської
Руси.

зменшила число української людности о цілих 50.000 голов! Так н. пр. ще Мадяри начислили в 1890 р. в шаришській жупі 35.000 Українців; Словаки начислили їх в р. 1919 лише 9.202! Чиж справді за 30 літ вигинуло тамки над 30.000 Українців а нічого не народилось?!

Замок колишніх графів Другетів в Ужгороді, над рікою Ужем.

Тут чеська центральна влада повинна безумовно вкочити і покласти кінець тим словацько-мадярським практикам!

Дня 21. січня 1919. р. з'їхалося до міста Гушту 420 делегатів з Прик. Руси і одноголосно заявили волю прилучити цей край до Великої України. Вислали навіть відповідну делегацію, котра однак через війну у Сх. Галичині і на Придніпрянщині не могла сповнити своєї задачі.

Рівночасно працювали Прикарпатські Русини в Америці. Їх делегати приступили до „середно-ев-

ропейської Унії" в Філядельфії і 23. жовтня 1918. р. враз з провідником Чехів проф. Масариком підписали тамки „Деклярацію независимости середно-європейських народів“, котру проф. Масарик оголосив серед звуків „звону свободи“ з 1776. р. коли

„Співацька дружина „Кобзар““. На правім краю від видни голова п. Роман Кирчів.

то в 2-тій самій салі оголошено освободження американських кольоній з під влади Англії!

Тоді то й заключили Прик. Русини: др. Гр. Жаткович і другі іменем Прик. Русинів договір з през. Масариком в справі злуки Прик. Руси з Чехословакією — на підставі цілковитої автономії. Договір цей потвердив зїзд „Американської Народної Ради Русинів“ в Скрентоні дня 12. падолиста

1918. р. і вислав др. Жатковича і Ю. Гардоша до Парижа, де вони цю справу через Чехів Бенеша і Крамаржа предложили Міровій Конференції. Як сказано вже Сан-Жерменський договір признав злуку Прик. Руси з Чехословакією. Надто чесько-словацька влада видала дня 18. падолиста 1919. статут краєвий для Прикарпаття, почім др. Жаткович став головою директорії а потім губернатором Прикарпатської Руси.

На цім становищі стараєся він всіми силами о закріплення і поширення автономії а далі о прилучення до автономного Прикарпаття ще й цих земель, що позістають доси під Словаками та Румунами.

А вжеж переговори з Словаками в падолисті 1919. р. не довели до нічого!

Числити однак мусимо на добру волю і почуття справедливости президента Масарика, що він не дасть зробити кривди Прикарпатським Русинам! Він же ще в червні 1908. р. скликав разом з доктором Трильовським віче до Праги для заперестовання проти переслідування галицьких Січей Поляками! Він все стояв за правдою а проти кривди!

Угрунтовання правдивої свободи Прик. Русинів і злучення їх в одно автономне тіло — скріпить рівночасно відпорність і силу цілої Чесько-Словацької Республіки!

Подаємо тут портрет п. през. Масарика і пана губернатора Жатковича — а надто вид замку колишніх графів Другетів в Ужгороді, ужитого тепер на публичні цілі, а дальше і т. зв. „Замкової паланки“ під Мукачевом, замку заложеного колишніми руськими князями Корятовичами. У тім замку стояв від 30. грудня 1914. р. до 5. липня 1915. р. кіш Укр. Січ. Стрільців.

В кінці подаємо еше і знимку славного хору „Кобзаря“, що під проводом п. Р. Кирчова обідає з

Прик. Русь а разом з членами „Просвіти“ в Ужгороді дає театральні представлення. Є це частина давньої „Капелі“, котра поїхала на „прийдіте поклонімся“ до Варшави.

Члени „Кобзаря“ -- не хотіли кланятись катом українського народу, але поїхали на Прикарпаття -- будити з просо-ня прикарпатських, -- як їх звав Драгоманов „поранених братів“ та познакомлювати тамошніх Чехів з красою української пісні.

Бажаємо „Кобзареві“ і його заслуженому голові як найкращих успіхів!

З інших товариств в Ужгороді треба піднести діяльність

„Просвіти“, котра заснувала публичну бібліотеку а тепер основує музей і дає почин до вибудовання „Народного Дому“. Товариство „Сільський Господар“ поширюєсь дуже гарно по цілім краю, а орган його редагований п. Творидлом (з Галичини) стає з кожним днем більше популярним між народом.

Замкова Паланка коло Мукачєва, де від 30. грудня 1914. до 5. липня 1915. стояв кіш У. С. Стрільців.

— Товариство інвалідів „Надія“ — основане за почином др. Трильовського а ведене знаменито п. Ю. Танчаковським (з Галичини) має також вже свою особну газету.

Число членів „Надії“ доходить уже до 10.000-чів! Воно має за завдання боронити інтереси воєннопошкодованих і їх родин, виборювати членам належні їм законно підпомоги, устроювати потрібні курси, щоби інвалідам дати хліб в руки і т. ин. Як воно в важке видно вже з цього, що держава призначила для інвалідів Прикарпаття над 90 мільонів в чеських корон. Завданням „Надії“ є — допомогти бідним нашим інвалідам найти дорогу до цих мільонів. І вона виповняє це завдання!

Надзвичайно важним є товариство „Січ“ в Ужгороді; статуту цього товариства уложив і вніс до уряду др. Трильовський. Кацапи розпочали зараз інтригувати, щоби статутів не потверджено. Заходам др. Трильовського у Празі удалося ці пляни кацапів знівечити. — Обовязком всіх щирих патріотів є тепер ці товариства поширити на цілім Прикарпаттю так, щоби вже в літі 1921. р. могли „Січовики“ взяти участь у святі братів Чехів в Празі, що зветься „*Delnicka Olympiada*“. Честь народна, щире славянолюбство і почуття солідарности цілого робучого народа — вимагають цього від нас!

На великі роковини.

(Промова сотника дра Осипа Дудикевича, з нагоди торжества 1. падолиста 1920 р. в укр. Бригаді, в Німецькій Яблонні на Чехах.)

Кінець 1918 р. — це час, в яким середна Европа основно змінює свій вигляд. Падуть старі династії Габсбургів і Гогенцоллернів, розлітаються старі історичні держави, а спричинює це виснажене

літню війною населення, яке підносить голову

Січові Стрільці слухають в Києві кобзаря, що співає при звуках бандури
козацькі думи. Межи ними бачимо двох У. С. С-ців в „мазепинках”.

до революції, валить fronti, а з ними старі дер-

жавні лади, покликуючи до життя нові народи, нові держави.

Тій революції, опертій на нових світових політичних і соціальних кличах завдячує і укр. народ Східної Галичини воскресення свого державного життя і виступає в кінцем 1918 р. як нова, самостійна одиниця, обявляє тверду волю засісти, „в народів вольних колі“ як рівний з рівними, зажити життям власним, свободним. . .

Й оце сьогодні 2 роки проминуло, як Укр. Нац. Рада, як верховна укр. влада при помочи частин У. С. С. і деяких бувших австро-угор. полків переймає власть у столиці краю у Львові . . . Сьогодні два роки минає — як зі львівського ратуша, з бань старо-укр. церков Успенія та Юра повіяли по довгім — предовгім часі синьо-жовті прапори. . . Сьогодні два роки, як укр. народ в цілій східній області Галичини на зазив верховної західно-укр. влади проганяє скрізь по всіх повітах — дотеперішних своїх гнобителів — австрійсько-польських чиновників, як в своїй хаті, на своїй ниві — переймає власть, щоб самим собою правити. . .

Й добре працював укр. мужик узброєний переважно в сокири і коси, — бо лучі заходячого сонця в дни 1. листопада 1918 р. світили вже на вольну укр. землю. . .

Але не штука було добути Волю, тяжче було її перед нахабним грабіжником оборонити, а хоч знав укр. народ, що Воля стояти ще може сліз і крови, життя тисячів найкращих його синів, матеріальної руїни, — не жахався він ні перед найтяжчими жертвами, вірячи словам пророка, що Волю треба не лиш чужою, а й своєю, теплою „окропити кровю.“ Й піднімає він супокійно рукавицю, кинену йому відвічним його ворогом, супокійно вступає у лютий, прелютый бій.

Перший період борби — борба за Львів кінчає
ся скоро, бо вже 22. листопада нашою невдачею*);
— коли годі було горстці укр. військ вдержати

Проект пам'ятника для упавших в першій
році світової війни У. С. С. Рисував
Гнат Колцуняк.

місто заселене тисячами ворогів, треба було його
кидати, перенести операції на вигідніший нам те-

*) Винні тут провінціональні наші „патріоти“, що за
півно вислали поміч в краю до Львова. (Увага редакції.)

рен, під його мури. З утратою Львова² з двоєю українським народом свою працю.... бо фронт скоро ріс і в кількох днях поширився від Сокаля і Рави руської через Городок-Крукеничі на Старий Самбір та Лютовиска. Й ось в короткім часі виставляє Гал. Укр. Народна Республіка 150.000-ну армію, а хоч ні одіжи, ні відповідної зброї, ні муніципії не було або

дуже мало, то мимо цього, хоч голий був і босий, держався фронт по геройськи з великим завзяттям.

А в запілля ішла також муравлина праця, а було її більше, чим мали ми робітників і мусів один за десятох працювати, щоб власну хатину так уладнати, щоб по змозі вигідно і безпечно в ній жилося. Й в короткому часі стає на ноги власна адміністрація, оживають суди, йде скрізь по школах українська наука, а щоб до влади допустити як найширші круги населення — скликає Укр.

Держ. Секретаріят перший укр. сойм — Укр. Нац. Раду до життя; і на цім поли проявляє наш народ величезну державну енергію, а закони ухвалені тим першим укр. соймом будуть для нас перед цілим світом і перед грядущими нашими поколіннями свідоцтвом, що народ наш на волю заслужив і до неї доріс. Згадаю лиш про деякі важніші закони, як закон про державну репрезентацію (виборчий),

закон земельний, про 8-годинну працю, маніфест проголошуючий злуку з придніпр. Україною і інші.

А тимчасом ворог і чисельно і що до свого оружя і муніції кріпшав. Ляхи з'умили в Західній Європі з'єднати собі марку оборонців світа і культури перед большевицьким заливом — й станули їм до диспозиції західно-европ. фабрики, арсенали — банки — й коли у нас з дня на день меншало муніції, коли послідна зброя в безпереривній борбі псувалася — на польським боці з кожним днем

появлялися нові припаси муніції, оружія і його наймодернійші роди, коли наш фронт рідшав, — та тоншав, то польський кріпшався усе новим, випочатим жовняром.

І бачив це укр. народ, а укр. стрілець не уни-
вав в праці, не тратив надії! — Факт, що ми
босим, голодним і холодним жовняром, без нале-
житих припасів муніції, без відповідних резерв,
з'уміли удержати більше як пів року так розлогий
фронт проти армії, яка нас о ціле небо і чисель-
ністю жовніра і якостю його оружія перевисшала,
це один із найкращих листків в твоїм лавровім
вінці слави — Укр. Жовніре!

Однак і залізо не вічне — зітrese й воно! —
не допомогло героїство укр. жовніра, ізнемогло ко-
зачев тіло порубане шаблями, кулями подіравлене,
а коли на польськiм фронті появилися нові полки
галерівської армії — подався стрілець наш до
відступу.

Й оце найсумніший період нашої визвольної
боротьби і історії. Укр. жовняр майже без бою
віддає Полякам полосу краю від Сокаля через
Крукеничі — по Чортків. — Пропадає карність,
ломляться ряди бoєвиків, щезає віра в кращу бу-
дучність — а під Чортків прибігають розбиті, зде-
моралізовані останки тої колись так героїської
армії. І на території 3-йох повітів чудесне пере-
творення укр. армії встид і викиди совісти
додають і стрільцєви і старшинству надлюдських
сил до борби. Та розбита армія обертаєса
і з побідженої стає побідною та гонить п'яного
побідою польського жовніра аж гень по Рогатин,
Бережани, Перемишляни і гонить його буквально
аж доки послідний стрілець — не вистрілив по-
слідного набою. І добуває український стрілець
в тих великих послідних боях і в рідній землі собі

чести та слави, а тисячі могил своїх і чужих, розсіяних між Серетом а Перемишлянами засвідчать перед історією, що не багато було народів в світі, які уміли і хотіли так свої волі боронити, як Ти це зробив, український Жовніре! Й колиб в нашій історії не було нічого більшого, як лише наступ Чортків-Перемишляни — це одно вистало би, щоби перед світом удокументувати наше право до життя! Зачався другий відступ; а кожний крок його значив наш жовнір своєю кров'ю, а польська армія платила дорого за кожду пядь добутої землі. Й пішов український стрілець за Збруч — щоби через Київ вернути у Львів. І знова ряд героїських боїв, знова славний — преславний похід, що вінчається добут'ям Києва. Й зраділи старі, золотоверхі церкви, матері руських городів, коли витали входячих в мури престольного города змучених — осмалених вітрами степовими галицьких стрільців та думали, що їм з ними вікувати прийдеся. Та не встигли галицькі жовнярики стріпати з ніг своїх пороху по

На могилах Козаків укр. бригади в Німецькім Яблонні в Чехах. З ліва на право: от. Маційович, др. К. Трильовський, чеський командант от. Янза, полк. Варивода.

Й пішов український стрілець за Збруч — щоби через Київ вернути у Львів. І знова ряд героїських боїв, знова славний — преславний похід, що вінчається добут'ям Києва. Й зраділи старі, золотоверхі церкви, матері руських городів, коли витали входячих в мури престольного города змучених — осмалених вітрами степовими галицьких стрільців та думали, що їм з ними вікувати прийдеся. Та не встигли галицькі жовнярики стріпати з ніг своїх пороху по

далекім марші, а вже треба було уступати перед двома ворогами: Денікіном і більшовиками.

Від тепер не опускає нещастя рядів галицької армії, голод і холод, тиф і червінка не то десяткують, а прямо змітають її з лиця землі — й коли в два місяці пізніше стягнулася галицька армія під Винницю і Жмеринку — змаліла вона до 5.000 голов — прочі в могилах і в шпиталях, не много кращих від могил. А щоби тих найнещасливіших з безщасних ратувати, переходять ті послідні, що ледви могли удержати в руці кріс до Денікіна, а по його розпаді остають на місці, щиро піддержувані велико-українським мужиком, який тим бідним, виголодженим, схорілим „Англічанам“ завдячував своє національне воскресення. А щоби могли дальше серед своїх працювати, не цураються Галичани й другого свого ворога — московських більшовиків, й аж коли відносини стають до краю неможливі — переходять до Павленка та переловнені в дорозі Поляками йдуть в полон та розходяться скрізь по світі, від Тухолі, Домбя, Берестя, по Яблонне, Ліберець, а всіх їх єдинить сьогодні це велике свято — свято нашої — хоч так коротко тревавшої Свободи та Волі!

І Ти, українська Бригадо, скликаючи сьогодні це велике Свято, обертаєшся на схід сонця з низьким поклоном до рідної землі, а рідна земля приймає Твій привіт український Жовніре і благословить Тебе...

А буйний вітрець, що через верхи Карпат з нашої землі віє-повіває, несе на крилах своїх привіт від Твоїх лугів та нивок Твоїх, український Жовніре; — й розказує він, що там нині народ по церквях зібраний, а на переді... вдови і сироти — по батьках — батьки і мами — по синах, жертвах ляхських звірств, і молить народ Бога, щоби вернули розсіянні по світі добрі сини його, і плаче крівавими сльозами і мести у Бога просить на лютого ворога — грабіжника...

И був той вітрець в одній хатині бідної вдови!
там студено — не було кому постарати топлива;
її послідний син — там далеко на Чехах, в Яблоннім.
Й каже Тобі, синку-соколику, мамуся Твоя пере-
казати ось які слова: „Дякую Тобі синку, що не
сплюгавив Ти мого сивого волося зрадою України;

Стрілецька могила на горі Ключ, пов. Сколе.

дякую Тобі за це, що Ти там, де ряди будучих
борців за волю! Зле мені без Тебе, синку, але коли
сином моїм зватися хочеш, оставай там так довго,
поки знова не покличуть Тебе сурми до бою і Ти
не перейдеш верхів Карпат, щоби в груди нашого
відвічного ворога затопити острий багнет Твого кріса...

І був Той вітрець здовж нашого фронту, на могилах
тих, що головами за край свій лягли, а рідна земля

прикрасила могили їх зеленою муравою, прикрасила їх краскою надії, щоб знали вони, що прийде местник, який пімстить кров їх і закінчить діло, за яке вони життя віддали.

А Ти, українська Бригадо? Ти сповниш великий, святий свій обов'язок, не пожалієш крові для рідного краю — а рідна земля Тобі всяким добром заплатить за Твою нужду, терпіня і поневірку. І не за довго вже може Ти зі зброєю в руках на рідну перейдеш землю, щоб вигнавши ворога із неї — зажити на свободі і в славі!

Пам'ятник Т. Шевченка в Будиліві, пов. Снятин.
(Інтересний тим, що самі селяни спорядили його з дерева і цементу та що погруді Шевченка в горорізьбі поміщено два рази, по протилежних сторонах.)

Українське військо ...

Українське військо, мов з могили, встало,
Загреміло в бубни, в сурмоньки заграло,
Розгорнуло прапор соняшно-блакитний,
Прапор України! рідний, заповітний!

Вільну Україну не скують кайдани:
В обороні волі наше військо встане,
Заревуть гармати, забрязчать шаблі, —
Не дадуть в наругу рідної землі.

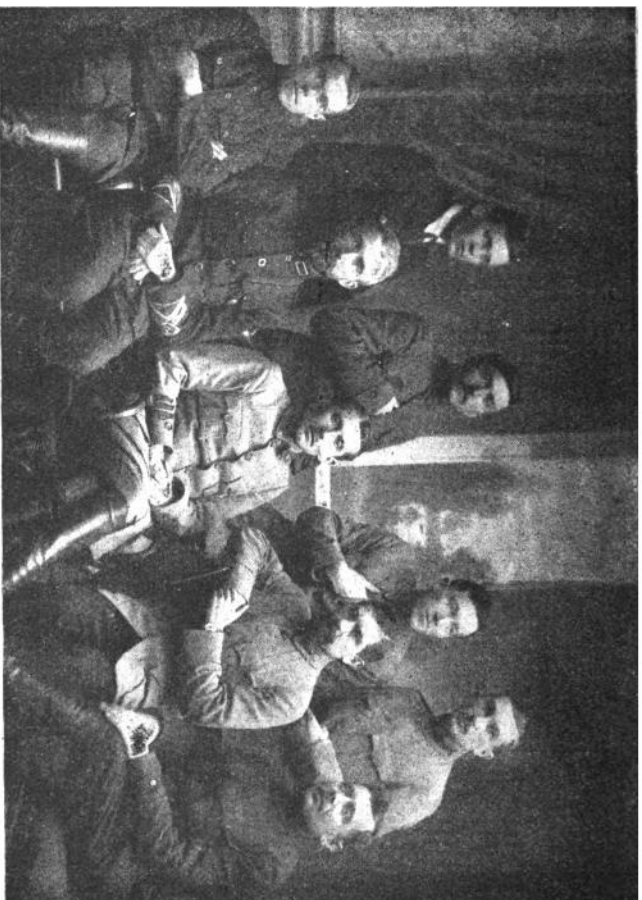
Від дощу, від грому оживе руїна,
Зацвіте квітками вільна Україна,
Творчий Дух народу із могили встане,
І здивують весь світ лицарі-титани.

П і с н я.

Живи, Україно, живи для краси,
Для сили, для правди, для волі!...
І Шуми, Україно, як рідні ліси,
Як вітер в широкому полі.

До суду тебе не скують ланцюги,
І руки не скрутять ворожі:
Стоять твої вірні сини навкруги
З шаблями в руках на сторожі.

Стоять, присягають Тобі на шаблях
І жити і вмерти з Тобою,
І прапори рідні в крівавих боях
Ніколи не вкрити ганьбою!

Командант Корпуса С. С. отам. (генерал) Евген Коновалець зі своїм штабом.
З ліва на право сидять: сотн. М. Матчак, полк. і шеф штабу А. Мельник, отам. Е. Коновалець,
полк. Р. Сущко, особня (шанпож.) І. Тармів. Стоять: сотн. І. Андрух, полк. Р. Давидевич,
особня В. Кучанський, сотн. П. Чиж.

Про проби січової організації на Великій Україні.

Ідея січової організації, яка обхопила за дваїц-
цятьок літ цілу Східну Галичину і частину Буковини,
вкоренилася глибоко в нашій народі. Вона властиво
пробудила, zorganizувала і освідомила наше українське
селянство в Галичині, а це не лишилося без
відгуку і на Великій Україні і то не лише на право-,
але і на лівобережній.

Українська інтелігенція Великої України дуже
добре слідувала за січовим рухом в Галичині від
самого його початку. Очевидно, що підчас царського
режиму і мови не було про організацію січових
товариств на Великій Україні. Дперва з часом рос-
паду російської держави, з упадком царату, зібрався
гурток Українців в Києві і на спілку з Галичанами
опрацювали статут „Січи“, і то, не маючи взірця
„Січового статуту“ з Галичини, по взірцю статуту
російського „Сокола“ з деякими змінами і добав-
ками Статут Січи був затверджений укр. урядом
і заложено тов. „Січ“ в Києві в 1918. році.

На великий жаль київська „Січ“ завмерла, бо
не була заложена на добре оброблених статутах
і не мала провідників і організаторів якіби не лише
хотіли, але і уміли попровадити січовий рух на
Великій Україні.

З кінцем лютого 1919. року поїхав був до
Винниці — де була тоді Директорія і Уряд У. Н. Р. —
тов. др. Кирило Трильовський, а по конференції
з деякими патріотами і при обіцяній помочи зі
сторони Директорії заложив Головний Січовий Ко-
мітет для Великої України. На січових організато-

рів і інструкторів мали пійти Січовики з Галичини, які зі січовою організацією є добре обізнані і ма-

Полк. Роман Дашкевич, командант бригади гарматчиків С. С.

ють в цім напрямку добре випрацьовану методу організації та провадження січового руху. Однак ця справа залишилася мертвою через большевицьку окупацію, бо доки в большевиків є тенденція русифікаторська, проти-українська, то і мови не може бути про січовий рух та організацію Січей на Україні, бо ця організація вже по самій своїй назві є організацією чисто національною, українського характеру, хоч очевидно — не противиться жадним суспільним реформам.

Коли я вернув з румунського полону в половині вересня 1919. року на

Велику Україну, задумав я порушити наново працю почату др. Трильовським, хоч на разі не в так великій зарисі, як це він упрянував.

Поїхав я на пробу в кілька сіл кам'янецького повіту на агітацію поміжи селян і побачив, що тамошнє селянство таке саме як і галицьке. Ба навіть селянин Великої України має більший розмах, ширину, буйнішу фантазію і є більше поривчивий чим наш галицький селянин. Лише одно головне: треба в першу міру уміти наблизитися до нього, а друге треба потрафити здобути собі у селян довіря і симпатію. Це є так само як у нас в Галичині, лише та ріжниця, що селянин Великої України бачив вже сотки різних агітаторів і то все майже плачених за гроші, які прийшли, наговорили ріжної всячини і забралися, а ніякої реальної праці в селі не зробили, хиба лише нанесли хаос і безладдя, тому селяни (і то цілком слушно) дивляться недовірливо на кожного зайдея у село. Аж коли вони його своїм способом провірять, почують його промову, а вона є підходяча їх поглядам і способови життя, коли переконаються що це „свій чоловік“, тоді його громадою обступають, щиро слухають і ідуть за ним. Я бачив як підчас промов галицьких пропагандистів селяни плакали, хоча кілька днів перед тим гнали бучками якогось „неізнєстного“ агітатора, який — як вони казали „прийшов у село людей дурити і плів дурниці“.

Я викладав селянам про січову організацію, а вони нею дуже цікавилися і прохали, щоби в них заложити тов. „Січ“.

Тому то я і постановив займитися організацією січових товариств на Великій Україні. Початки були дуже трудні. Я не мав під рукою січового статуту. Мусів постаратися уложити статут. До цього треба було більшого гуртка людей. Я хотів заложити січовий комітет в Кам'янці, та і з цим мені було трудно, але з гори підчеркую, що цих трудностей не бачив я з боку селян, лише з боку укр. „партій-

ної інтелігенції, яка якраз була при владі. Хотіли вперед перевірити, чи це не „контрреволюційне“ діло. По друге, яка тут партія ме належати а з якої партії люде тут не можуть належати. Хоч би це були і найбільші українські патріоти, але коли в них не така „платформа“ і „лозунг“ як у них, то це в партійні вороги цілої України! Побачивши ту вузкопартійність, яка правду сказати, загубила цілу українську справу, махнув я на партії рукою і сказав: „не буде куме з цеї муки кулеші“, та почав роботу з людьми, які мають охоту до праці, а не оглядаються на якісь „лозунги“, коли хата горить і валиться.

Разом з бл. п. тов. Андрієм Шмігельським оголосив я відчит про січовий рух в Галичині, до університету на день 21. жовтня 1919. р. Зійшлося досить поважне число слухачів. По виголошених відчитах було дуже велике зацікавлення справою січових організацій і сейчас вписалося кількадесят членів основателів камянецької Січи. Я і не сподівався, що будем мати в Камянці такий успіх в січовій організації.

Обібрали ми тимчасову січову старшину і уложили провізоричний статут товариства. До організаційного січового комітету в Камянці вибрано п. Павла Богацького, п. Михайда Білінського, п. Лордченка, п. Галаневича, п. Остафійчука, п. Літинську, а з Галичан п. Миколу Саєвича, проф. др. Пеленського, М. Угриня-Безгрішного і мене.

Дня 26. жовтня 1919 відбулися перші загальні збори камянецької „Січи“ в домі імени Тараса Шевченка (передтим Пушкинський дім).

Збори випали дуже величаво. Кошовим обрано п. полковника Павла Богацького. Січовим батьком був п. полковник Лордченко, а січовою маткою п. Літинська. Найбільше подобалося вібраним січове приречення.

**Командант VI. полка С. С. І. Виборний зі стар-
щинами 4-ої скорострільної сотні С. С**

На цих перших зборах камянецької Січі, на внесенє старенького Лордченка обрано за заслуги в січовій справі Др. Кирила Трильовського почесним членом.

До січової організації приступили з Галичан сотник Микола Саєвич, проф. Др. Пеленський, Др. Ватран, А Шмігельський, Др. Романків, Остап Коник, Бійовський і я. Січова справа була дуже добре поставлена. В Камянці ми дістали салю російського „Сокола“. Почали робити вправи і збірки. В короткім часі вписалося понад 300 членів як муштин так і жіноцтва. Січові звичаї і відзнаки дуже манили до себе Наддніпрянців і Наддніпрянок. З доколичних сіл зголошувалися селяне по статуті. В короткім часі мали ми закласти в подільській губернії звиш 50 Січей. Мав бути уладжений січовий курс у Камянці, говорено і про підготовку до січового свята в Камянці на весну 1920 року. Камянецька Січ виведнала була в міністерстві війни удержання для 22 січових організаторів Галичан. До кожного повіту подільської губернії мав бути приділений один або два січові організатори, які мали бути підчинені камянецькій Січі і працювати по її вказівкам.

Однак і ця справа завмерла з приходом польських військ до Камянця. Січова організація притихла. Лише „Молоді Січі“ організував дальше в Камянці Микола Саєвич і професор Др. Пеленський. „Молоді Січі“ розвивалися дуже гарно аж до приходу большевиків у Камянець в літі 1920 року. Як тепер є справа молодих Січей то я не знаю, не маючи про це жадних вісток.

В місяцю маю 1920 року, прийшов був їдо Винниці п. Микола Саєвич і професор Др. Пеленський та п. Бійовський. Ми зложили у Винниці січовий комітет. Подали його статуть до затвер-

дження урядови У. Н. Р. але справа протягнулася, почалася евакуація Винниці і статут Січового Всеукраїнського Союзу не зістав затверджений урядом У. Н. Р.

Однак наш комітет заложив Січ у Винниці, де вписалося над 200 членів, зроблено підготовку у Жмеринці, Браїлі, в Немирівщині та Брацлавщині.

Ми і тут свого пляну не виконали, бо знову почалася нова утеча і справа січової організації залишилася знову до слушнішого часу.

На мою думку, мабуть нігде нема так підходячого ґрунту для січової організації як на Великій Україні. Січові відзнаки тут якраз підходять, бо ми бачимо на Україні різні традиційні козацькі крої та звичаї, як шлики або оселедці на голові, що у нас Галичани вже не може так прийнятися. Тому і січові відзнаки тут можуть більшу роль відіграти чим у нас у Галичині.

Іван Чмола, заслужений організатор У. С. С., четар У. С. С. пізніше полковник С. С.

Організація сільської молоді на Україні, якраз є підходяча під січову організацію. Молодіж тут має дещо військового, своїх старшин і командантів, то чому-ж би не використати цього для культурно-просвітної цілі. Лише треба уміти силу енергії українського селянина запрячи в січову роботу.

Треба зайти до селян та вишукати межі ними самими здібних людей, яких там є чи мало, навчити їх вести організацію села, навязати постійний контакт зі селом а справа може піти дуже скорим кроком вперед. Для згуртовання українського селянства потрібно внести щось нового, чого вони ще не бачили. А цим якраз є Січи зі своїми відзнаками, звичаями та на пів військовою організацією.

До тепер цілий тягар народної праці на Україні спочивав на місті. На село мало хто звертав уваги або не умів підійти до села. Інакше сказавши, він не розумів села, а село не розуміло його. Тому говорено, що село темне і здеморалізоване, а я кажу що це неправда. Українське село є як усі села на світі, річ природна, консервативне, але то є неправдою, що українського села не можнаби з'організувати. Треба витворити з українського села силу піддержуючу українську державність. То є: державу оперти треба на селянських з'організованих масах, а тоді певно повстане вільна самостійна Україна, якої ніхто не поборе.

Всі будівничі української державности повинні звернути свої очі головню на українське село і селянство. Бо тут є наш головний національний елемент і підстава державної самостійности, а не в місті, де населення є нам чуже і вороже. До тепер на Україні вся праця йшла лише по містах, а села в більшій часті стояли неутрально і майже

Петро Шекерик Доників, член Нац. Ради,
Головної Управи селянсько-рад. партії та
ген. старшини Укр. Січ. Союзу.

цілком пасивно на боці. Ми не мали допомоги свого народу, „селянства“ і тому цілий час падали на великій Україні.

Коли би наступив слухний час до праці на Україні, то передусім до праці над організацією і освідмленем українського села і його селянства.

До цієї праці треба ужити січових організаторів з Галичини, заложити Січовий Союз, уладити січові курси і почати роботу скорим повним кроком, а не мине довгий час, що ціла Україна покритися Січами, як небо зіздами. Селянин пізнає що в єдності сила, а в завзятю побіда і тоді ми станемо панами в своїй рідній хаті. Тому кличу на закінчення: „Горі серця! Не тратьмо надії в нашу побіду, лише ставаймо до народної праці і то будуємої, а не руйнуючої. „Гей у Січи товариство кличе сурма кошова! Най воскресне Запорожців давня слава та грімка!“

КЛИМ ОБУХ.

ВПАЛА МАСКА!

Львівська газета „Громадська Думка“ (котру Ляхи вже закрили), донесла в ч. з 19. вересня 1920. р., що митр. граф Шептицький віддав управу духовного семинарія (де учаться на попів) у Львові в руки Василян, то є: українських єзуїтів, та що ректором того семинарія іменував отця дра Т. Галущинського, вихованого за границею в єзуїтських школах. „Громадська Думка“ протестув в дуже лагідний спосіб проти цієї нової штуки, яку викинув польський грабя на греко-католицьким митрополичім престолі.

Після нас, що згори знали, для яких цілий польський грабя і лацітник найшовся між греко-католицькими черцями, — не сталося нічого несподіваного. Лише затуманені та оголомшені грабським

титолом Рутенці могли припускати, що польський шлягун лише з чистої „мілосції“ заліз між рутенських черчиків, котрі чейже як кождий „русін“ мусять для польського шляхотського носа смердіти дйохтьом, помимо того, що і вони зістали вже перед тим взуїтами „зреформовані“.

Ціла акція вже від самого початку „реформ“ була ясна. Римський смок вже цілі століття виробляв собі густ на східні, православні народи Європи. Тимбільше тепер виробився його апетит, коли на заході тратить з кождим днем більше ґрунт під ногами. Франція вже перевела розділ держави від церкви, а Німеччина, що в полудневій части була католицькою, Австрія та Чехи стали республіками, що дуже не на руку папі та його агентам, католицьким попам. Бож королі і цісарі попирали папську власть а зате папа попирав їх, і так рука руку мила.

Ті Українці, що їх перед триста роками під напором польської шляхти і взуїтів приведено до унії (злуки) з Римом то є наші греко-католики у Східній Галичині, це головний міст, через котрий мала перевалитися чорна хмара римської агітації на Велику Україну і Росію.

Папський Рим, що вже кільканайцятьсот літ висисав західні народи, шукає за новими землями і народами, щоби з них висмоктувати соки на свою користь. І для тої ціли він потребує передовсім здисциплінованої армії агентів, відірваних від життєвих інтересів даного народу, а тими є власне безженні попи. Такий піп має лишень цего пазити, що йому старшина з Риму накаже, і бути кождої хвилі готовим на це, що ним кинуть на другий кінець держави. Нічо не лучить з інтересами даного народу так, як р о д и н а і тому католицький піп не сміє мати родини, а має бути целібсом, (висвяченим в целібаті) безженним. Папу це нічо не

обходить, що природа має свої права і що такий безжешний піп мусить собі помагати ріжними кухарками та „сьострами“ і насаджувати в кожній парохії, до котрої прийде, нових байстрюків. Це доброго християнина, ба — навіть „святійшого“ — папу не обходить, бо він мусить мати передовсім тільки від него зависимих агентів — пропагандистів. І тому то так дуже колять в очі римського папу жінки уніятських попів і для того то один з найвидніших папських агентів Гриць Хомишин назвав галицьких попадей „сплювачками“.

На таку отвертість міг собі дозволити лише гадинковецький сват, а пан грабя Шептицький ліпший політик і вмів досі обережнійше переводити свої єзуїтські пляни між наївними Рутенцями: він брав їх на український патріотизм. На кождім кроці підчеркував він цей патріотизм, а коли ще з доходів зі своїх величезних митрополичих дібр зафундував Рутенцям Нац. Музей — то Рутенці попали в телячий восторг і з великої радости вже більше як десять літ б'ються в пинти.

Тимчасом не без того, що граф Шептицький, що перебув основну єзуїтську школу і дуже гарно умів маскуватися, не видержував ролі, але час до часу з легка підносив свою маску. Таке трафилось йому в тиждень по замаху Січинського на Потоцького, що як звісно лучився 12. цвітня 1908. р.

Зараз в тиждень пізнійше, 19. цвітня виголосив Шептицький підчас торжественної відправи у св. Юрі громогласну проповідь, в котрій в нечуваний спосіб напав на Мирослава. Річю очевидною було, що такий публичний напад не був жадним патріотичним українським ділом, а що римському генералови розходилося о цілком щось инше. Він хотів вазначити, що такий самосуд противиться богом установленому порядку, що він в замахом на

„Власть , а всяка „власть походить після думки попів від бога. Того, буцім то українського патріота, Шептицького нічо не обходило, що граф Потоцький подоптав ногами всяке право, що він був причиною смерті Каганця, що галицько-український народ був проти свого ката-Потоцького цілком безсильний, що ані суди, ані навіть парлямент не мали перед впливами Потоцького ніякого значіння. Шептицького, вірного посланника Риму, боліло передовсім це, що тут покарано могучого представника власти, що яко така походить від бога і має удержувати в силі той „порядок“, котрий обезпечує шляхтичам і капіталістам пановання над робучим людом. Що жаль по утраченім „коледзі“, польським шляхтичу, також грав тут неаби яку ролю, це також річ певна.

Незадовго потім посол др. К. Трильовський виголосив в австрійським парляменті промову, в котрій обширно представив виборчі надужитя Потоцького, пояснив вчинок Січинського, напаятував напад на него зі сторони Шептицького а zarazом подав галицько-українському народови спосіб, в який ідучи слідами Мирослава мігби він покарати своїх гнобителів зі школи Потоцького. Промова та вийшла під заголовком „Потоцький, Січинський, Шептицький“ осібною брошурою і викликала великий переполох поміж галицькими старостами і комісарами, а намісник Бобжинський дуже жалувався перед пос. Трильовським, чому він віддає народови таку небезпечну зброю в руки.

Шептицький вже перед півтретя роками хотів запровадити між свіжо спеченими попами безженність і лиш в наслідок крику, піднесеного в укр. часописах і депутації Рутенців, що ходили до нього під проводом старенького Романчука, треба приписати, що він до тої безженности з'обов'язав тоді лише половину вступаючих до духовного семинаря кандидатів.

Але тепер часи змінилися: наш народ у Східній Галичині лежить повалений на землю, зв'язаний по рукам і ногам, а безжалісний Лях допче по звірськи по його тілі. І отсю страшну пору вибрав собі хитрий а безсердечний взуїт під василіянським каптуром, Шептицький на рішучий крок: він віддає духовний семінар в руки взуїтів-Василіян, що рівнозначне з заведенням целібату (безженности) і всяких інших взуїтських штучок. Тепер „Громадська Думка“ і другі часописи заборонені, голос безбожного „Впереду“ і так не іде в рахубу а видавані за польські гроші „Рідний край“ і „Обнова“ чейже не стануть на перешкоді взуїтським плянам. А ті пляни дуже широкі і ріжноманітні. Ось доносить амер. „Свобода“, що той-же Шептицький приїхав був до Станиславова, щоби переняти під свою безпосередню управу монастир „Василіянок“ разом зі школами, які монахині провадять і впровадити тут латинський закон Редemptористів з Бельгії, що основують в Станиславові монастир і обіймають заряд греко-католицької церкви в Кнігинині-Гірці. І тоді то повитав Шептицького на чолі попів і представників укр. товариств др. Левко Бачинський, звісний оборонець унії перед велико-українським православем.

Як бачимо, то грабйому Шептицькому вдалося на свій бік перетягнути лідера колишньої радикальної партії п. Л. Бачинського! Це впрочім нічо дивного по його промові дня 2. січня 1919. р. в Нац. Раді, про що вже на іншій місци була бесіда.

Видимо однак, що взуїтський наступ Шептицького іде рівнобіжно з наступом заступника голови уніятсько-радикальної партії С. Даниловича на самостійницько державно-українську думку у Східній Галичині. І цей користаючи з повного поневолення нашого народа у Східній Галичині вщплює при допомозі шприцки „Рідного краю“ в його жили отрую

зневіри, безнадійности, здання на ласку і неласку ворогам! О, гарна це трійця, — Шептицький, Левко, Данилович, з тим, що Шептицький вродився бодай Поляком а не Українцем!

Та всі ті факти не годні вилічити плосколобих галицьких Рутенців з їх манії до Шептицького. Они ширять поголоски, що він їде то до Лондону, то до Женевы, щоби боронити самостійности Східної Галичини. А Шептицькому це і не в голові, бо як заявив у Відні, він мав їхати до Риму „по дальші прикази св. отця“.

Він же на такий приказ їздив 1908. р. на паспорт покійного дра Е. Олесницького через Вільно в Москву, причім мав ще і таку пригоду, що цей паспорт вкрадено йому по дорозі. Був це певно дуже відважний крок, но але тепер звязаному галицько-українському народови прикладати єзуїтський ніж до горла, на це не треба ніякої відваги.

Нам, селянським радикалам ніякого діла до цього, чи попи будуть мати жінки чи ні; для нас навіть лекша боротьба з попами, коли вони через свої „сьостри“ та байстрюки будуть більше компромітуватися. Нам їде лиш о це, щоби раз вже розбити і здемаскувати блягу рутенських плосколобів, що немов ось який то великий український патріот Шептицький! Нам ніколи ті „музеї“ не imponували і поза українськими деревами не тратили ми з очей єзуїтського ліса. Чому? Рим не хоче доконечно притіснювати української нації. Противно, — хай вона собі жив, коби лиш прийняла римську віру, слухала приказів з Риму, тай Петрів гріш ревню і обильно платила. Однакож там, де в чім небудь загрожений інтерес Риму, тамки українська ідея — фуч! І тому, хай Рутенці дадуть собі спокій з тим їх новим римським героєм Монсінійором Джінокім, що вибирався буцім то до Львова провірювати ляцькі звірства,

котрого буцім то Ляхи тамтуди не пустили, так що він сараку лише до Варшави доїхав. Дітям розкажуть такі байки! Говорити, що ультракатолицька Польща не хотіла пустити до Львова делегата від „свентего ойца“, це абсурд, не варт двох грамів клоча. Але Рим сам знає добре свій інтерес; чейже лекше йому пожерти Підляше, Холм, Волинь та Східну Галичину, коли вони будуть під обухом католицької Польщі, ніж як будуть належати до самостійної України, котра навіть вже під Скоропадським мріяла про автокефальну (самостійну) православну церкву! Сконсумувавши тих кільканайцять мільйонів Українців, Рим кине даліше свої сіти на Схід. Рим має час — а і за Дніпром найде дурнів, що дадуть зловитися на римську полову. Таж навіть одного з синів графа Льва Толстого зловив Рим гарненько на свою вудочку; той Толстой має бути навіть близьким приятелем графа Шептицького.

Будь що будь маска впала і Рутенці властиво не малиби вже причини носитися зі своїми Шептицькими і Джінокіми, мов баба з писаною торбою. А впрочім хто їх знає? Горбатого і могила не поправить!

ПРИГОДА ЛІЗИ.

В Льомбардії стоїть монастир дуже славний, бо його жительки мали славу дуже побожних і богобоязливих.

Межи тамошними численними черничками була молода дівчина з дворянського роду і пречудної вроди, на ім'я Ліза. Она закохалась в одному хорошому легіневи, котрий товаришував одному її своякови підчас відвідин при краті монастирської брами. І молодця рівнож захопила за живе її краса, а що її очі зраджували її бажання, то й він її по-

любив. Через якийсь час горіло полум'я їх любови на превеликий їх біль безуспішно. А що вони обоє не щадили ані труду, ані заходів, то вкінці удалося молодцеві виробити гостинний доступ до своєї чернишки. Тепер він її кілька разів відвідував і обоє були з цього дуже вдоволені.

Коли вони так продовжали свої зносини, лучилося раз, що одна чернишка побачила в ночі, як молодець відходив від Лізи, але так, що ні він, ні Ліза не помітили, що їх підглядає. Чернишка сказала це ще кільком іншим товаришкам, а ті зразу хотіли були донести на Лізу сейчас їх начальниці (Аввілі Мадонні Узімбальді), котра у всіх, що її знали, уходила за дуже чесну і побожну даму. Опісля однак подумали вони, що ліпше булоб зробити так, щоб начальниця сама зловила Лізу з її коханцем, бо тоді-б Ліза не могла вже заперечити сему. З тої причини они мовчали, однак засідали ночами поочередно коло Лізиної келії, щоб її несподівано захопити з коханцем. Тому, що Ліза нічого лихого не підозривала і о нічім не знала, то казала своєму коханому одного вечора знова до себе прийти. Очевидно ті, що були на сторожі помітили те сейчас. Коли вже було досить пізно в ночі, розділились вони на дві половини і одна з них стерегла входу до келії Лізи, а друга побігла до кімнати ігумені. Вони стукали до дверей так довго, доки вона не обізвалась і тоді сказали до неї: „Мадонно, вставайте швиденько, бо Ліза має у себе в своїй келії молодого чоловіка“.

Начальниця мала власне тої ночі у себе одного попа, котрого веліла до себе внести в скрині, буцім білизну. Коли вона почула стукіт, то почала боятись, щоб чернишки в розгоні не виломали дверей, коли-б вона не поспішила з відчиненням. Вона вискочила тому з ліжка, оділась на потемки в що

могла, а хотючи наложити на голову черничий каптур, вхопила через помилку попові штани і обкрутивши ними голову вийшла з келії, засунула за собою двері і сказала: „Де є проклятая грішниця?“ Черниці, що з нетерплячки не могли на місці встояти та спішилися, щоби Лізу приловити на горячій ділі, не завважали прибору голови у своїй начальниці, що спішила враз з ними до Лізиної келії. Коли виважили двері і увійшли до середини, узріли закохану пару в ніжних любовних обіймах, що в наслідок ненадійного нападу та зі страху неначе скаменіла. Чернички чимскорше хопили дівчину і повели її на приказ начальниці перед цілий монастирський собор. Тимчасом коханець Лізи остав в келії, одівся і ждав кінця, рішившись передовсім добре доїхати тим, що поважаться зневажити його кохану, а потім її силою пірвати з монастиря. Начальниця обнявши президію в монастирськім соборі, підчас чого всі черниці звернули очі на обжаловану, почала засипувати Лізу найстрашнішими докорами, а іменно, що вона збещестила святість, честь і добру славу монастиря своїм нечистивим і поганим поведенням і zarazом докидала до докорів найстрашніші погрози.

Бідна, налякана і засоромлена черничка чулась винною, тому не думала нічого відповідати і тільки старалась розбудити співчуття у інших черниць через терпеливу мовчанку. Та начальниця підносила голос що раз вище, так, що обжалована підняла вкінці очі і замітила і убор голови начальниці і очкур від штанів, що звисав з обох сторін на рамена преподобної начальниці. Колиж Ліза зрозуміла, що це є, набрала відразу відваги і сказала: „Мадонно! ради Христа, завяжіть передовсім убор на голові як слід і тоді доперва говоріть мені то, що вам угодно.“

Начальниця не знала, до чого її бесіда іде і тому ще острійше напала на неї: „Що ти плетеш о уборі голови, ти заблудше, упавше сотворіня? То ти помимо всего еще така безстидна, що смієш глузувати? Або може думаєш, що твоє поведення таке похвальне, що позволяє тобі еще собі жарти робити?“

Черничка відповіла їй ще раз: „Мадонно, прошу вас, завяжіть передовсім стяжки при вашім уборі голови, заки будете робити мені дальші докори.“

Тепер звернули деякі черниці свої очі на ігуменю і вона сама пощупала своїми руками по голові та раменах і аж тепер поняла значіння слів, сказаних Лізою. Вона спостерегла відразу, що не допоможуть їй ніякі викрути проти того, що виділи всі черниці. Тому вона змінила тон, ударила в струни лагіднійші і признала остаточно, що опертись страстям тіла не є так легкою річю. Тому вона дозволила кожній черниці оглянутись нишком за подібною розривкою, як тільки буде до того нагода. Так було впрочім і до того дня. Вона відпустила черничку і лягла зі своїм попиком знова у ліжко, а Ліза пішла назад до свого коханця, котрий до неї ще часто навідувався, мимо зависти її товаришок. Ті знова, що не мали на разі коханців, радили собі потайки як могли, щоби заспокоїти свої потреби.

(З „Дскамерона“.)

ЗАМІТКИ.

Українська селянсько-радикальна партія це продовження старої укр. радикальної партії. Вона задержала ту саму програму з опущенням лише тих місць, що відносилися до положення укр. народа в давній Австрії. Так звані „радикали-уніати“ відкинули ту стару програму а уложили собі нову, котру і оголосили в „Народі“.

Просимо всіх наших прихильників на еміграції, щоби організувалися в кружки, устроювали сходини і свята в честь

ме цих наших провідників та переводили дискусії над всім пекучими питаннями дня, та взагалі приготовлювалися до будучої практичної роботи між рідним народом. Про всі організаційні роботи просимо доносити на адресу голови Головної Управи селянсько-радикальної партії др. Трильовського, Wien XVIII., Martinstrasse 13. Також всі члени і симпатичники нашої партії звольте зголоситися на повисшу адресу.

Петро Шекерик-Доників. Гуцул з Голов косівського повіта, 36-та дитина у свого батька — уродився 20. квітня 1889. р. і скінчив однокласову школу в своїм селі, але під впливом свого учителя Луки Гарматія працював самостійно багато над своїм образованием. Він заложив в своїм селі Січ і увійшов в близькі зносини з др. Трильовським, а пізніше з ученим етнографом В. Гнатиском, письменником Гн. Хоткевичем і другими. — Товариство ім. Шевченка видало його етнографічні збірки, меж ними 106 оповідань народних про опришків на Гуцульщині. Він написав також цілий ряд новель з гуцульського життя, як: „Силуванням оком не надивитися“, „Зведениця“, „Іван Бойчук“, „Нарозуминся“, „Святий вечір“, „В касарни“, „Умундування“, „На дні озера“ і „Шкільник“. Працює тепер над новими творами.

Не багато ще літ Петро Шекерик пережив, але багато напрацювався як громадянський діяч і багато пережив від початку всесвітньої війни особливо на Великій Україні. В грудні 1918. р. вибрано його при доповнюючих виборах в члени „Національної Ради“, де він належить до „селянсько-радикального клубу“. Він є рівнож членом Головної управи селянсько-радикальної партії і членом генер. старшини Укр. Січового Союзу.

Січова робота не скінчена! Вона заледво розпочата! Потрєба для неї інструкторів, підручників, статутів, часописий. Де лиш кількох приятелів січової Ідеї найдеться, хай закладають січовий кружок, а як їх в більше — хай закладають Січ. Чи на еміграції, чи в таборі полонених, чи де би це не було. Про кожду таку організацію і її діяльність просимо доносити на руки др. К. Трильовського, Wien XVIII., Martinstrasse 13.

На ту адресу просимо також висилати всі січові видання та ті числа газет, де міститься яка небудь згадка про січовий рух.

„Delnicka Olympiada“ це загальне свято робітничих гімнастичних товариств, котре устроює Союз „Delnickych telocvicnych jednot“ в Празі, в літі цього, 1921. р. В інтересі нашої нації, а особливо в інтересі нашого робітного на-

рода лежить, щоби наші „Січи“ вняли участь у цім святі. В цій справі уділяє інформацій „Savez delnickych teloviscnych jednot“ Bohemie (Еугора). Prague, II., Havlickova ul. 5b. Тамки й дістане всі потрібні підручники в чеській мові, котру легко Славянининові, що знає дві, три слов. мови — порозуміти.

Закордонна Січова Група радо також уділить потрібних інформацій. Адресувати просимо на адресу др. Трильовського у Відні.

В січового руху в Злучених Державах. Наші американські брати Січовики мають свій гарний і великий Січовий Союз, що зветься „Січова Організація Українців у Злучених Державах“. Отаманом її є: Павло Новодворський; Кошовим: Михайло Коцюк; Рекордовим секретарем: Стефан Мусійчук; Фінанс. секретарем і тимч. касієром: Нікола Пашко; Обозним: Петро Дідик; Осавулом: Андрій Барбер; Контрольна комісія: Іван Клим, А. В. Стахурський, В. Венгрінович; Хорунжі: С. Лабай, П. Чоп. Головним органом січовим є „Січові Вісти“, а їх адреса: 2241. Rice Street, Chicago Ill. A. S. A. — Передплата для Злуч. Держав і Канади річно 2 долари, піврічно 1 дол. 25 центи.

Інтересний звіт читаємо межі іншими в „Січ. Вістях“ про окружні січові збори в Шікаго.

Головний отаман Новодворський виступив передовсім дуже рішучо проти тих, що через свою партійність шкочать розвити січового руху. Головний писар т. в. Ст. Мусійчук висказав погляд, щоби Січовики в Америці робили ту саму роботу, що в старім краю і її властиво продовжали. Тут він натякнув „що Січовик, котрий би не уважав і не цинія старокраєвих Січовиків, не є гідний називатися Січовиком, а також імя нашого батька Кирила Трильовського кождий Січовик повинен шанувати.“

Тут на зазив гол. отамана П. Новодворського всі присутні повстали а місце і відспіванням пісні „Який то вітер“ віддали честь і славу нашому батькови Трильовському, котрий підніс цей клич:

„В Січ вступай!“ („Січ. Вісти“ з 8 в 1920);

З М І С Т:

Іван Франко: Народе мій!	1— 3
Вид. Запорожця: До діла	4— 11
Др. В. Щурат: Поход на Жовті Води	12— 13
Про січовий рух	14— 54
Б. Лепкий: Ой устав же він	55— 56
Р. Давний: Початки Укр. Січ. Стрільців	56— 66
Дм. Макогон: Гей у Січ!	67
Іван С.: Питання на часі	68— 82
Ів. Франко: Гимн селянських радикалів	82— 83
В. Вишиваний: У. С. С-ці з весни 1918 року до перевороту в Австрії	84— 98
В. І. Масляк: Похід Наливайка	98—101
Клим Обух: Прикарпатська Русь	101—110
Др. О. Дудикевич: На великі роковини	110—120
О. Олесь: Українське військо; Пісня	121
П. Шекерик-Доників: Про проби січової організації на Великій Україні	123—132
Клим Обух: Впала маска	132—138
З „Декамерона“: Пригода Лізи	138—141
Замітки	141—143

Адреса др. К. Трильовського: Wien XVIII., Martinstrasse 13. (Europa, Austria).

Календар „Запорожець“ і „Січковий Співаник“ замовляти і гроші на них посилати треба на адресу: Dr. D. Koropatnyckij, Wien VIII., Langegasse 14. (Europa, Austria.)

Тут дістане також гарні книжочки з образками „Чорногора“ на взір давньої коломийської „Зорі“, „Український Прапор“ виходить раз на тиждень. Передплата виносить місячно 18 корон. Адреса Адміністрації: Wien, VIII., Langegasse 5. Österreich.

„Українське Слово“ виходить кожного четверга в Берліні. Адреса: Berlin W. 62. Kurfürstenstr. 83. Передплата у Німеччині на місяць 2 м. 50 фен. — За границею на місяць: до Америки 25 цт.; до Бельгії, Франції і Швейцарії 1 фр.; до Італії 1 ліра, до Нім. Австрії 15 кор.; до Польщі 15 м.; до Румунії 2 леї; до Чехії 4 ч. корон.

„Воля“ — тижневник, виходить у Відні. Адреса: Wien VI., Linke Wienzeile № 40. Стоїть місячно: в Австрії 80 кор.; в Польщі і Галичині 80 М.; в Німеччині 15 М.; у Франції 4 фр.; в Англії 2 шіл.; в Америці 50 цент.; в Швейцарії 2 шв. фр.; в Чехії 15 ч. корон; в Італії 6 лір.

„Volna Myšlenka“ се чеський орган чеської організації „Свобідної Думки“. Виходить вона раз на тиждень, стоїть на пів року 20 ч. кор. 80 сот. а адреса її в: Praha II., Podskalska tr. 55. — Пору-чаємо цю часопись горячо нашим браттям, що жи-ють на Чехах і Прикарпаттю.

